

ОМБУДСМАН ЗА ДЈЕЦУ
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Broj: 1645-3- I/25

Datum: 30.12.2025.

POSEBAN IZVJEŠTAJ

Sigurnost djece u digitalnom okruženju “Siguran klik“

Decembar 2025. godine

Milana Karanovića 55 b
78 000 Banja Luka, Republika Srpska, BiH
Tel: +387 51 222 420, 051 221 990, Fax: +387 51 213 332
E-mail: info@djeca.rs.ba, www.pravadjeca.org

Милана Карановића 55 б
78 000 Бања Лука, Република Српска, БиХ
Тел: +387 51 222 420, 051 221 990, Факс: +387 51 213 332
E-mail: info@djeca.rs.ba, www.pravadjeca.org

I UVOD

Ombudsman za djecu Republike Srpske je, u uslovima sve češćeg korištenja interneta među djecom i porasta neprijatnih iskustava u digitalnom okruženju, pokrenuo istraživanje kako bi dobio uvid u izazove sa kojima se djeca susreću i u kvalitet mehanizama njihove zaštite u digitalnom okruženju. U školskoj 2025./26. godini realizovano je istraživanje „Siguran klik“ u vaspitno-obrazovnim ustanovama širom Republike Srpske, s ciljem da se ispita koliko djeca poznaju pravila korištenja digitalnih tehnologija, u kojoj mjeri prepoznaju rizike i načine zaštite, te kako procjenjuju svoju sigurnost na internetu. Poseban naglasak stavljen je i na ulogu roditelja, nastavnika i stručnih službi u osnaživanju djece da digitalni prostor koriste na bezbjedan i odgovoran način.

Polazeći od činjenice da djeca danas od najranijeg uzrasta koriste različite digitalne uređaje i platforme, istraživanje je imalo za cilj da pruži uvid u njihove navike, nivo digitalne pismenosti i svijest o potencijalnim opasnostima koje prate svakodnevno korištenje interneta.

U kontekstu međunarodnih standarda, istraživanje se oslanja na smjernice iz Opšteg komentara broj: 25 Komiteta Ujedinjenih nacija za prava djeteta o pravima djece u digitalnom okruženju. Ovaj dokument predstavlja međunarodni instrument koji sveobuhvatno prepoznaje digitalno okruženje kao prostor ostvarivanja dječijih prava garantovanih UN Konvencijom o pravima djeteta.

Digitalno okruženje pruža djeci mogućnosti da uče, izražavaju se i povezuju sa svijetom. UN komitet za prava djeteta potvrđuje u svom Opštem komentaru broj: 25 o pravima djece u digitalnom okruženju da pravilno pristupanje digitalnim tehnologijama može podržati ostvarivanje prava djeteta u punom smislu. Djeca koriste internet ne samo da uče, provode slobodno vrijeme nego i da se povezuju sa drugima i izražavaju na načine na koje prethodne generacije nisu mogle ni da zamisle. Stoga, svi zaštitni mehanizmi dječijih prava u digitalnom okruženju moraju biti pažljivo dizajnirani kako bi postigli ravnotežu između obezbjeđivanja njihove bezbjednosti i očuvanja prava na pristup informacijama, učešće u onlajn zajednicama i slobodu komunikacije.

Komitet u ovom komentaru naglašava da digitalne tehnologije imaju snažan uticaj na sve aspekte dječijeg života – učenja, igre, komunikacije, razvoja identiteta i pristupa informacijama. Države su, prema ovim smjernicama, dužne da obezbijede da djeca imaju pristup digitalnim resursima na način koji je siguran, primjeren njihovom uzrastu i jednak za svu djecu, bez diskriminacije. Posebno se ističe potreba da mjere zaštite, pristupa i participacije budu prilagođene razvojnom stadijumu i sposobnostima djece, kao i da se roditeljima i starateljima pruži podrška kroz razvijanje digitalne pismenosti i svijesti o rizicima. Time se uspostavlja ravnoteža između zaštite djece i poštovanja njihovih prava na privatnost, slobodu izražavanja i aktivno učešće u digitalnom prostoru.

Ciljne grupe istraživanja bili su učenici osnovnih i srednjih škola, njihovi roditelji, kao i odjeljske starješine i stručne službe. U skladu sa Etičkim kodeksom istraživanja sa djecom i o djeci u Bosni i Hercegovini, učestvovanje je bilo dobrovoljno i anonimno, a za učenike osnovnih škola je prethodno pribavljena saglasnost roditelja/staratelja. Instrument istraživanja je bio upitnik sa otvorenim i zatvorenim pitanjima, prilagođen uzrastu djece, a ispitivanje je sprovedeno u školama i putem onlajn platforme.

Dobijeni podaci pružaju značajne uvide u navike i ponašanja djece u digitalnom prostoru, ukazujući na oblasti u kojima je potrebna dodatna edukacija i podrška, kako bi se unaprijedila njihova bezbjednost i

digitalna pismenost. Na osnovu rezultata, Ombudsman za djecu formulisao je preporuke nadležnim institucijama s ciljem jačanja zaštite prava djece u digitalnom okruženju i stvaranja sigurnijeg onlajn prostora za sve korisnike dječijeg uzrasta. Izuzetno je važno uključiti djecu i mlade u aktivnosti i diskusije o njihovim pravima i digitalnom blagostanju, kako bi se osiguralo da se njihov glas čuje pri stvaranju politika i praksi koje imaju za cilj zaštitu njihovih prava u digitalnom svijetu.

II OVLAŠTENJA OMBUDSMANA ZA DJECU

Ombudsman za djecu je ovlašten da Vladi, odnosno, Narodnoj skupštini podnese inicijativu za izmjenu ili dopunu zakona i drugih propisa i opštih akata. Takođe, Ombudsman za djecu je ovlašten i da organima državne uprave, organima, odnosno, službama jedinica lokalne samouprave, kao i drugim pravnim i fizičkim licima koja obavljaju poslove u vezi sa djetetom, predlaže preduzimanje mjera za sprečavanje štetnih postupanja koja ugrožavaju njihova prava i interese, da upozori na nepravilnosti, te da zahtijeva izvještaje o preduzetim mjerama.

Nadležnosti Ombudsmana za djecu utvrđene su zakonom¹.

U obavljanju poslova iz svoje nadležnosti Ombudsman za djecu postupa u okviru Ustava, zakona i drugih propisa i opštih akata, kao i međunarodnih ugovora i opšteprihvaćenih pravila međunarodnog prava, rukovodeći se načelom pravičnosti i morala.

Ombudsman za djecu:

- a) prati usklađenost zakona i drugih propisa u Republici Srpskoj koji se odnose na zaštitu prava djeteta s odredbama Ustava Republike Srpske, Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima djeteta i drugih međunarodnih dokumenata koji se odnose na zaštitu prava i interesa djeteta;
- b) prati izvršavanje obaveza Republike Srpske koje proizilaze iz Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima djeteta i drugih međunarodnih dokumentata koji se odnose na zaštitu prava i interesa djeteta;
- c) prati primjenu svih propisa koji se odnose na zaštitu prava i interesa djeteta;
- d) prati povrede prava i interesa djeteta;
- e) zalaže se za zaštitu i promociju prava i interesa djeteta;
- f) predlaže preduzimanje mjera za zaštitu i promociju prava, kao i za spriječavanje štetnih postupanja koja ugrožavaju prava i interese djeteta;
- g) obavještava javnost o stanju prava djeteta;
- h) obavlja druge poslove utvrđene Zakonom o Ombudsmanu za djecu Republike Srpske.

Ombudsman za djecu je dužan da javnost redovno obavještava o stanju prava djeteta, kao i mjerama koje se preduzimaju za zaštitu i poboljšanje položaja djeteta u društvu², a takođe ima pravo da Narodnoj skupštini podnese poseban izvještaj kada ocijeni da je to potrebno radi preduzimanja mjera od značaja za zaštitu prava i interesa djece³

¹ Zakon o Ombudsmanu za djecu Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske", br. 103/2008 i 70/2012), čl.5

² Zakon o ombudsmanu za djecu, čl.16.

³ Zakon o ombudsmanu za djecu, čl.17.

III CILJ ISTRAŽIVANJA

Glavni cilj istraživanja bio je ispitati navike, iskustva i nivo sigurnosti djece u digitalnom okruženju, kao i percepciju roditelja i nastavnog osoblja o digitalnoj sigurnosti. Konkretno, istraživanje je imalo za cilj da:

1. Utvrdi koliko vremena djeca provode na internetu i za koje aktivnosti ga najčešće koriste.
2. Ispita nivo svijesti djece o sigurnom korištenju interneta, prepoznavanju rizika i postupcima u slučaju neprimjerenog sadržaja ili nasilja.
3. Analizira roditeljski nadzor, pravila i komunikaciju o digitalnoj sigurnosti.
4. Procijeni stavove nastavnika i stručnog osoblja o digitalnoj sigurnosti, prijavama problema i potrebama za dodatnom edukacijom.
5. Identifikuje ključne rizike, probleme i prijedloge za unapređenje sigurnosti djece u digitalnom okruženju.

Cilj istraživanja bio je pružiti osnovu za preporuke i mjere za povećanje sigurnosti djece u digitalnom okruženju za škole, roditelje i nadležne institucije.

Metodologija

1. **Vrsta istraživanja:**
 - Kvantitativno i kvalitativno istraživanje putem upitnika.
 - Uključeni su učenici osnovnih i srednjih škola, roditelji djece i nastavno osoblje/stručne službe.
2. **Metod prikupljanja podataka:**
 - Upitnici za učenike III, IV, V i VI razreda osnovnih škola.
 - Upitnici I saglasnot namjenjena roditeljima/starateljima djece.
 - Upitnici za odjeljske starješine, stručnu službu škole ili druge odgovorne u školi.
 - Online upitnici kreirani putem Google Forms platforme za učenike prvog razreda srednje škole .
 - Upitnici su sadržavali kombinaciju zatvorenih (kvantitativnih) i otvorenih (kvalitativnih) pitanja
 - Svi upitnici su napravljeni u Instituciji za potrebe ovog istraživanja
3. **Uzorak:**
 - **Djeca:** učenici osnovnih i srednjih škola, uzrasta od 6 do 18 godina, ukupno 2456 učenika.
 - **Roditelji:** roditelji 1235 djece različitog uzrasta.
 - **Nastavno osoblje / stručne službe:** 196 ispitanika (učitelji - odjeljski starješina, članovi stručnih službi, drugi zaposleni u školi).
4. **Analiza podataka:**
 - Kvantitativni podaci obrađeni su statistički i predstavljeni kroz postotke i grafičke prikaze.
 - Kvalitativni odgovori analizirani su tematski kako bi se identifikovale ključne preporuke i prijedlozi.

IV STRUKTURA ISTRAŽIVANJA

Provedeno istraživanje obuhvata:

- Identifikaciju i analizu pravnog okvira - međunarodnog i domaćeg.
- Prikupljanje relevantnih podataka, mišljenja i stavova upotrebom unaprijed pripremljenog i usklađenog upitnika za učenike osnovnih škola, za učenike srednjih škola, odjeljske starješine/stučnu službu škola, kao i za roditelje.
- Analizu prikupljenih podataka, mišljenja i stavova.
- Organizovanje okruglog stola sa relevantnim akterima iz ove oblasti.
- Preporuke nadležnim tijelima.

V IDENTIFIKACIJA I ANALIZA PRAVNOG OKVIRA

UN Konvencija o pravima djeteta⁴

“Države članice ove konvencije poštuju i osiguravaju prava sadržana u Konvenciji svakom djetetu pod njihovom jurisdikcijom, bez ikakve diskriminacije i bez obzira na rasu, boju kože, pol, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno, etničko ili socijalno porijeklo, imovno stanje, onesposobljenost, rođenje ili drugi status djeteta ili njegovog roditelja ili zakonitog staratelja.”⁵

“U svim aktivnostima koje se tiču djece od primarnog značaja su interesi djeteta bez obzira na to da li ih provode javne ili privatne institucije za socijalnu zaštitu, sudovi, administrativni organi ili zakonodavna tijela.

Države članice se obavezuju da djetetu osiguraju takvu zaštitu i brigu koja je prijeko potrebna za njegovu dobrobit, uzimajući u obzir prava i obaveze njegovih roditelja, zakonitih staratelja ili drugih pojedinaca koji su pravno odgovorni za dijete i preduzimaju u tom cilju sve potrebne zakonodavne i administrativne mjere.

Države članice se staraju da institucije, službe i ustanove koje su odgovorne za brigu ili zaštitu djece budu u skladu sa standardima koje su utvrdili nadležni organi, posebno u oblasti sigurnosti i zdravlja, i broju i podobnosti osoblja, kao i stručnog nadzora.”⁶

Iako UN Konvencija o pravima djeteta nije donešena u vrijeme širokog digitalnog okruženja, njen tekst ipak sadrži odredbe relevantne za digitalni kontekst, poput prava na pristup informacijama (član 17.), koje obuhvata medije, internet i slične platforme. Konvencija pruža širi okvir za zaštitu i afirmaciju prava djece, ali kako se digitalno okruženje brzo razvijalo, pojavila se potreba da se specifično razjasni kako se prava djece primjenjuju i poštuju u ovom kontekstu. Upravo zato je usvojen Opšti komentar broj 25, koji detaljno

⁴ Bosna i Hercegovina je notifikacijom o sukcesiji preuzela UN Konvenciju o pravima djeteta 23.11.1993. godine (“Službeni list RBiH”, broj: 25/93.). UN Konvencija o pravima djeteta, dio je Aneksa I i pitanje njene primjene u Bosni i Hercegovini se različito tumačilo sve do stupanja na snagu odluke Ustavnog suda BiH, broj: U-9/0925, prema kojoj je Ustavni sud nadležan da u apelacionom postupku samostalno ispituje navodna kršenja prava iz međunarodnih sporazuma navedenih u Aneksu I Ustava Bosne i Hercegovine.

⁵ UN Konvencija o pravima djeteta, član 2.

⁶ UN Konvencija o pravima djeteta, član 3.

razrađuje primjenu prava djece u digitalnom svijetu, ističući obaveze država, ulogu roditelja, obrazovnih institucija i tehnoloških kompanija, te važnost poštovanja uzrasta i razvojnih sposobnosti djece u digitalnom prostoru.

UN Komitet za prava djeteta, Opšti komentar broj 25⁷

Opšti komentar broj 25. UN Komiteta za prava djeteta, usvojen 2021. godine, detaljno razrađuje kako se prava djeteta iz Konvencije o pravima djeteta primjenjuju u digitalnom okruženju i pruža smjernice državama, obrazovnim institucijama, roditeljima i tehnološkim kompanijama o zaštiti i afirmaciji prava djece u digitalnom svijetu. Digitalno okruženje se definiše široko: uključuje internet, digitalne mreže, aplikacije, uređaje, virtuelnu i proširenu realnost, vještačku inteligenciju, algoritme i obradu podataka, i predstavlja važan dio života djece u pogledu obrazovanja, igre, izražavanja identiteta, komunikacije i društvene participacije, ali istovremeno nosi značajne rizike — kao što su izloženost nasilnom, pornografskom i eksploativnom sadržaju, manipulacija, zlostavljanje, sajberbulig, trgovina ljudima i narušavanje privatnosti djeteta. Komentar naglašava da države moraju osigurati da djeca imaju siguran i pravičan pristup digitalnim tehnologijama, smanjiti digitalni jaz i posebno obratiti pažnju na ranjive grupe — uključujući djecu s invaliditetom, migrante i djecu iz siromašnijih sredina. Obrazovanje o digitalnoj pismenosti postaje ključno: uključuje učenje djece kako da prepoznaju pouzdane izvore informacija, kritički procjenjuju sadržaj, razumiju rizike onlajn kontakata i ponašanja, zaštite svoje podatke i privatnost te odgovorno koriste digitalne tehnologije. Djeca imaju pravo na participaciju i izražavanje u digitalnom prostoru — uključujući kreiranje sadržaja i učešće u digitalnoj kulturi — uz zaštitu njihovih prava i poštovanje njihovih razvijenih sposobnosti.

Paragraf IV („Razvojne sposobnosti“) i tačke 19-21. posebno naglašavaju da se mjere zaštite, pristupa i participacije djece u digitalnom okruženju moraju prilagoditi njihovim fazama razvoja, kompetencijama i sposobnostima. Tačka 19. naglašava da se rizici i prilike u digitalnom okruženju mijenjaju u zavisnosti od uzrasta i faze razvoja djeteta te da države trebaju voditi računa o tim faktorima pri dizajniranju mjera zaštite ili olakšavanja pristupa digitalnom sadržaju. Tačka 20. ukazuje da se kompetencije i razumijevanje djece razvijaju neravnomjerno u različitim oblastima vještina i aktivnosti te da digitalni servisi i sadržaji trebaju biti prilagođeni tim sposobnostima, omogućavajući djeci korištenje tehnologije na način primjeren njihovoj dobi i razvoju. Tačka 21. naglašava važnost podrške roditeljima i starateljima, uključujući podučavanje digitalnoj pismenosti i svijesti o rizicima, te poštovanje evoluirajuće autonomije, sposobnosti i privatnosti djece kako bi zaštita i nadzor bili uravnoteženi sa pravom djece na izražavanje i participaciju.

Države i tehnološke kompanije imaju obavezu da regulišu, nadziru i projektuju digitalne proizvode i usluge u skladu sa pravima djece, sprečavajući štetne prakse i osiguravajući transparentnost u prikupljanju i korištenju podataka. Posebna pažnja posvećuje se zaštiti privatnosti djece, obavještanju djece o prikupljanju i korištenju njihovih podataka i osposobljavanju roditelja i nastavnika da podrže djecu u sigurnom korištenju digitalnih tehnologija.

Opšti komentar 25. ističe da prava djece iz Konvencije o pravima djeteta ne prestaju važiti onlajn, da digitalno okruženje donosi dodatne mogućnosti, ali i rizike i da je odgovornost svih aktera — uključujući države, škole, roditelje i tehnološke kompanije — da aktivno štite i afirmišu prava djece u digitalnom svijetu uz kontinuirano uvažavanje razvojnih sposobnosti svakog djeteta.

⁷ UN Komitet za prava djeteta, Opšti komentar broj 25 (2021.) o pravima djece u odnosu na digitalno okruženje.

Rezolucija Evropskog parlamenta o zaštiti maloljetnika onlajn od 26. novembra 2025. (2025/2060 (INI)), P10_TA (2025) 0299, „Zaštita maloljetnika onlajn“⁸

Rezolucija je usvojena 26. novembra 2025. i poziva EU i države članice na zajedničko i urgentno djelovanje. Evropski parlament ovom Rezolucijom traži sveobuhvatno jačanje zaštite djece i mladih u digitalnom okruženju, uz balansiranje između njihove sigurnosti i prava na pristup informacijama, učešće i izražavanje na internetu.

Rezolucija o zaštiti maloljetnika na internetu predstavlja politički dokument kojim Evropski parlament poziva EU institucije, države članice i digitalne platforme da:

1. **Ojačaju zakonsku zaštitu djece i mladih** u digitalnom okruženju (primjena DSA, AVMSD, GDPR, UCPD).
2. **Uvedu jasna pravila za digitalnu dob i provjeru starosti** (16 godina osnovna, 13 godina donja granica za online platforme i AI alate).
3. **Osiguraju sigurnost „po dizajnu“ i po defaultu** – platforme i digitalni alati moraju automatski biti prilagođeni zaštiti maloljetnika.
4. **Povećaju odgovornost roditelja i platformi** kroz alate roditeljske kontrole, edukaciju i kampanje podizanja svijesti.
5. **Suzbiju digitalnu zavisnost i mračne obrasce** (beskonačno skrolovanje, loot box-ove, agresivne notifikacije).
6. **Regulišu video-igre, influensere, AI i oglašavanje** kako bi se spriječila komercijalna eksploatacija djece.
7. **Unaprijede digitalnu i medijsku pismenost** djece, roditelja i nastavnika kroz škole, kampanje i EU fondove.
8. **Ojačaju zakonsku zaštitu djece i mladih** u digitalnom okruženju (primjena DSA, AVMSD, GDPR, UCPD).
9. **Uvedu jasna pravila za digitalnu dob i provjeru starosti** (16 godina osnovna, 13 godina donja granica za online platforme i AI alate).
10. **Osiguraju sigurnost „po dizajnu“ i po defaultu** – platforme i digitalni alati moraju automatski biti prilagođeni zaštiti maloljetnika.
11. **Povećaju odgovornost roditelja i platformi** kroz alate roditeljske kontrole, edukaciju i kampanje podizanja svijesti.
12. **Suzbiju digitalnu zavisnost i mračne obrasce** (beskonačno skrolovanje, loot box-ove, agresivne notifikacije).
13. **Regulišu video-igre, influensere, AI i oglašavanje** kako bi se spriječila komercijalna eksploatacija djece.
14. **Unaprijede digitalnu i medijsku pismenost** djece, roditelja i nastavnika kroz škole, kampanje i EU fondove.

DOMAĆI PROPISI

Ustav Republike Srpske

⁸<https://static1.squarespace.com/static/671c5cac4acff55ddcd96448/t/692723e93dfcd05a5b5e5ac4/1764172777187/Protection+of+Minors+Online+Adopted.pdf>

- **Pravo na ličnu slobodu i sigurnost**

Član 16: „Lična sloboda i sigurnost garantovani su svakom čovjeku.“ Ovo pravo se može proširiti na zaštitu djece od sajber-ugrožavanja, onlajn nasilja i neprimjerenih sadržaja.

- **Pravo na zaštitu od iskorištavanja i zlostavljanja**

Član 19: „Svako dijete ima pravo na zaštitu od svih oblika iskorištavanja i zlostavljanja.“ Ovo pravo je direktno primjenjivo na internet, jer uključuje zaštitu od iskorištavanja bilo kojeg oblika, nasilničkog ponašanja, ali i raznih oblika onlajn zlostavljanja.

- **Pravo na obrazovanje**

Član 45: „Pravo na obrazovanje je zagantovano.“ Ovo pravo se može tumačiti i u smislu edukacije djece o sigurnosti na internetu i odgovornom ponašanju prilikom upotrebe informaciono-komunikacionih tehnologija.

- **Zaštita privatnosti i podataka**

Član 20: „Svaka osoba ima pravo na zaštitu svoje privatnosti i porodice, časti i ugleda.“ Može se primijeniti na zaštitu djece od objavljivanja njihovih podataka na internetu bez dozvole.

- **Odgovornost roditelja i države za zaštitu djece**

Član 21: „Roditelji imaju pravo i obavezu da vode brigu o odgoju i obrazovanju svoje djece.“ U kombinaciji sa državnim obavezom, ovo podrazumijeva i nadzor i edukaciju djece o sigurnom korištenju interneta.

Zakon o zaštiti ličnih podataka⁹

Novi Zakon o zaštiti ličnih podataka u Bosni i Hercegovini stupio je na snagu 8. marta 2025, ali je njegova puna primjena počela 4. oktobra 2025. godine¹⁰. Zakon postavlja pravni okvir za zaštitu ličnih podataka i usklađuje domaće zakonodavstvo sa standardima EU. Zakon proširuje definiciju ličnih podataka, uključujući digitalne i biometrijske identifikatore, te propisuje obaveze kontrolora i obrađivača, uključujući primjenu tehničkih i organizacionih mjera zaštite, vođenje evidencije obrade, procjenu rizika i obavezu prijave povreda podataka. Uvodi nova prava nosilaca podataka, kao što su pravo na brisanje, prenosivost, ograničenje obrade i prigovor na obradu.

Posebno se reguliše obrada podataka djece. Naime, zakon propisuje kada dijete može samostalno dati saglasnost i kada je potrebna saglasnost roditelja ili staratelja, što je uređeno članom 10. Prema članu 10. stav1, obrada ličnih podataka djeteta u vezi sa neposrednim pružanjem usluge informacionog društva je zakonita ako dijete ima najmanje 16 godina, dok je za mlađu djecu potrebna saglasnost roditelja, staratelja ili drugog zakonitog zastupnika. Stav 2. nalaže da kontrolor podataka mora uložiti razumne napore da provjeri da li je saglasnost stvarno data ili odobrena od strane roditelja/staratelja, uzimajući u obzir dostupnu tehnologiju. Stav 3. precizira da ovo pravilo ne utiče na opšta pravila obligacionog prava u vezi

⁹ „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, broj: 12/25.

¹⁰ Zakon o zaštiti ličnih podataka, član 120.

sa zaključenjem i učinkom ugovora za djecu. Ove odredbe osiguravaju dodatnu zaštitu maloljetnika u digitalnom okruženju, smanjujući rizik od zloupotrebe njihovih podataka i osiguravajući poštovanje prava djece u skladu sa međunarodnim standardima.

Krivični zakonik Republike Srpske¹¹

Krivični zakonik Republike Srpske sadrži niz odredbi kojima se posebno štite djeca kao ranjiva društvena grupa. Djeca su prepoznata kao osobe kojima je potrebna veća pravna zaštita, pa se za krivična djela počinjena na njihovu štetu propisuju teže kazne i posebne mjere zaštite. Ova djela obuhvataju različite oblike nasilja, zloupotrebe i eksploatacije, uključujući fizičko, seksualno, psihičko i ekonomsko zlostavljanje.

Jedno od najtežih krivičnih djela koja se odnose na djecu jeste trgovina djecom. Zakonik predviđa da će se svako lice koje vrbuje, prevozi, prodaje, kupuje ili prihvata dijete radi iskorištavanja ili prisilnog rada kazniti kaznom zatvora od tri do petnaest godina. Ako je djelo izvršeno od strane organizovane grupe ili službenog lica, kazna može biti najmanje deset godina zatvora. Time se želi spriječiti svaki oblik trgovine i eksploatacije maloljetnih lica.

Takođe, zakon propisuje stroge kazne za iskorištavanje djece u pornografske svrhe. U pitanju su djela koja obuhvataju upotrebu djece u pornografskim sadržajima, njihovo snimanje, distribuciju ili posjedovanje takvog materijala. Kazne za ovakva djela su visoke, a zakon predviđa i dodatne zabrane, kao što su zabrana obavljanja djelatnosti koje uključuju rad s djecom.

Posebnu grupu čine krivična djela protiv polnog integriteta. Ona obuhvataju silovanje, obljubu i druga djela koja zadiru u seksualni integritet djeteta. Kazne su znatno strože ako je žrtva maloljetna osoba, naročito ako je počinitelj staratelj, nastavnik ili drugo lice kojem je dijete povjereno. U izmjenama zakona uvedeno je i posebno krivično djelo koje se odnosi na zadovoljavanje spolnih strasti pred djetetom, čime se štiti moralni i psihološki razvoj djece od neprikladnog ponašanja odraslih.

Krivični zakonik sadrži i odredbe koje se odnose na zaštitu privatnosti, časti i ugleda djeteta. Prema članu 189. KZ RS, svako ko iznese ili prenese nešto iz ličnog ili porodičnog života djeteta, ili protivno propisima objavi djetetovu fotografiju ili otkrije njegov identitet, a time kod djeteta izazove stanje uznemirenosti, porugu vršnjaka ili na drugi način ugrozi njegovu sigurnost, može biti kažnjen novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine. Ako se djelo izvrši putem sredstava masovne komunikacije, kompjuterskog sistema ili društvenih mreža, kazna se može povećati do dvije godine zatvora. U slučaju da je učinilac službeno lice ili ako djelo učini u obavljanju profesionalne djelatnosti, kazna može iznositi do tri godine zatvora.

Pored toga, član 156a KZ RS predviđa krivično djelo „Neovlašteno objavljivanje i prikazivanje tuđeg spisa, portreta ili snimka“, prema kojem će se kazniti svako lice koje bez pristanka objavi ili prikaže fotografiju, video-zapis ili drugi materijal koji prikazuje drugo lice, a takvo objavljivanje može imati štetne posljedice po njegov lični život. Za ovo djelo je predviđena kazna zatvora do dvije godine. Ova odredba se može primijeniti i u slučajevima kada se na internetu ili društvenim mrežama bez dozvole objavljuju fotografije ili snimci djece.

¹¹ "Službeni glasnik RS", br. 64/17, 104/18. - Odluka US, 15/21, 89/21, 73/23, "Službeni glasnik BiH", br. 9/24. - Odluka US BiH, "Službeni glasnik RS", br. 105/24. - Odluka US, 19/25, "Službeni glasnik BiH", br. 14/25. - Odluka US BiH, "Službeni glasnik RS", br. 31/25 i 85/25 - Odluka US).

U okviru Glave XVIIa – Krivična djela protiv časti i ugleda, zakon dodatno štiti djecu od klevete i iznošenja ličnih ili porodičnih prilika. Prema članu 208a, svako lice koje o drugom, uključujući djecu, iznosi ili pronosi nešto neistinito, a time nanosi štetu časti i ugledu, kažnjava se novčanom kaznom od 1.000 do 3.000 KM, dok se u slučaju javnog objavljivanja putem medija ili interneta kazna povećava na 2.000 do 5.000 KM, a u slučaju teških posljedica do 6.000 KM. Prema članu 208b, iznošenje ličnih i porodičnih prilika djeteta koje može škoditi njegovoj časti ili ugledu također je kažnjivo, uz iste visine novčanih kazni.

Takođe, član 208v štiti djecu od javnog izlaganja poruzi zbog njihove rase, vjere, nacionalnosti, etničkog porijekla, boje kože ili pola, pri čemu se predviđa novčana kazna od 2.000 do 6.000 KM.

Posebnu pažnju zakon posvećuje rokovima zastarjelosti. Kada se radi o krivičnim djelima počinjenim protiv djece, rok zastarjelosti počinje teći tek od trenutka kada žrtva postane punoljetna. Ova odredba omogućava žrtvama da i kasnije, kada odrastu, pokrenu postupak protiv počinioaca.

Zaključuje se da Krivični zakonik Republike Srpske uspostavlja širok okvir zaštite djece kroz različite odredbe koje obuhvataju fizičku, seksualnu, psihološku, digitalnu sigurnost, kao i zaštitu časti i ugleda. Djeca su prepoznata kao posebno ranjiva kategorija, pa su kazne za djela protiv njih strože, a rokovi zaštite duži. Ipak, postoje izazovi u primjeni zakona, naročito u dijelu koji se odnosi na onlajn iskorištavanje i zaštitu djece na internetu, što pokazuje potrebu za daljim unapređenjem zakonodavstva i jačanjem institucionalne zaštite djece u Republici Srpskoj.

Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju¹²

U Zakonu o predškolskom vaspitanju i obrazovanju Republike Srpske mogu se prepoznatni određene odredbe koje se, iako ne govore izričito o „bezbjednosti djece na internetu“, mogu dovesti u vezu s tim aspektom, jer uvode opšte principe, prava i obaveze koji su relevantni za digitalnu bezbjednost i zaštitu djece.

- Član 3, stav (3) – upućuje da se u okviru djelatnosti predškolskog vaspitanja i obrazovanja obezbjeđuju „uslovi i podrška ... za dobrobit njihovog fizičkog i mentalnog zdravlja i sigurnosti...“. Ova odredba naglašava opšti princip bezbjednosti djece, što uključuje i zaštitu u digitalnom okruženju.
- Član 39, stav (1) – predviđa da predškolska ustanova „je dužna da propisuje i sprovodi mjere, način, postupak i smjernice zaštite i bezbjednosti djece tokom boravka u ustanovi, kao i svih aktivnosti koje organizuje ustanova ...“. Ovaj član se odnosi na bezbjednost u ustanovi – prostorne, organizacione i fizičke uslove, ali njegovo značenje može se proširiti i na bezbjednost pri korišćenju digitalnih alata u ustanovi (npr. digitalni sadržaji, pristup internetu, nadzor).
- Član 39, stav (2) – dopunjuje prethodni stav: „Uslovi koji se odnose na bezbjednost boravka djece i odraslih u objektima predškolske ustanove definišu se propisom kojim se regulišu oblasti pedagoških standarda i normativa u predškolskoj ustanovi.“ Ovaj član upućuje na postojanje standarda i normativa koji mogu obuhvatati i opremu, tehnologiju i infrastrukturu – što uključuje i digitalnu infrastrukturu (ako je uključena) i njenu sigurnu upotrebu.
- Član 18, stav (1) – navodi da predškolska ustanova pruža usluge „sa različitim programskim sadržajima: ... informatičkim ... i drugim sadržajima.“ To znači da informatički sadržaji mogu biti dio programa, pa samim tim i tehnologija i internet mogu biti uključeni u obrazovni proces. U tom kontekstu, potrebna je i odgovarajuća zaštita i edukacija djece o bezbjednom korišćenju tehnologije.

¹² „Službeni glasnik Republike Srpske,, broj: 79/15, 63/20. i 64/22.

- Član 48, stav 3, koji se odnosi se na zadatke vaspitača, između ostalog, utvrđuje: „... prate, vrednuju i dokumentuju razvoj djece ... kreiraju okruženje za razvoj i učenje ... partnerstvo sa porodicom i zajednicom...“. Iako ovaj član ne govori direktno o internetu, kreiranje okruženja i saradnja s porodicom i zajednicom mogu uključivati i razvoj digitalne kompetencije i svijesti o bezbjednosti na internetu.

Zakon o osnovnom vaspitanju i obrazovanju¹³

Član 5. Zakona o osnovnom vaspitanju i obrazovanju odnosi se na zadatke osnovnog vaspitanja i obrazovanja i, iako se upotreba informaciono-komunikacionih tehnologija ne spominje direktno, njegovi principi se mogu vrlo jasno povezati sa ponašanjem djece na internetu i njihovom digitalnom bezbjednošću. Ovaj član propisuje da su zadaci osnovnog vaspitanja i obrazovanja, između ostalog, sticanje znanja, vještina i navika potrebnih za život i rad, razvoj intelektualnih, emocionalnih, moralnih, fizičkih i socijalnih sposobnosti učenika, izgrađivanje sistema vrijednosti zasnovanog na humanizmu, toleranciji i poštovanju različitosti, razvijanje sposobnosti za kritičko mišljenje i odgovorno ponašanje, priprema učenika za život u savremenom društvu i korištenje savremenih tehnologija, razvijanje svijesti o pravima i obavezama učenika u zajednici te usmjeravanje učenika ka bezbjednom i zdravom načinu života.

Ovi zadaci se mogu direktno povezati sa ponašanjem djece na internetu. Priprema učenika za život u savremenom društvu i korištenje savremenih tehnologija podrazumijeva da škola ima zadatak da djecu nauči kako da koriste internet i digitalne uređaje odgovorno, etično i bezbjedno. Razvijanje sposobnosti za kritičko mišljenje i odgovorno ponašanje obuhvata i razvoj digitalne pismenosti, sposobnosti prepoznavanja lažnih vijesti i neprimjerenog sadržaja, kao i pravilnog reagovanja u onlajn okruženju. Izgrađivanje sistema vrijednosti zasnovanog na humanizmu, toleranciji i poštovanju različitosti odnosi se i na ponašanje djece na internetu, gdje je važno da uče da ne vrijeđaju, ne ismijavaju i ne šire neprimjerene sadržaje, te da pokazuju empatiju i kulturu komunikacije. Usmjeravanje učenika ka bezbjednom i zdravom načinu života uključuje i svijest o opasnostima interneta, kao što su digitalno nasilje, zloupotreba podataka i prekomjerna upotreba tehnologije, ali i razvijanje zdravih navika korištenja interneta i ravnoteže između onlajn i offline aktivnosti. Razvijanje svijesti o pravima i obavezama učenika u zajednici može se proširiti i na digitalno okruženje, gdje učenici treba da razumiju svoja digitalna prava i odgovornosti, uključujući zaštitu privatnosti, poštovanje autorskih prava i odgovorno dijeljenje informacija.

Na ovaj način, član 5. može se tumačiti kao pravni i pedagoški osnov za uvođenje i razvoj digitalne pismenosti, edukaciju o sigurnom korištenju interneta i izgradnju odgovornog ponašanja djece u onlajn okruženju. On povezuje tradicionalne ciljeve obrazovanja sa savremenim digitalnim izazovima i obavezuje školu da djecu pripremi ne samo za život u društvu, već i za život u digitalnom društvu.

Član 90. Zakona o osnovnom vaspitanju i obrazovanju odnosi se na disciplinarnu odgovornost učenika i definiše lakše i teže povrede obaveza učenika. Iako se internet u ovom članu ne spominje izričito, njegove odredbe se mogu vrlo jasno povezati sa ponašanjem djece na internetu i njihovom digitalnom bezbjednošću, jer uređuju pravila odgovornog ponašanja, poštovanja drugih i zabranu ponašanja koje ugrožava dostojanstvo, privatnost i sigurnost učenika i nastavnika.

¹³ Službeni glasnik Republike Srpske, broj: 81/22.

Prema ovom članu, učenik može biti disciplinski odgovoran ako svojim ponašanjem krši školska pravila, narušava ugled škole, ometa nastavni proces ili povrijedi prava drugih učenika i nastavnika. Kao teže povrede obaveza učenika, zakon i školski pravilnici prepoznaju ponašanja poput nasilja, vrijeđanja, ometanja nastave i uništavanja imovine, i sl.

U tom kontekstu, izuzetno je važna odredba koja se odnosi na „korišćenje svih informaciono-tehničkih uređaja koji ne služe vaspitno-obrazovnom procesu, zloupotrebu mobilnih telefona, snimanje video-zapisa i fotografija za vrijeme boravka u školi i njihovu dalju distribuciju i upotrebu putem sredstava masovne komunikacije”¹⁴. Ova odredba se povezuje sa ponašanjem djece u digitalnom prostoru, jer obuhvata upravo one situacije koje mogu ugroziti privatnost, sigurnost i dostojanstvo učenika i nastavnika. Zabrana korišćenja informaciono-tehničkih uređaja koji nisu namijenjeni nastavnim aktivnostima ima za cilj da se spriječi ometanje časa i neovlašteno snimanje, što se u praksi često zloupotrebljava za objavljivanje sadržaja na društvenim mrežama. Takvo ponašanje može imati ozbiljne posljedice – povredu prava na privatnost i izlaganje djece rizicima digitalnog nasilja, ali i narušavanje reputacije škole. Dakle, svako neovlašteno snimanje, dijeljenje fotografija, video-zapisa ili bilo kakvih sadržaja koji su nastali tokom boravka u školi predstavlja težu povredu obaveza učenika i podliježe disciplinskim mjerama. Škola je obavezna da u takvim slučajevima reaguje i preduzme mjere zaštite u skladu sa zakonom i drugim propisima. Time se razvija svijest o digitalnoj odgovornosti, poštovanju privatnosti drugih i pravilnom korišćenju tehnologije.

Zakon o srednjem obrazovanju i vaspitanju¹⁵

“Djelatnost srednjeg obrazovanja obuhvata različite vrste i oblike obrazovanja kojim se nakon završene osnovne škole stiču različite kompetencije potrebne za rad u struci i za dalje obrazovanje pojedinca.”¹⁶

“Obrazovanje je proces sticanja znanja, vještina i kompetencija, formiranja pogleda na svijet i psihofizičkog razvoja”, a “vaspitanje je proces formiranja ličnosti sa svim fizičkim, intelektualnim, moralnim, estetskim i radnim kvalitetima”.¹⁷

Prema članu 5. ovog zakona ciljevi srednjeg obrazovanja koji se mogu dovesti u vezu sa ponašanjem djece i njihovom bezbjednosti u digitalnom okruženju, između ostalog su:

- “3) razvijanje svijesti o potrebi cjelovitog pristupa obrazovanju,
- 4) sticanje primjenjivih znanja, razvijanje i jačanje sposobnosti, kompetencija i vještina,
- 5) razvijanje ključnih kompetencija kod učenika,
- 6) razvijanje interesa za teoretska znanja, kao i za njihovu praktičnu primjenljivost,
- 8) podsticanje sveukupnog potencijala i motivacije učenika za razvijanje kritičkog mišljenja i otvorenosti za nova znanja,
- 11) sticanje internacionalno uporedivih nivoa znanja,
- 13) osposobljavanje učenika za cjeloživotno učenje,
- 15) razumijevanje i njegovanje sistema društvenih i moralnih vrijednosti koji je zasnovan na društvu tolerancije,
- 16) razvijanje kulture komunikacije, konstruktivnog rješavanja problema i djelovanja u timu,
- 17) razvijanje poštovanja različitosti o pitanju pola, sposobnosti, rasnog, nacionalnog, vjerskog i

¹⁴ Zakon o osnovnom vaspitanju i obrazovanju, član 90. stav 1. tačka 12.

¹⁵ Službeni glasnik Republike Srpske, broj: 41/18, 35/20, 92/20. i 55/23.

¹⁶ Zakon o srednjem obrazovanju i vaspitanju, član 2. stav 2.

¹⁷ Zakon o srednjem obrazovanju i vaspitanju, član 4. stav 1. tačke 1. i 2.

socijalnog statusa i razvijanje i njegovanje praga tolerancije na različitost,
18) njegovanje i razvijanje potreba za kulturom i očuvanjem kulturnog i duhovnog nasljeđa, uz poštovanje kulturnog identiteta, jezika i tradicije,
19) poštovanje prava i razumijevanje vlastitih obaveza koje proističu iz prava i razumijevanja sebe kao ličnosti koja živi u društvu koje se kontinuirano mijenja,
20) poštovanje prava djece, ljudskih i građanskih prava i osnovnih sloboda, te razvijanje sposobnosti za život u demokratski uređenom društvu.”

Prema članu 83. stav 2. tačka 12. ovog zakona kao teža povreda obaveze učenika predviđena je, između ostalog i: “zloupotreba korištenja mobilnih telefona, u vrijeme nastave i snimanje video-klipova za vrijeme boravka u školi i njihova dalja distribucija ili u svrhu prevare u postupku ocjenjivanja”.

Zakon o srednjem obrazovanju i vaspitanju detaljno propisuje sljedeće: “Sa učenikom koji vrši povredu pravila ponašanja ili se ne pridržava odluka direktora i organa škole, neopravdano izostane sa nastave 15 časova, odnosno koji svojim ponašanjem ugrožava druge u ostvarivanju njihovih prava, škola je dužna da, uz učešće roditelja učenika, pojača vaspitni rad aktivnostima: u okviru odjeljenske zajednice, stručnim radom odjeljenskog starješine, pedagoga, psihologa, posebnih timova, a kada je to neophodno, da sarađuje sa odgovarajućim ustanovama socijalne, odnosno zdravstvene zaštite na promjeni ponašanja učenika”.¹⁸

Program „Briga o djeci – zajednička odgovornost i obaveza“ i Referalni mehanizam podrške djeci u školama Republike Srpske¹⁹

Program „Briga o djeci – zajednička odgovornost i obaveza“ i Referalni mehanizam podrške djeci u školama Republike Srpske uspostavljeni su kao dio Strategije razvoja obrazovanja Republike Srpske za period 2016–2021. godine, s ciljem jačanja zaštite i podrške učenicima u školama. Referalni mehanizam se oslanja na važnost vaspitne uloge škola koja je neodvojiva od obrazovne. Program i mehanizam razvijeni su u saradnji Ministarstva prosvjete i kulture Republike Srpske, uz podršku stručnih timova i relevantnih institucija koje se bave zaštitom djece.

Program „Briga o djeci – zajednička odgovornost i obaveza“ i Referalni mehanizam predstavljaju sistematičan pristup zaštiti i podršci učenika, koji se može primijeniti i na ponašanje djece na internetu i sigurnost onlajn. Ovaj program nastoji osigurati stimulativno i zaštitno okruženje za djecu, prepoznajući školu, porodicu i širu zajednicu kao ključne aktere u brizi o djeci, dok referalni mehanizam omogućava identifikaciju, upućivanje i pružanje podrške djeci koja pokazuju znakove rizika, uključujući i rizike povezane s digitalnim ponašanjem. Princip rada referalnog mehanizma počiva na opservacijama nastavnika i stručnih saradnika, što u digitalnom kontekstu znači praćenje promjena u ponašanju učenika, poput izolacije, promjena u socijalnim interakcijama, izloženosti sajberbulingu ili neprimjerenom sadržaju. Kada škola uoči onlajn rizik, referalni mehanizam omogućava aktiviranje multisektorskog tima koji uključuje roditelje, socijalne službe, policiju i druge relevantne institucije, pružajući adekvatnu zaštitu i podršku. Program takođe uključuje preventivne aktivnosti poput edukacije učenika, roditelja i nastavnika o sigurnosti na internetu i odgovornom digitalnom ponašanju. Multisektorska saradnja ostaje ključna, jer granica između škole, kuće i onlajn okruženja zahtijeva koordinisane aktivnosti svih aktera.

¹⁸ Zakon o srednjem obrazovanju i vaspitanju, član 83. stav 9.

¹⁹ <https://www.djeca.rs.ba/wp-content/uploads/2021/12/Program-RPZ.pdf>

Program „Briga o djeci“ i Referalni mehanizam pružaju sveobuhvatan i efektivan okvir za rano prepoznavanje rizika, multidisciplinarnu podršku i zaštitu djece u digitalnom prostoru, osiguravajući da škole, porodice i zajednica zajednički djeluju na očuvanju sigurnosti i dobrobiti djece.

Etički kodeks za radnike i učenike osnovnih škola²⁰ i Etički kodeks za radnike i učenike srednjih škola²¹

Etički kodeksi za radnike i učenike osnovnih i srednjih škola imaju za cilj da uspostave skup vrijednosti, pravila ponašanja i etičkih normi koje školska zajednica mora poštovati.

Kodeksi obuhvataju poštovanje ljudskih prava i dostojanstva svakog pojedinca, odnos prema radu i učenju, profesionalno i odgovorno ponašanje nastavnika i drugih zaposlenih, urednost i prikladnost u ophođenju i izgledu te društveno-odgovorno ponašanje unutar i izvan škole. Cilj je stvoriti sigurnu, urednu i poštovanja vrijednu školsku sredinu u kojoj se dječja prava i integritet štite. Kodeksi propisuju da su svi članovi školske zajednice – učenici, nastavnici i roditelji – odgovorni za pridržavanje pravila i vrijednosti, a nepoštovanje može rezultirati disciplinskim mjerama. Iako kodeksi primarno govore o ponašanju u školskom prostoru, njihove etičke odredbe imaju direktnu primjenu i u digitalnom okruženju. Poštovanje ljudskih prava, dostojanstva i jednakosti znači da i onlajn komunikacija i učenika i nastavnika mora biti vođena u duhu poštovanja, bez diskriminacije, uvreda ili sajberbulinga. Odredbe o odgovornom i profesionalnom ponašanju impliciraju da pri korištenju digitalnih alata i interneta svi trebaju primjenjivati ista etička pravila kao u učionici, ne objavljivati sadržaje koji povređuju i ne zloupotrebljavati internet. Kultura etičkog ponašanja olakšava poštovanje pravila vezanih za onlajn sigurnost, uključujući zaštitu privatnosti, sigurnu upotrebu interneta, prepoznavanje rizika i reagovanje na probleme. Kodeksi također pojačavaju svijest o zajedničkoj odgovornosti škole, nastavnika, učenika i roditelja, što je ključno za zaštitu djece na internetu. Iako ova dva dokumenta nisu isključivo fokusirani na digitalni prostor, njihovi principi predstavljaju solidnu osnovu za stvaranje školskog okruženja koje je sigurno i u fizičkom i u virtualnom smislu.

Protokol za zaštitu djece od nasilja, zanemarivanja i zlostavljanja²²

Protokol za zaštitu djece od nasilja, zanemarivanja i zlostavljanja u Republici Srpskoj potpisan je 2024. godine od strane: Ministarstva prosvjete i kulture, Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva porodice, omladine i sporta, te Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite. Cilj Protokola je unapređenje društvene brige i zaštite djece, osiguravanje adekvatne i pravovremene pomoći u situacijama kada je dijete izloženo nasilju, zanemarivanju ili zlostavljanju, te jačanje međusektorske saradnje između vaspitno-obrazovnih ustanova, organa starateljstva, zdravstvenih ustanova, policije i drugih nadležnih institucija. Protokolom se posebno definiše:

“3.3.2. Nasilje nad djecom u digitalnom okruženju

Ovaj oblik nasilja je specifičan jer uključuje neke od oblika nasilja uz upotrebu digitalne tehnologije. Radi se o namjernom ponašanju usmjerenom na dijete koje mogu činiti pojedinci ili grupe, odrasli ili djeca, a koji mogu biti poznati ili nepoznati, odnosno skrivenog ili lažnog identiteta. Po posljedicama, ubraja se u psihičko nasilje. Fenomenološki gledano, ova vrsta nasilja nad djecom je specifična iz sljedećih razloga: nije vremenski i prostorno ograničena; postoji specifična interakcija između žrtve i izvršioca; postoji

²⁰ „Službeni glasnik RS“, broj: 18/19.

²¹ „Službeni glasnik RS“, broj: 29/19.

²² „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 38/24, 47/24, 30/25 i 43/25.

višestruka viktimizacija žrtve jer podrazumijeva izloženost široj publici; uključuje anonimnost; uključuje mogućnost brzog i nekontrolisanog širenja informacija; obuhvata veliki broj korisnika – konzumenata nasilnog sadržaja; može da obuhvati istovremeno veći broj žrtava. Najčešći oblik zloupotrebe interneta i društvenih mreža u odnosu na djecu je seksualno uznemiravanje ili prilaženje djetetu radi seksualnog iskorištavanja, te vršnjačko nasilje na društvenim mrežama koje uključuje pomenute elemente emocionalnog i socijalnog zlostavljanja.

Nasilje putem interneta poznato pod imenom sajverbuling (eng. cyberbullying) jeste oblik vršnjačkog nasilja, a uključuje različite manifestacije koje mogu biti povezane i istovremene: napad na privatnost, uznemiravanje, uhođenje, proganjanje, podsticanje mržnje, vrijeđanje, omalovažavanje, prijetnje, ucjene, kreiranje lažnog sadržaja, montiranje foto i video materijala i slično. Ovaj oblik nasilja nad djecom na internetu u kojem se djeca dok su na društvenim mrežama podstiču da učestvuju u interakcijama seksualne prirode pri čemu ih se često izlaže neželjenim pornografskim sadržajima naziva se gruming (eng. grooming). Ova vrsta nasilja uključuje različite radnje (prijetnje, ucjenu, manipulaciju, zavođenje i sl.) kojima se dijete nastoji pripremiti na stvarni seksualni čin sa odraslim licem ili učešće u proizvodnji erotskog materijala i materijala u kojem je prikazano seksualno zlostavljanje djece.

Pored sajverbulinga i gruminga razlikujemo:

- izloženost djece seksualnim sadržajima, za koje se koristi termin sexting (engl. sexting), predstavlja izloženost djece eksplicitnim seksualnim sadržajima koji dovode do hiperstimulacije djece, odnosno preranog seksualnog sazrijevanja. U ovom obliku sextinga učestvuju sama djeca, šaljući između sebe svoje obnažene fotografije.
- iznuđivanje seksualnih usluga od djece, za koje se koristi termin sextortion (engl. sextortion), odnosi se na iznuđivanje seksualnih usluga od djece prijetnjom objavljivanja kompromitujućih fotografija koje je dijete ranije poslalo.
- prenos uživo materijala seksualnog zlostavljanja djece na internetu (livestream, engl. live stream), koji se odvija uživo dok se dijete zlostavlja ispred web-kamere, a predstavlja formu organizovanog rada, gdje osim zlostavljača i organizatora postoji i lice koje konzumira taj sadržaj za određenu novčanu naknadu.

Rani znakovi da je dijete potencijalna žrtva nasilja u digitalnom okruženju su:

- skriva ekran, telefon ili tablet;
- brzo se prebacuje na drugu internet stranicu;
- djeluje nervozno prilikom korištenja računara, tableta ili telefona;
- nervozno je kada dobije poruku na telefon ili računar;
- provodi previše vremena onlajn za računarom ili telefonom;
- izbjegava prijatelje i izlazak napolje;
- otvara nove profile na društvenim mrežama;
- prima pozive nepoznatih osoba;
- kući stižu paketi za koje nema objašnjenja;
- školski uspjeh slabi, kao i zainteresovanost za školu i učenje.

Navedena ponašanja djeteta ne moraju biti pouzdan znak da je dijete žrtva nasilja u digitalnom okruženju. Takođe, većina navedenih ponašanja može biti znak i da je dijete nasilno prema drugima u digitalnom

okruženju. Kao što je već navedeno, prevencija i suzbijanje nasilja nad djecom u digitalnom okruženju zahtijeva povećanu informatičku pismenost djece i njihovih roditelja, kao i vaspitno-obrazovnih radnika.”

VI REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Ombudsman za djecu Republike Srpske je u školskoj 2025./26. godini sproveo istraživanje pod nazivom „Siguran klik“, koje je realizovano u vaspitno - obrazovnim ustanovama širom Republike Srpske. Cilj istraživanja je bio da se ispita koliko djeca poznaju pravila korištenja digitalnih tehnologija, u kojoj mjeri prepoznaju rizike i načine zaštite, te kako doživljavaju sigurnost u digitalnom okruženju. Poseban akcenat je stavljen na ulogu roditelja, odjeljeskih starješina i stručnih službi u osnaživanju djece da digitalni prostor koriste na siguran i odgovoran način.

Analiza prikupljenih podataka iz upitnika iskorištena je za izradu Posenog izvještaja Ombudsmana za djecu Sigurnost djece u digitalnom okruženju – Siguran klik, te kreiranje preporuka upućenih nadležnim organima.

Upitnik za djecu u osnovnim školama, za roditelje i nastavno osoblje/stručnu službu napravljen je u Instituciji za potrebe ovog istraživanja, te dostavljen školama, a učenicima svih srednjih škola dostavljen je online upitnik koji je takođe izrađen u Instituciji za potrebe ovog istraživanja.

Anketiranje je obavljeno u OŠ “Dositej Obradović” I OŠ “Vuk Stefanović Karadžić” u Doboju, OŠ “Petar Kočić” Nova Topola, OŠ “Sveti Sava” I OŠ “Knez Ivo od Semberije” u Bijeljini, OŠ “Vuk Stefanović Karadžić” i OŠ “Ivo Andrić” u Banja Luci. Za srednje škole upitnik u online formi je proslijeđen svim srednjim školama u Republici Srpskoj.

Ispitivanje putem upitnika je sprovedeno u periodu oktobra i novembra 2025. godine.

Za anketiranje učenika u osnovnoj školi tražena je, a u skladu sa Etičkim kodeksom istraživanja za djecu i o djeci u Bosni I Hercegovini, saglasnost roditelja/staratelja za učešće djeteta u istraživanju o sigurnosti djece na internetu “Siguran klik”. Djeca za koju su roditelji dali saglasnost su učestvovala u istraživanju, a upitnici su im podijeljeni od strane odjeljeskog starješine u školama. Upitnici su bili namjenjeni za učenike od trećeg do šestog razreda.

Pored učenika u osnovnim školama upitnici su bili dati i roditeljima djece navedenog uzrasta.

U srednjim školama upitnik je bio namjenjen za učenike I (prvog) razreda, uzrasta od 15 godina.

Ukupno je od strane djece u osnovnoj školi upitnike popunilo 1093 učenika. U srednjoj školi upitnik je popunilo ukupno 1363 učenika. Ukupno učenika u osnovnoj i srednjoj školi koje je učestvovalo u istraživanju je bilo **2456 učenika**.

U navedenim osnovnim školama i prema svim srednjim školama dostavljen je upitnik za odjeljeskog starješinu i/ili stručnu službu škole ili direktora škole.

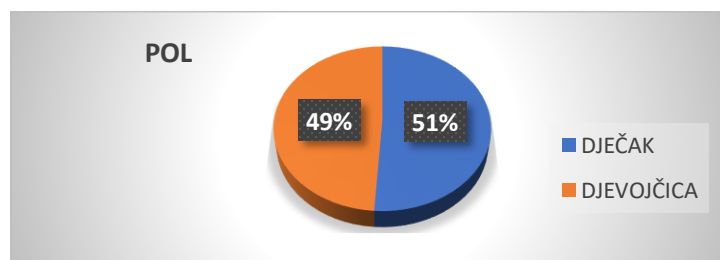
Upitnik je popunilo 124 odjeljeske starješine, 50 članova stručnih službi i 22 zaposlena na drugim radnim mjestima u školi. Ukupno je u istraživanju učestvovalo **196 zaposlenih u školama**.

Upitnik za roditelje je popunilo ukupno **1235 roditelja**. Od tog broja 843 djece su uzrasta od I-V razreda, 361 djece je uzrasta od VI-IX razreda dok je 31 dijete srednjoškolskog uzrasta.

VII ANALIZA REZULTAT PREMA RAZREDIMA

ANALIZA REZULTATA UPITNIKA ZA III RAZRED OSNOVNE ŠKOLE

U upitniku o sigurnom korištenju interneta učestvovalo je **278 učenika trećih razreda**. Od ukupnog broja učesnika, **142 (51%) bili su dječaci**, a **136 (49%) djevojčice**, što pokazuje ravnomjernu zastupljenost ispitanika.

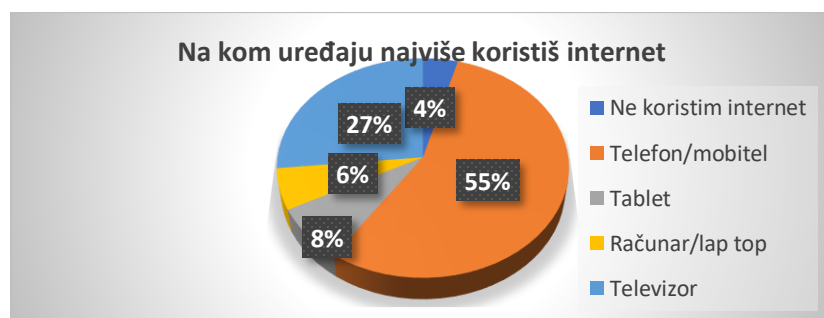

1. Na kom uređaju najviše koristiš internet?

Prema dobijenim odgovorima, djeca trećih razreda najčešće koriste **mobilni telefon** kao glavni uređaj za pristup internetu.

- **183 učenika** koristi internet putem **telefona**
- **88 učenika** koristi internet preko **televizora**
- **26 učenika** najčešće koristi **tablet**
- **20 učenika** koristi **računar ili laptop**
- **14 učenika** navelo je da **ne koristi internet**

Podaci jasno ukazuju da je mobilni telefon dominantan uređaj među djecom ovog uzrasta, što može biti povezano s njegovom dostupnošću, jednostavnom upotrebom i mogućnošću korištenja bez nadzora roditelja. Relativno visok broj djece koja internet koriste putem televizora ukazuje na popularnost pametnih televizora i streaming platformi. Broj djece koja ne koriste internet je mali, što potvrđuje da digitalna uključenost u ovom uzrastu praktično obuhvata gotovo sve učenike.

2. Da li imaš svoj uređaj ili ga dijeliš sa drugima?

Rezultati pokazuju da velika većina učenika trećih razreda (190 učenika) posjeduje vlastiti uređaj kojim pristupa internetu. To ukazuje da djeca već u ovom uzrastu imaju individualni i neometani pristup tehnologiji, što povećava vjerovatnoću samostalnog korištenja interneta bez stalnog nadzora odraslih.

Djeca koja dijele uređaj sa članovima porodice (55 učenika) vjerovatno su pod većim nadzorom roditelja, jer zajedničko korištenje uređaja omogućava praćenje aktivnosti i postavljanje ograničenja u korištenju interneta.

Grupa učenika koja nema sopstveni uređaj (30 učenika) je manja, ali značajna, i može ukazivati na socioekonomske razlike, različite porodične pristupe tehnologiji ili aktivnu strategiju roditelja za kontrolu digitalnog okruženja djeteta.

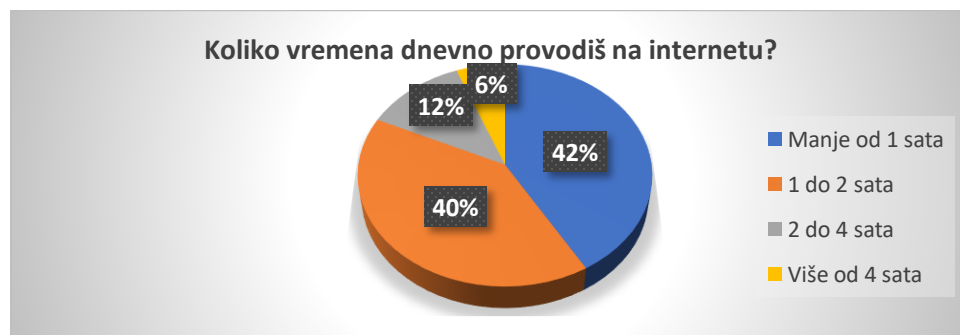

3. Koliko vremena dnevno provedeš na internetu?

Analiza pokazuje da većina učenika trećih razreda provodi umjereno vrijeme na internetu. Konkretno, 113 učenika koristi internet manje od jednog sata dnevno, dok 110 učenika provodi od jednog do dva sata. Manji broj djece provodi duže vrijeme: 33 učenika koristi internet dva do četiri sata dnevno, a 16 učenika više od četiri sata dnevno. Ukupno, oko 80% učenika koristi internet u umjerenim okvirima, dok gotovo 18% prelazi preporučeno dnevno vrijeme, što ukazuje na potrebu za pojačanom pažnjom.

Iako je do dva sata dnevno uobičajeno i očekivano za ovaj uzrast, prisustvo djece koja provode više vremena na internetu, pa i preko četiri sata dnevno, može predstavljati rizičan obrazac korištenja. Ovi rezultati naglašavaju važnost razvijanja navika uravnoteženog korištenja tehnologije, uz aktivno uključivanje roditelja kroz nadzor, razgovor o online sadržajima i podsticanje djece na druge aktivnosti poput igre, druženja, sporta i odmora.

Takođe, treba imati u vidu razvojne karakteristike djece trećeg razreda – njihova svijest o trajanju i kontroli vremena još nije u potpunosti razvijena. Umjereno korištenje interneta u ovom uzrastu često je rezultat spoljašnjeg nadzora i postavljenih pravila, a ne isključivo samostalne procjene djeteta.

4. Šta najčešće radiš na internetu?

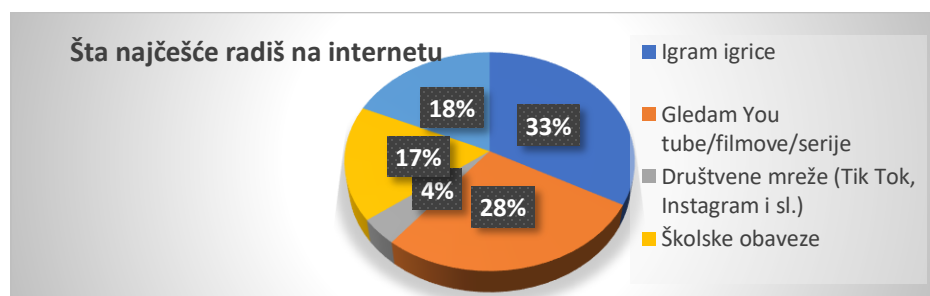
Rezultati pokazuju da su aktivnosti djece trećih razreda na internetu pretežno zabavnog karaktera, dok su obrazovne aktivnosti zastupljene u manjoj mjeri.

Dominantne aktivnosti su **igranje igrice** i **gledanje video sadržaja (207 učenika)**. Ove aktivnosti čine najveći dio njihovog vremena na internetu i ukazuju na to da djeca internet doživljavaju prvenstveno kao prostor za zabavu i opuštanje.

Zanimljivo je da se **115 učenika** dopisuje sa drugim osobama, što otvara pitanje sigurnosti, komunikacije sa nepoznatima i razumijevanja pravila ponašanja na internetu.

Upotreba interneta za **školske obaveze** (107 učenika) pokazuje da je dio djece već razvilo naviku digitalnog učenja, ali ova aktivnost je i dalje manje zastupljena u odnosu na zabavne sadržaje.

Relativno mali broj djece koristi **društvene mreže** (25 učenika). Iako taj broj nije visok, činjenica da djeca od 9 godina koriste društvene platforme suprotno je preporukama o ograničenju pristupa društvenim platformama za djecu mlađu od 13 godina i predstavlja zabrinjavajući podatak, te zahtijeva dodatnu pažnju roditelja i škole.

5. Da li u tvojoj porodici postoje pravila za korištenje interneta?

Odgovori učenika pokazuju da većina porodica ima određena pravila vezana za korištenje interneta, ali i da dio djece odrasta bez jasnih smjernica.

Podaci ukazuju na relativno visok stepen uključenosti roditelja u upravljanje online aktivnostima djece. Većina djece (**170 učenika** - oko 87%) živi u porodicama u kojima postoje jasna ili povremena pravila. To može uključivati ograničenja vremena provedenog online, zabranu korištenja određenih aplikacija, nadzor sadržaja ili definisane termine korištenja uređaja.

Međutim, **33 učenika** (oko 12%) navelo je da u njihovoj porodici **uopšte ne postoje pravila**, što predstavlja povećan rizik za: prekomjernu upotrebu interneta, izloženost neprikladnim sadržajima, kontakt sa nepoznatim osobama, nedovoljno razumijevanje sigurnog ponašanja online.

Grupa djece, **33 učenika**, kod kojih pravila „ponekad postoje“ ukazuje na nedosljednu primjenu roditeljskih smjernica, što takođe može dovesti do nejasnih granica u korištenju interneta.

6. Da li ti se nekad desilo nešto od ovoga?

Odgovori učenika pokazuju da se značajan broj djece trećih razreda susreo sa različitim neprijatnim ili rizičnim situacijama na internetu.

Rezultati po vrstama situacija:

a) Poruke od nepoznatih osoba

- **37 učenika** izjavilo je da im je nekada pisala **nepoznata osoba**,
- **206 učenika** nije imalo takvo iskustvo.

b) Poziv da se vide uživo sa osobom poznatom samo preko interneta

- **12 učenika** je dobilo **poziv da se upoznaju uživo** sa nekim koga znaju samo preko interneta,
- **216 učenika** nije imalo takvu situaciju.

c) Uvredljive poruke

- **29 učenika** primilo je **uvredljive ili ružne poruke**,
- **172 učenika** nije imalo takvo iskustvo.

(Napomena: zbir nije jednak ukupnom broju ispitanika jer dio djece nije odgovorio na sva ponuđena pitanja u ovoj grupi.)

d) Vrijeđanje ili maltretiranje preko interneta (cyberbullying)

- **15 učenika** izjavilo je da ih je neko **vrijeđao ili maltretirao online**,
- **195 učenika** navelo je da **nisu imali takva iskustva**,
- **8 učenika** izjasnilo se da su **“možda”** imali takvu situaciju, što može ukazivati na nesigurnost u prepoznavanju nasilja.

Ovi rezultati pokazuju da **dio učenika je već u ranoj dobi bio izložen potencijalno opasnim ili neprijatnim online situacijama:**

- **Kontakt sa nepoznatima (37 učenika)** predstavlja rani alarm, jer su djeca ovog uzrasta posebno ranjiva i često ne prepoznaju opasnosti.
- **Pozivi na susret uživo (12 učenika)** spadaju u visokorizične situacije i zahtijevaju hitnu edukaciju i razgovor sa roditeljima.

- **Uvredljive poruke (29 učenika) i online vrijeđanje (15 + 8 „možda“) učenika** ukazuju da je digitalna komunikacija već postala prostor u kojem se djeca mogu suočiti sa vršnjačkim nasiljem.

	Pisala ti je nepoznata osoba	Neko te je pozvao da se vidiš uživo, a znaš ga samo sa interneta	Neko ti je slao ružne ili uvredljive poruke	Neko te vrijeđao ili maltretirao preko interneta
DA	37	12	29	15
NE	206	216	172	195
MOŽDA				8

7. Ako ti se dogodi nešto neprijatno na internetu, šta bi uradio?

Dobijeni odgovori pokazuju da bi se velika većina učenika u slučaju neprijatne situacije na internetu obratila odrasloj osobi od povjerenja, prije svega roditeljima.

- **256 učenika** bi reklo **roditeljima**
- **158 učenika** bi **blokiralo osobu** na internetu
- **143 učenika** bi se obratilo **učitelju ili učiteljici**
- **23 učenika** bi to podijelilo sa **prijateljem ili prijateljicom**
- **2 učenika** bi preduzela **nešto drugo**

Rezultati su ohrabrujući jer pokazuju da djeca trećeg razreda imaju razvijenu svijest o važnosti obraćanja odraslima u situacijama koje smatraju neprijatnim ili opasnim na internetu.

8. Šta bi škole, roditelji trebali da urade da djeca budu sigurnija na internetu?

Odgovori učenika pokazuju da djeca prepoznaju važnost podrške odraslih u oblasti digitalne sigurnosti i jasno iskazuju šta smatraju najkorisnijim mjerama.

- **127 učenika** smatra da bi roditelji trebali **više edukacije** o sigurnosti na internetu
- **105 učenika** navelo je da je važno **brzo uklanjanje loših i neprikladnih sadržaja**
- **75 učenika** smatra da je ključna **pomoć djeci koja su doživjela nasilje**
- **67 učenika** misli da roditelji treba da **strožije kazne nasilnike**
- **2 učenika** navela su **neke druge mjere**

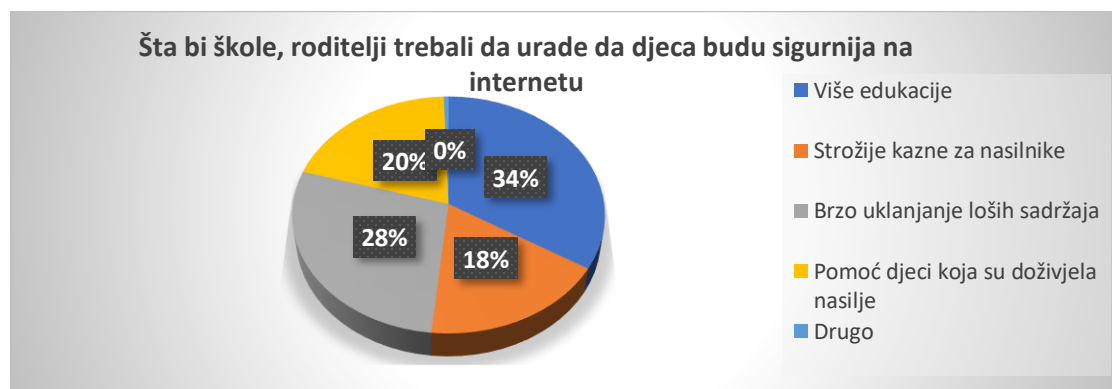
Nalazi potvrđuju da i učenici trećeg razreda osnovne škole imaju razvijenu svijest o rizicima u digitalnom okruženju i jasna očekivanja od odraslih. Djeca posebno naglašavaju potrebu za jačanjem kompetencija

roditelja u oblasti digitalnih rizika, pravila online komunikacije, korištenja alata roditeljske kontrole i prepoznavanja rizičnih situacija.

Sigurnost na internetu učenici povezuju sa efikasnim reagovanjem na strašne, vulgarne i uzrastu neprikladne sadržaje, što ukazuje na važnost dostupnih mehanizama prijavljivanja, odgovornosti digitalnih platformi, ali i kontinuirane uloge škole i roditelja u osposobljavanju djece da takve sadržaje prepoznaju i prijave.

Takođe je izražena svijest o potrebi pružanja podrške žrtvama digitalnog nasilja, što potvrđuje značaj dostupnih, povjerljivih i pravovremenih mehanizama zaštite. Isticanje važnosti jasnih pravila i dosljednih posljedica za nasilnike ukazuje na potrebu za pravednim i sigurnim digitalnim okruženjem.

Pojedinačni prijedlozi odnose se na dodatne mjere, poput ograničavanja određenih aplikacija, uvođenja više nastavnih sadržaja o digitalnoj sigurnosti i primjene tehničkih rješenja zaštite.

9. Kada koristiš internet, da li ti se dešava:

Ovaj dio upitnika bavi se time kako se djeca osjećaju prilikom korištenja interneta i da li su ponekad učestvovala u neprimjerenom ponašanju. Odgovori daju uvid u emocionalnu povezanost djece s internetom i njihove rane obrasce ponašanja.

9a. Da li se osjećaš posebno ili uzbuđeno kada koristiš internet?

- **68 učenika** odgovara da se **osjećaju posebno/uzbuđeno**
- **92 učenika** navodi da se **ponekad** tako osjećaju
- **86 učenika** nema takav osjećaj

Veći dio djece (oko 58%) doživljava internet kao izvor uzbuđenja ili posebnog interesovanja, makar povremeno. Ovo ukazuje na to da je internet veoma atraktivan i može biti emocionalno stimulativan, što može povećati rizik od duže i nekontrolisane upotrebe.

9b. Da li si nekad napisao/la nešto ružno drugome na internetu?

- **4 učenika** priznaje da su **nekada** napisali nešto ružno drugome
- **3 učenika** kaže da su to uradili **ponekad**

- **215 učenika** navodi da **nisu** pisali ružne poruke

Iako se radi o malom broju, postoje djeca koja već u trećem razredu pokazuju ponašanja koja predstavljaju rani oblik digitalnog nasilja. Važno je naglasiti da djeca ovog uzrasta često ne prepoznaju granicu između šale i uvrede, te da treba raditi na razvoju empatije i pravilima komunikacije na internetu.

9c. Da li te nervira kada nemaš internet?

- **73 učenika** kaže da ih **nervira**
- **43 učenika** kaže da ih nervira **ponekad**
- **128 učenika** odgovara da ih **ne nervira**

Kod dijela djece (oko 42%) uočavaju se rani znaci digitalne zavisnosti ili prevelike emocionalne vezanosti za internet, jer osjećaju nervozu kada im internet nije dostupan. Ovo je važan indikator za roditelje da prate navike korištenja uređaja, jer može ukazivati na formiranje nezdravih obrazaca korištenja digitalnih sadržaja, što naglašava potrebu za preventivnim djelovanjem porodice i škole.

9d. Da li se ikada osjećaš tužno zbog onoga što vidiš ili pročitaš na internetu?

- **56 učenika** kaže da su se **osjećali tužno**
- **72 učenika** kaže da se **ponekad** osjećaju tako
- **86 učenika** nema takav osjećaj

U značajnom broju slučajeva djeca reaguju emotivno na sadržaje koje vide na internetu – gotovo polovina je barem jednom bila tužna zbog nečega što su vidjeli online. Ovo govori o:

- ranjivosti djece na uznemirujuće sadržaje,
- nedovoljnom razumijevanju šta je primjeren sadržaj za njihov uzrast,
- potrebi roditeljskog nadzora i razgovora o onome što djeca vide online.

	Da se osjećaš posebno ili uzbuđeno	Da napišeš nešto ružno drugome	Da se nerviraš kad nema interneta	Da se osjećaš tužno zbog onoga što pročitaš ili vidiš
Da	68	4	73	56
Ne	86	215	128	86
Ponekad	92	3	43	72

10. Šta bi pomoglo da se osjećaš sigurno na internetu?

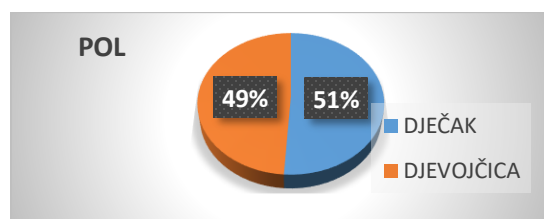
Na ovo otvoreno pitanje učenici su naveli različite prijedloge koji otkrivaju njihove potrebe, nivo digitalne pismenosti i način na koji doživljavaju online okruženje. Iz prikupljenih odgovora može se izdvojiti nekoliko ključnih kategorija koje djeca smatraju važnim za veću sigurnost na internetu:

- **Više sadržaja namijenjenih djeci** – učenici izražavaju želju za okruženjem koje je posebno kreirano za njihov uzrast i u kojem se osjećaju zaštićeno.
- **Pojačan roditeljski nadzor** – dio djece smatra da bi im sigurnost povećalo to što roditelji prate njihovu online aktivnost i pružaju podršku.

- **Ograničena ili nikakva upotreba interneta** – pojedini odgovori ukazuju da djeca sigurnost povezuju i sa smanjenjem izloženosti internetu.
 - **Eliminacija nasilnika i neprijatnih osoba** – djeca jasno prepoznaju prisustvo nasilnih i neprimjerenih pojedinaca kao glavni izvor nesigurnosti.
 - **Korištenje interneta za zabavne i pozitivne sadržaje** – poput gledanja smiješnih videa, što im stvara osjećaj sigurnog i prijatnog okruženja.
 - **Blokiranje i brisanje osoba koje šalju ružne poruke** – djeca navode konkretne načine zaštite od neprijatnih kontakata.
 - **Korištenje lakih lozinki i antivirus programa** – pokazuje određeni nivo razumijevanja tehničkih aspekata sigurnosti, iako je potrebno raditi na tome da shvate važnost jakih lozinki.
 - **Postojanje zakona i pravila za siguran internet** – djeca pokazuju svijest o ulozi države i sistema u zaštiti korisnika.
 - **Pažnja pri dijeljenju informacija i odabiru sagovornika** – dio učenika prepoznaje ličnu odgovornost u sigurnijem korištenju interneta.
 - **Eliminisanje neprimjerenih sadržaja** – djeca žele okruženje u kojem će se automatski uklanjati sadržaji koji nisu primjereni njihovom uzrastu.
- Ovi nalazi ukazuju da djeci treba obezbijediti kombinaciju tehničke zaštite, roditeljske podrške, edukacije i pozitivnih digitalnih sadržaja kako bi se osjećala sigurno i samouvjereno u online prostoru.

ANALIZA REZULTATA UPITNIKA ZA IV RAZRED OSNOVNE ŠKOLE

U istraživanju je učestvovalo **256 učenika IV razreda**, od kojih su 125 dječaci, a 131 djevojčica. Upitnik je proveden anonimno, a učenici su odgovarali na pitanja o uređajima koje koriste, vremenu provedenom online, aktivnostima i sigurnosnim pravilima u porodici.

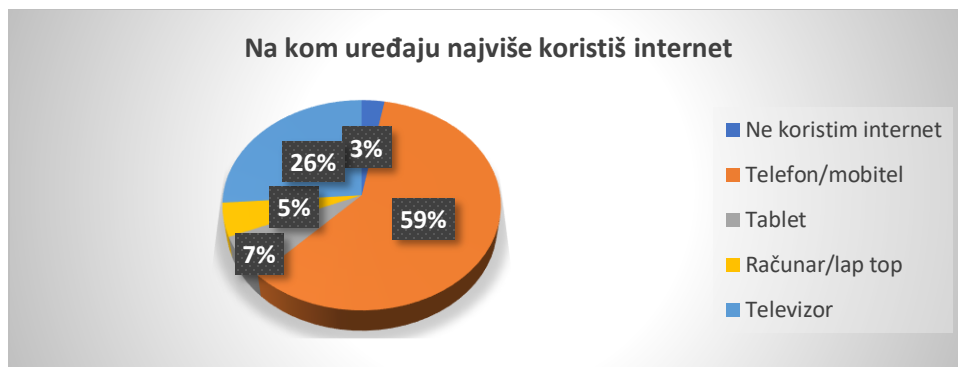

1. Na kom uređaju najviše koristiš internet?

Podaci pokazuju da djeca internet najčešće koriste putem **mobalnog telefona** (184 učenika), što ga čini dominantnim uređajem u njihovoj svakodnevnoj online aktivnosti. Ovakav rezultat je očekivan, jer telefoni djeci pružaju najveću dostupnost, jednostavnost korištenja i mogućnost stalnog pristupa internetu.

Drugi najčešće korišten uređaj je **televizor (81 učenik)**, što ukazuje da se značajan broj djece služi pametnim TV uređajima za gledanje YouTube sadržaja, igranje ili korištenje aplikacija, često u okviru porodičnog prostora. **Tablet (20 učenika)** i **računar/laptop (16 učenika)** koriste se znatno rjeđe, vjerovatno zbog manje dostupnosti, većih troškova ili složenijeg načina upotrebe.

Važno je istaći da **9 učenika uopšte ne koristi internet**, što može ukazivati na ograničen pristup tehnologiji, porodična pravila ili niži nivo digitalizovanosti u njihovom okruženju.

2. Da li imaš svoj uređaj ili ga dijeliš sa drugima?

Rezultati pokazuju da većina učenika, čak **205 učenika (80%)**, posjeduje svoj lični uređaj. Ovaj podatak ukazuje na visok nivo digitalne samostalnosti među djecom, da djeca digitalni svijet doživljavaju kao sastavni dio svakodnevnog života, ali istovremeno otvara i pitanje njihove izloženosti online svijetu bez stalnog nadzora odraslih.

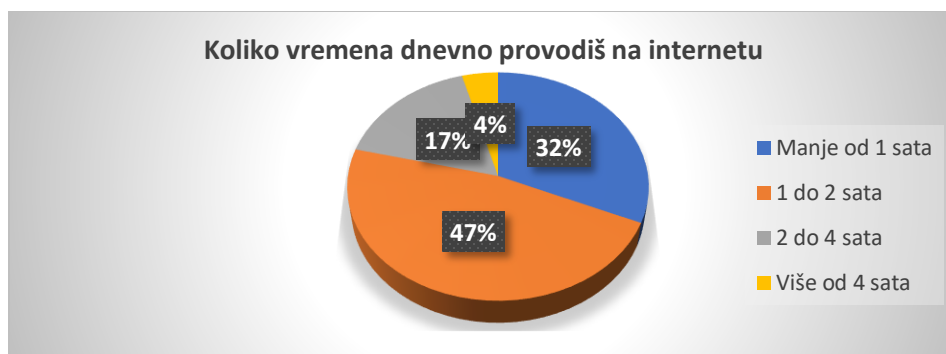
Dijeljenje uređaja prisutno je kod **37 učenika**, što može značiti da roditelji imaju veći uvid u njihovu online aktivnost, ali i da djeca imaju ograničen pristup tehnologiji u odnosu na vršnjake koji posjeduju svoje uređaje. Dok 15 učenika je navelo nema svoj uređaj, što može biti posljedica porodičnih pravila, ekonomskih razloga, manjeg interesovanja za tehnologiju ili aktivne strategije roditelja za kontrolu digitalnog okruženja djeteta.

3. Koliko vremena dnevno provedes na internetu?

Rezultati pokazuju da većina učenika trećih razreda ima umjerene navike korištenja interneta. Najveća grupa, 123 učenika, provodi od jednog do dva sata dnevno online, što se smatra prihvatljivim za djecu ovog uzrasta, naročito kada su aktivnosti edukativne, zabavne ili usmjerene na komunikaciju. 82 učenika koristi internet manje od jednog sata dnevno, što može ukazivati na stroža porodična pravila, manju povezanost sa digitalnim svijetom ili preferiranje drugih aktivnosti.

Ipak, pažnju privlači činjenica da 44 učenika provodi dva do četiri sata dnevno online, dok 11 učenika više od četiri sata, što ih stavlja u grupu sa pojačanom izloženosti digitalnim rizicima. Ovo može povećati mogućnost susreta sa neprikladnim sadržajima, razvoj zavisnosti od ekrana i smanjenje vremena za školske, sportske i socijalne aktivnosti.

Dobijeni rezultati pružaju značajan uvid u digitalne navike i iskustva učenika, ali je važno naglasiti da postoje određena ograničenja koja mogu uticati na pouzdanost podataka. Prije svega, anketa se zasniva na **samoprijavljivanju**, što znači da djeca sama procjenjuju vrijeme provedeno na internetu, vrste aktivnosti i neprijatna iskustva. Zbog toga može doći do potcjenjivanja ili precjenjivanja pojedinih odgovora, posebno kada je riječ o tačnom trajanju korištenja interneta ili situacijama koje djeca doživljavaju kao neugodne ili rizične.

4. Šta najčešće radiš na internetu?

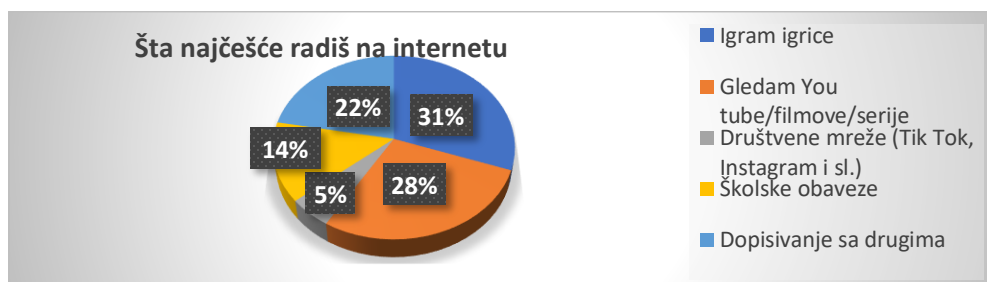
Rezultati pokazuju da ispitani učenici IV razreda najčešće koriste internet za zabavne aktivnosti, što je očekivano za njihov uzrast. Najveći broj učenika, čak 178 učenika, internet koristi za igranje igrica, dok 165 učenika koristi internet za gledanje YouTube sadržaja, filmova ili serija. Ove aktivnosti ukazuju da djeca internet prvenstveno doživljavaju kao prostor za igru, razonodu i opuštanje.

Dopisivanje je takođe veoma zastupljeno (129 učenika), što pokazuje da digitalna komunikacija postaje centralni dio njihovog socijalnog života. Ovaj podatak je važan, jer otvara pitanje bezbjednosti u komunikaciji, mogućih rizičnih kontakata i izloženosti vršnjačkom nasilju.

Za školske obaveze internet koristi 82 učenika, što predstavlja značajnu, ali ne dominantnu grupu. Ovaj rezultat ukazuje da djeca internet manje povezuju sa učenjem, a više sa zabavom.

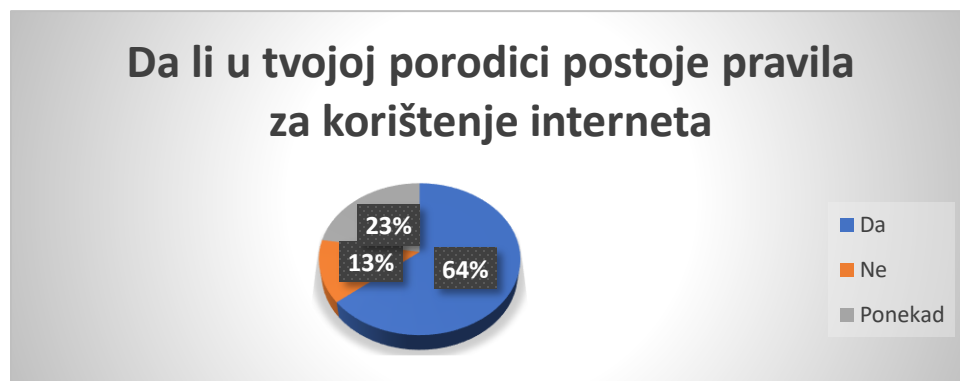
Korištenje društvenih mreža je prisutno kod 31 učenika. Ovaj podatak je važan, jer pokazuje da dio djece već u ranim razredima ulazi u digitalne prostore koji nisu primjereni njihovom uzrastu.

Ukupno, ovi rezultati potvrđuju da je internet za većinu učenika prije svega prostor **igre, zabave i komunikacije**, dok edukativne aktivnosti zauzimaju sporednu ulogu. To naglašava potrebu za jačanjem digitalne pismenosti, balansiranjem vremena i edukacijom o sigurnosti tokom online komunikacije i zabave.

5. Da li u tvojoj porodici postoje pravila za korištenje interneta?

Rezultati pokazuju da većina učenika, **163 učenika**, ima određena pravila korištenja interneta u okviru svoje porodice. Ovo je pozitivan pokazatelj, jer prisustvo jasnih i dosljednih pravila predstavlja jedan od najvažnijih zaštitnih faktora u sprečavanju rizičnih online situacija. Međutim, značajan broj djece – **57 učenika** – navodi da pravila postoje samo ponekad. Ovakva nedosljednost može dovesti do toga da djeca nisu sigurna šta smiju, a šta ne smiju raditi online, ili da pravila shvataju kao fleksibilna i promjenjiva. To može povećati vjerovatnoću izlaganja neprimjerenim sadržajima ili rizičnim kontaktima. Posebno zabrinjava podatak da **34 učenika** uopšte nema nikakva pravila u porodici.

6. Da li ti se nekad desilo nešto od ovoga?

Iako prema dobijenim podacima većina ispitanih učenika IV razreda nema negativna iskustva na internetu, postoji značajan broj djece koja su bila izložena obraćanjem nepoznatih osoba, uvredama ili maltretiranju, što ukazuje na potrebu za kontinuiranom edukacijom o sigurnosti na internetu i dodatnom zaštitom.

6.a Primanje poruka od nepoznatih osoba

- 55 djece je potvrdilo da su primali poruke od nepoznatih osoba.
- 154 djece nije imalo takvo iskustvo.

6.b Pozivi za uživo susret od nepoznatih osoba

- 8 djece je primilo poziv da se uživo vidi sa nekim koga poznaju samo preko interneta.
- 173 djece nije imalo takvo iskustvo.

Ova situacija je veoma rijetka (oko 4%), ali predstavlja značajan rizik jer potencijalno ugrožava ličnu sigurnost.

6.c Primanje uvredljivih poruka

- 25 djece je dobilo uvredljive poruke.
- 166 djece nije imalo takvo iskustvo.

Otprilike 13% djece doživjelo je online uvrede, što ukazuje na prisutnost cyberbullyinga i u ovom uzrastu.

6.d Online vrijeđanje ili maltretiranje

- 12 djece je potvrdilo da ih je neko vrijeđao ili maltretirao online.
- 168 djece nije imalo takvo iskustvo.
- 7 djece je možda imalo takvo iskustvo.

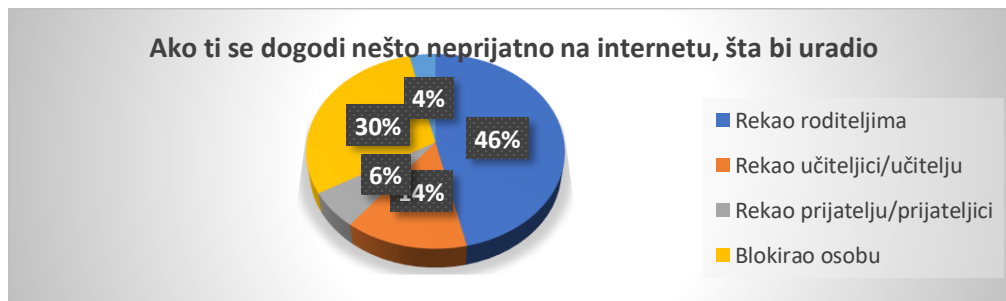
Iz navednih odgovora učenika IV razreda proizilazi da je manji dio djece (oko 4–26%) bio izložen potencijalno rizičnim situacijama: kontakt sa nepoznatim osobama, pozivi na uživo susrete, uvredljive poruke i maltretiranje.

	Pisala ti je nepoznata osoba	Neko te je pozvao da se vidiš uživo, a znaš ga samo sa interneta	Neko ti je slao ružne ili uvredljive poruke	Neko te vrijeđao ili maltretirao preko interneta
DA	55	8	25	12
NE	154	173	166	168
MOŽDA				7

7. Ako ti se dogodi nešto neprijatno na internetu, šta bi uradio/la?

- 235 učenika bi se prvo obratilo roditeljima
- 151 učenik bi blokirao osobu koja im stvara problem
- 71 učenik bi prijavio situaciju učitelju/učiteljici
- 31 učenik bi se povjerio prijatelju ili prijateljici
- 18 učenika bi preduzelo neki drugi korak

Većina djece pokazuje svijest o važnosti razgovora s roditeljima i korištenju sigurnosnih funkcija poput blokiranja osobe, što ukazuje na dobru informisanost o osnovnim mjerama zaštite.

8. Šta bi škole i roditelji trebali da urade da djeca budu sigurnija na internetu?

- 103 učenika smatra da bi brzo uklanjanje loših sadržaja povećalo sigurnost
- 102 učenika smatra da roditelji trebaju više edukacije o sigurnom korištenju interneta
- 79 učenika misli da roditelji trebaju strožije kazniti nasilnike
- 67 učenika smatra da bi trebalo pružiti pomoć djeci koja su doživjela nasilje
- 2 učenika predlažu neke druge mjere

Djeca prepoznaju više različitih aspekata sigurnosti – od tehničkih mjera (uklanjanje sadržaja) do edukacije roditelja i podrške žrtvama nasilja. Najvažnije poruke su: edukacija, zaštita i podrška.

9. Kada koristiš internet, da li ti se dešava:

Osjećaj posebno/uzbuđeno:

- 32 učenika se osjeća posebno ili uzbuđeno
- 94 učenika se ne osjeća tako
- 76 učenika ponekad ima takav osjećaj

Pisanje nečeg ružnog drugome:

- 4 učenika je napisalo nešto ružno
- 176 učenika nije to učinilo
- 10 učenika ponekad piše nešto ružno

Nerviranje kada nemaju internet:

- 52 učenika se nervira
- 102 učenika se ne nervira
- 53 učenika ponekad se nervira

Tužan zbog onoga što vide/pročitaju na internetu:

- 50 učenika se osjeća tužno
- 75 učenika se ne osjeća tako
- 69 učenika ponekad ima takav osjećaj

Većina djece koristi internet na način koji ne izaziva ekstremne emocije, ali postoji značajan broj učenika koji ponekad ili često doživljava uzbuđenje, frustraciju ili tugu zbog sadržaja ili ograničenja interneta.

Manji broj djece u svojim odgovorima ističe da pokazuje agresivno ponašanje online, a veći broj djece ukazuje na relativno odgovorno korištenje interneta, ali i potrebu za kontinuiranom edukacijom o emocionalnoj pismenosti i sigurnosti.

	Da se osjećaš posebno ili uzbuđeno	Da napišeš nešto ružno drugome	Da se nerviraš kad nema interneta	Da se osjećaš tužno zbog onoga što pročitaš ili vidiš
Da	32	4	52	50
Ne	94	176	102	75
Ponekad	76	10	53	69

10. Šta bi pomoglo da se osjećaš sigurno na internetu?

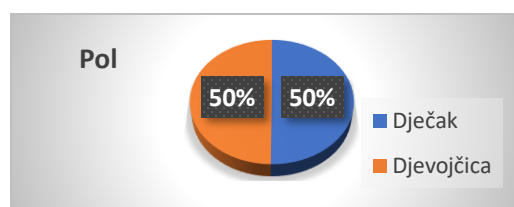
Ovo pitanje je bilo otvorenog tipa, a učenici su mogli slobodno izraziti svoje mišljenje. Iz odgovora je proizašlo nekoliko ključnih mjera koje bi povećale osjećaj sigurnosti:

- Pojačan roditeljski nadzor – djeca smatraju da bi aktivnija uključenost roditelja u korištenje interneta povećala njihovu sigurnost.
- Veća kontrola aplikacija i njihovih osnivača – djeca predlažu da programi i platforme budu odgovornije za sadržaj koji pružaju.
- Blokiranje neprimjerenih aplikacija od strane roditelja – konkretna mjera za sprječavanje pristupa opasnom sadržaju.
- Postojanje oznaka za sadržaj za djecu – označavanje aplikacija i sadržaja koji su prikladni za njihov uzrast.
- Znanje kome se obratiti za pomoć – učenici naglašavaju važnost informisanosti o podršci u slučaju problema.
- Isključenje nasilnika s interneta – djeca žele da osobe koje vrše nasilje budu spriječene u online prostoru.

Djeca prepoznaju da sigurnost na internetu zavisi od kombinacije roditeljskog nadzora, tehničkih mjera i dostupnosti pomoći, te da edukacija i kontrole u digitalnom okruženju direktno doprinose njihovom osjećaju sigurnosti.

ANALIZA REZULTATA UPITNIKA ZA V RAZRED OSNOVNE ŠKOLE

U istraživanju o korištenju interneta učestvovalo je ukupno **267 učenika petih razreda**, od čega je 134 dječaka i 133 djevojčice.

1. Na kom uređaju najviše koristiš internet?

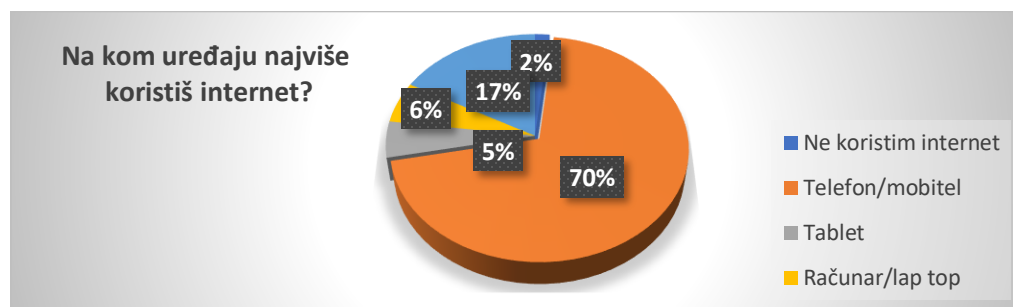
Od ukupno 267 učenika, najveći broj (202) koristi internet putem **mobalnog telefona**, što potvrđuje da je telefon najdominantniji uređaj u svakodnevnom korištenju interneta.

Manji broj učenika koristi druge uređaje, dok 5 učenika uopšte ne koristi internet.

- **Učenici koji ne koriste internet - 5 učenika (1,9%)** izjavilo je da uopšte ne koristi internet.
- **Tablet kao uređaj - 15 učenika (5,6%)** najčešće koristi internet putem tableta.
- **Računar ili laptop - 17 učenika (6,4%)** koristi internet putem računara ili laptopa.

- **Televizor kao uređaj za pristup internetu - 49 učenika (18,4%)** koristi internet putem televizora.
- **Mobilni telefon - 202 učenika (75,7%)** najviše koristi internet preko mobilnog telefona.

Podaci pokazuju da je mobilni telefon primarni uređaj za korištenje interneta među učenicima petih razreda. Visoka zastupljenost telefona ima značajne implikacije za digitalnu sigurnost, jer mobilni uređaji omogućavaju neprekidan pristup mreži, društvenim mrežama i komunikacijskim aplikacijama. Ostali uređaji imaju znatno manju zastupljenost, dok je broj djece koja uopšte ne koriste internet minimalan.

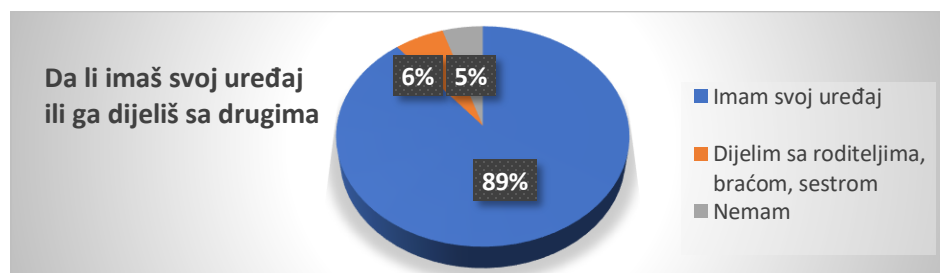

2. Da li imaš svoj uređaj ili ga dijeliš sa drugima?

Većina učenika petih razreda posjeduje sopstveni uređaj za korištenje interneta, dok manji broj dijeli uređaj sa članovima porodice ili ga uopšte nema.

- Učenici koji nemaju svoj uređaj - **13 učenika (4,9%)** izjavilo je da nema svoj uređaj.
- Učenici koji dijele uređaj sa drugima - **16 učenika (6%)** dijeli uređaj sa roditeljima, braćom ili sestrama.
- Učenici koji imaju svoj uređaj - **238 učenika (89,1%)** posjeduje sopstveni uređaj.

Ovaj podatak je posebno važan jer pokazuje visok nivo digitalne samostalnosti djece već u petom razredu. Ogromna većina učenika (skoro 90%) ima sopstveni uređaj, što ukazuje da internet postaje lično i individualno iskustvo za djecu ovog uzrasta. To ima direktne implikacije na pristup edukaciji o sigurnosti na internetu — naglasak treba biti na individualnoj odgovornosti djeteta, postavljanju granica i razvijanju sigurnih navika, jer nadzor odraslih postaje manje prisutan kada dijete posjeduje svoj uređaj.

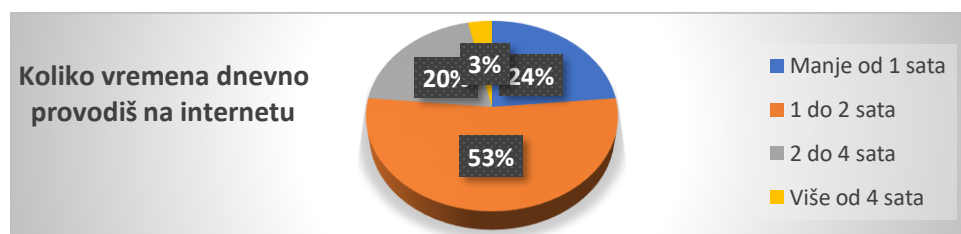

3. Koliko vremena dnevno provedeš na internetu?

Podaci pokazuju da većina učenika provodi između **1 i 2 sata** dnevno na internetu, dok manji broj prelazi preporučene granice i provodi više od 4 sata dnevno online.

- Djeca koja provode više od 4 sata dnevno na internetu - **9 učenika (3,4%)** provodi više od 4 sata na internetu.
- Djeca koja provode od 2 do 4 sata dnevno - **54 učenika (20,2%)** provodi 2–4 sata dnevno na internetu.
- Djeca koja provode manje od 1 sata dnevno - **63 učenika (23,6%)** koristi internet manje od 1 sata dnevno.
- Djeca koja provode od 1 do 2 sata dnevno - **142 učenika (53,2%)** provodi 1–2 sata dnevno online.

Većina učenika petih razreda (preko 76%) provodi prema njihovoj samoprocjeni do 2 sata dnevno na internetu, što se smatra umjerenim i preporučljivim vremenom za ovaj uzrast. Međutim, prema odgovorima prisutna je i mala, ali značajna grupa od 9 učenika (3,4%) koja provodi više od 4 sata dnevno online, što zahtijeva dodatnu pažnju roditelja i nastavnika.

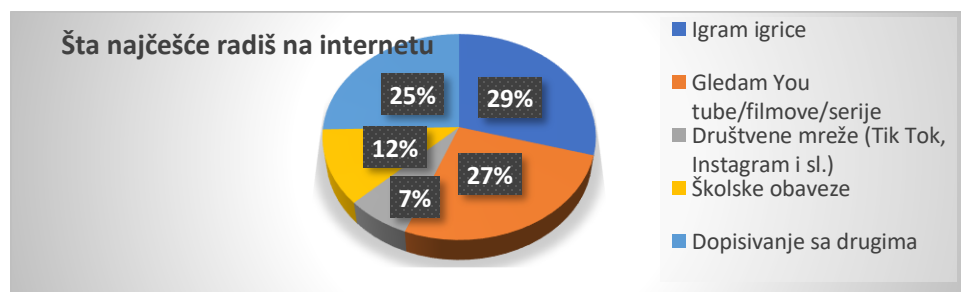

4. Šta najčešće radiš na internetu?“

Podaci pokazuju da učenici petih razreda najčešće koriste internet za **igranje igrice**, gledanje video sadržaja i komunikaciju sa drugima, dok je korištenje društvenih mreža i interneta za školske obaveze znatno manje zastupljeno.

- Korištenje interneta za društvene mreže - **45 učenika (16,9%)** koristi internet za društvene mreže.
- Internet za školske obaveze - **77 učenika (28,8%)** se izjasnilo da internet koristi za školu.
- Dopisivanje i komunikacija - **165 učenika (61,8%)** koristi internet za dopisivanje s drugima.
- Gledanje YouTube sadržaja, filmova i serija - **173 učenika (64,8%)** koristi internet za gledanje videa i zabavnih sadržaja.
- Igranje igrice - **191 učenik (71,5%)** izjasnio se da internet koristi za igranje igrice.

Djeca najčešće koriste internet u svrhu zabave — prvenstveno igranja igrice i gledanja video sadržaja. Komunikacija s drugima je takođe veoma zastupljena, što ukazuje na snažnu društvenu komponentu online aktivnosti. U poređenju s tim, korištenje interneta za školu i društvene mreže je značajno manje.

5. Da li u tvojoj porodici postoje pravila za korištenje interneta?

Većina učenika navodi da u njihovoj porodici postoje određena pravila za korištenje interneta, dok manji dio djece živi u okruženju bez jasnih ili dosljednih pravila.

- **Djeca kod kojih ne postoje pravila - 29 učenika (10,9%)** izjavilo je da u njihovoj porodici ne postoje nikakva pravila korištenja interneta.
- **Djeca kod kojih pravila ponekad postoje - 72 učenika (27%)** navelo je da pravila ponekad postoje.
- **Djeca kod kojih postoje jasna pravila - 165 učenika (61,8%)** izjasnilo se da postoje porodična pravila korištenja interneta.

Rezultati pokazuju da više od polovine učenika živi u porodicama gdje postoje jasna pravila korištenja interneta, što predstavlja značajan zaštitni faktor. Međutim, zabrinjava činjenica da jedan dio djece (10,9%+27%) živi bez dosljednih pravila ili bez ikakvih pravila, što može povećati rizik od prekomjernog korištenja interneta i izlaganja neprimjerenim sadržajima.

6. Da li ti se nekad desilo nešto od ovoga?“

Podaci pokazuju da se značajan broj ispitanih učenika susreo sa neprimjerenim ili rizičnim situacijama na internetu, uključujući kontakt sa nepoznatim osobama, pozive na viđanje, uvredljive poruke i oblike online nasilja.

Ovi nalazi ukazuju na potrebu dodatne edukacije, nadzora i osnaživanja djece da prepoznaju i prijave digitalne rizike.

6.1. Pisanje nepoznatih osoba

- **86 učenika (32,2%)** izjavilo je da im je nekada pisala nepoznata osoba.
- **159 učenika (59,6%)** nije imalo takvo iskustvo.

Ovaj procenat je zabrinjavajući, jer trećina djece ima iskustvo direktnog kontakta s nepoznatim osobama, što predstavlja jedan od najrizičnijih oblika online komunikacije.

6.2. Pozivi na viđanje sa osobama koje poznaju samo sa interneta

- **12 učenika (4,5%)** bilo je pozvano da se vide uživo sa osobom koju poznaju samo preko interneta.
- **211 učenika (79%)** nije imalo takvu situaciju.

Iako broj nije visok, svako dijete koje primi takav poziv je u realnom riziku, jer ovaj tip kontakta spada među najopasnije oblike online manipulacije.

6.3. Dobijanje uvredljivih poruka

- **35 učenika (13,1%)** dobilo je uvredljive poruke.
- **187 učenika (70%)** nije imalo ovo iskustvo.

Oko šestine djece suočilo se sa online vrijeđanjem, što ukazuje na prisutnost digitalnog nasilja među vršnjacima ili nepoznatim osobama.

6.4. Vrijeđanje ili maltretiranje preko interneta (cyberbullying)

- **15 učenika (5,6%)** izjasnilo se da su bili vrijeđani ili maltretirani online.
- **190 učenika (71,1%)** nema takvo iskustvo.
- **15 učenika (5,6%)** reklo je da je *možda* imalo takvo iskustvo, što ukazuje na neprepoznavanje ili nesigurnost u definiciju nasilja.

Podaci ukazuju da značajan broj učenika doživljava različite oblike online rizičnih situacija — od kontakta s nepoznatima do uvredljivih poruka i oblika digitalnog nasilja. Ove pojave nisu dominantne, ali su dovoljno prisutne da zahtijevaju ozbiljnu pažnju škole i porodice.

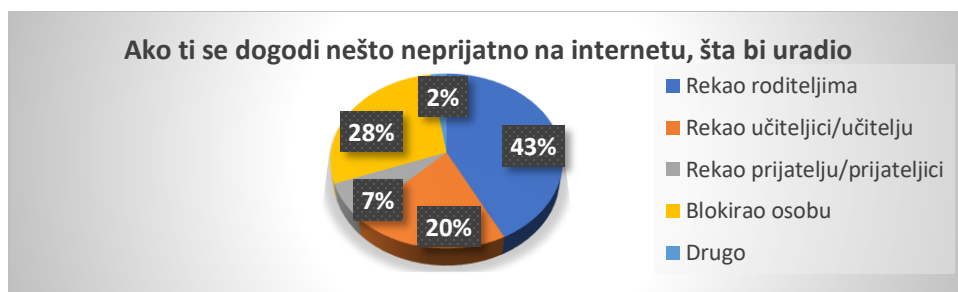
	Pisala ti je nepoznata osoba	Neko te je pozvao da se vidiš uživo, a znaš ga samo sa interneta	Neko ti je slao ružne ili uvredljive poruke	Neko te vrijeđao ili maltretirao preko interneta
DA	86	12	35	15
NE	159	211	187	190
MOŽDA				15

7. Ako ti se dogodi nešto neprijatno na internetu, šta bi uradio?“

Većina učenika navodi da bi u slučaju neprijatne situacije na internetu potražila pomoć odraslih — prvenstveno roditelja, ali i učitelja. Međutim, dio djece se oslanja isključivo na tehničke mjere (blokiranje), dok je mali broj onih koji bi situaciju podijelili samo s vršnjacima ili preduzeli druge radnje.

- **Obratili bi se roditeljima - 245 učenika (91,8%)** izjavilo je da bi rekli roditeljima ako im se dogodi nešto neprijatno.
- **Blokirali bi osobu - 163 učenika (61%)** bi blokirali osobu koja im je načinila neprijatnost.
- **Prijavili bi učitelju/učiteljici - 116 učenika (43,4%)** bi situaciju prijavili učitelju ili učiteljici.
- **Podijelili bi s prijateljem/prijateljicom - 39 učenika (14,6%)** reklo je da bi se obratilo vršnjaku.
- **Preduzeli bi nešto drugo - 14 učenika (5,2%)** navelo je da bi uradili nešto drugo (ignorisanje problema, brisanje poruka, čuvanje situacije u tajnosti, traženje pomoći na neformalnim načinima).

Većina djece pokazuje spremnost da potraži pomoć odraslih i koristi mjere digitalne zaštite, što je izrazito pozitivan i ohrabrujući rezultat. Ipak, postoje grupe djece koje bi se oslonile samo na vršnjake ili koje nisu jasno definisale svoju reakciju, što može povećati rizik od neprijavlivanja neprijatnih situacija.

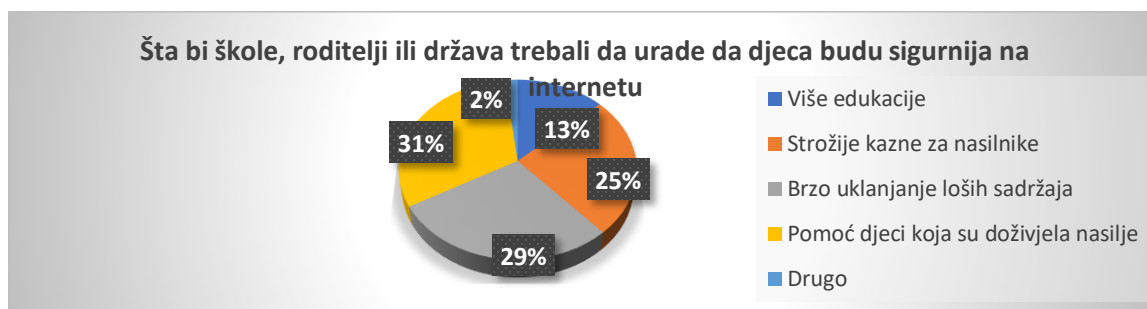

8. Šta bi škole, roditelji trebali da urade da djeca budu sigurnija na internetu?

Djeca prepoznaju različite mjere koje bi mogle povećati sigurnost na internetu. Najčešće navode podršku žrtvama, uklanjanje neprimjerenih sadržaja i strože kazne za nasilnike. Edukacija i druge mjere su manje zastupljene, ali i dalje značajne.

- **Pomoć djeci koja su doživjela nasilje - 102 učenika (38,2%)** smatra da je najvažnije pružiti pomoć djeci koja su doživjela online nasilje.
- **Brzo uklanjanje loših sadržaja - 93 učenika (34,8%)** navelo je da bi sigurnost poboljšalo brzo uklanjanje neprimjerenih ili štetnih sadržaja s interneta.
- **Strožije kazne za nasilnike - 82 učenika (30,7%)** smatra da bi strože kazne za osobe koje vrše nasilje doprinijele sigurnosti djece na internetu.
- **Više edukacije - 43 učenika (16,1%)** navelo je da je potrebno više edukacije o sigurnosti na internetu.
- Ovo je manji, ali značajan broj djece koji prepoznaje ulogu obrazovanja i informisanosti u prevenciji rizičnih situacija.
- **Nešto drugo - 6 učenika (2,2%)** izjasnilo se da bi poboljšali sigurnost na internetu na neki drugačiji način.

Djeca najviše cijene **direktnu pomoć žrtvama**, brzo uklanjanje neprikladnog sadržaja i primjenu **strožih kazni za nasilnike**. Edukacija i druge mjere su prepoznate, ali u manjoj mjeri.

9. Kada koristiš internet, da li ti se dešava...?

Djeca doživljavaju različite emocionalne reakcije i ponašanja prilikom korištenja interneta. Većina ne pokazuje problematična ponašanja, dok određeni broj djece ponekad ili često osjeća uzbuđenje, nervozu, tugu ili se upušta u neprijatne aktivnosti. Rezultati pokazuju važnost praćenja emocionalnog uticaja interneta i razvijanja digitalne emocionalne pismenosti.

9.1. Osjećaj uzbuđenja ili posebnosti

- 56 učenika (20,9%) se osjeća posebno ili uzbuđeno kada koristi internet.
- 93 učenika (34,8%) nema takav osjećaj.
- 100 učenika (37,5%) osjeća to ponekad.

Internet kod djece izaziva snažne emotivne reakcije, posebno zabavne ili društvene aktivnosti.

9.2. Pisanje neprimjerenih poruka

- 1 učenik (0,4%) napisao je nešto ružno drugome.
- 14 učenika (5,2%) ponekad je napisalo nešto ružno.
- 208 učenika (77,9%) to nije uradilo.

Većina djece se ponaša primjereno, ali postoji manja grupa koja povremeno koristi internet za neprijatne komentare, što ukazuje na potrebu edukacije o online bontonu i empatiji.

9.3. Nerviranje zbog nedostatka interneta

- 33 učenika (12,4%) se nervira kada nemaju pristup internetu.
- 65 učenika (24,3%) ponekad se nervira.
- 131 učenik (49,1%) ne doživljava takvu frustraciju.

Ovo pokazuje da određeni broj djece može razvijati zavisničke ili intenzivne emocionalne reakcije prema internetu, što zahtijeva praćenje i roditeljsku ili školsku podršku.

9.4. Tužni osjećaji zbog sadržaja na internetu

- 52 učenika (19,5%) osjeća tugu zbog onoga što pročita ili vidi online.
- 83 učenika (31,1%) ponekad se osjeća tužno.
- 88 učenika (33%) se ne osjeća tako.

Rezultati ukazuju da sadržaji na internetu mogu izazvati negativne emocije kod značajnog broja djece, što naglašava potrebu za edukacijom o prepoznavanju štetnih sadržaja i emocionalnom upravljanju online iskustvima.

	Da se osjećaš posebno ili uzbuđeno	Da napišeš nešto ružno drugome	Da se nerviraš kad nema interneta	Da se osjećaš tužno zbog onoga što pročitaš ili vidiš
Da	56	1	33	52
Ne	93	208	131	88
Ponekad	100	14	65	83

10. Šta bi pomoglo da se osjećaš sigurno na internetu?

Djeca su najčešće isticala kombinaciju tehničkih, pravnih, roditeljskih i ličnih mjera koje bi povećale njihovu sigurnost na internetu. Najviše pažnje posvećuju: sigurnijim aplikacijama i društvenim mrežama, roditeljskom nadzoru, pravilima ponašanja online, i prisustvu odraslih koji mogu pomoći u slučaju problema.

- **Sigurnije društvene mreže i aplikacije**
- **Veća kontrola države i nadzor policije**
- **Strožije kazne za predatore**
- **Pravila ponašanja i lična odgovornost**
- **Prisutnost odraslih i roditeljski nadzor**

Iz navedenih odgovora djece proizilazi da djeca prepoznaju višeslojni pristup sigurnosti na internetu:

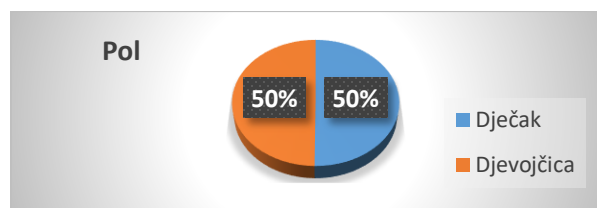
1. **Tehnička i pravna zaštita** – sigurnije mreže, nadzor i kazne za predatore.
2. **Roditeljski nadzor i podrška odraslih** – prisustvo i pomoć u slučaju problema.
3. **Lično odgovorno ponašanje** – oprez u komunikaciji, kontrola sadržaja i svjesno korištenje aplikacija.

Ovi rezultati pokazuju da za osjećaj sigurnosti djece nije dovoljna samo jedna mjera, već kombinacija pravnih, tehničkih i odgojnih pristupa, uz aktivno uključivanje i edukaciju kako djece, tako i roditelja.

ANALIZA REZULTATA UPITNIKA ZA VI RAZRED OSNOVNE ŠKOLE

U istraživanju su učestvovali učenici šestih razreda osnovnih škola, ukupno je anketirano **292 učenika**, od čega je bilo 137 dječaka i 154 djevojčice.

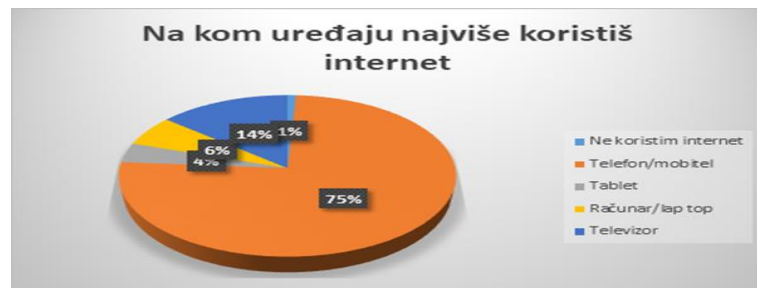
U ovako strukturiran uzorak omogućava pouzdano sagledavanje navika korištenja interneta, osjećaja sigurnosti i potencijalnih rizika kojima su djeca izložena u digitalnom okruženju. Gotovo ravnomjerna zastupljenost polova dodatno doprinosi reprezentativnosti uzorka i validnosti dobijenih rezultata.

1. Na kom uređaju najviše koristiš internet?“

Odgovori učenika šestih razreda pokazuju da najveći broj učenika koristi internet putem **mobilnog telefona** – 250 učenika (**75%**), što ukazuje na njegovu dominantnu ulogu u digitalnom životu djece ovog uzrasta. Mobilni telefon omogućava pristup društvenim mrežama, igrama, video sadržajima i komunikaciji, što ga čini najprivlačnijim uređajem. Manji broj učenika koristi **tablet** - 13 učenika (**13%**) ili **računar/laptop** – 20 učenika (**6%**), što može biti povezano sa ograničenom dostupnošću uređaja kod kuće ili preferencijom mobilnog uređaja zbog jednostavnosti i mobilnosti. **Televizor** se koristi u nešto manjem broju slučajeva – 48 učenika (**14%**), najčešće za gledanje video sadržaja ili streaming platformi. 3 učenika (**1%**) je navelo

Ova raspodjela pokazuje i potencijalne rizike: s obzirom da većina koristi **mobilni telefon**, pristup internetu je gotovo stalno dostupan, što može povećati izloženost neprimjerenim sadržajima i online rizicima.

2. Da li imaš svoj uređaj ili ga dijeliš sa drugima?“

Većina učenika šestih razreda posjeduje sopstveni uređaj za korištenje interneta, dok manji broj dijeli uređaj sa članovima porodice ili ga uopšte nema.

- **Djeca koja nemaju svoj uređaj - 4 učenika (1,4%)** nema svoj uređaj.
- **Djeca koja dijele uređaj - 10 učenika (3,4%)** dijeli uređaj sa roditeljima, braćom ili sestrom.
- **Djeca koja posjeduju svoj uređaj - 274 učenika (93,8%)** posjeduju sopstveni uređaj.

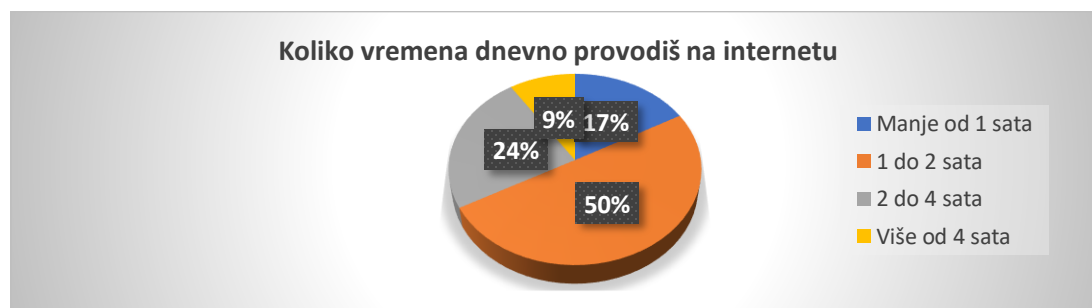
Gotovo svi učenici šestih razreda posjeduju svoj uređaj, što omogućava stalni i individualni pristup internetu. Ova situacija zahtijeva dodatnu pažnju u edukaciji o sigurnosti, privatnosti i odgovornom korištenju digitalnih uređaja, jer posjedovanje sopstvenog uređaja povećava samostalnost, ali i potencijalne rizike online.

3. Koliko vremena dnevno provedeš na internetu?“

- **Više od 4 sata dnevno - 27 učenika (9,2%)** provodi više od 4 sata dnevno online.
- **Od 2 do 4 sata dnevno - 69 učenika (23,6%)** provodi od 2 do 4 sata dnevno online.
- **Od 1 do 2 sata dnevno - 146 učenika (50%)** koristi internet 1 do 2 sata dnevno.
- **Manje od 1 sata dnevno - 49 učenika (16,8%)** koristi internet manje od 1 sata dnevno.

Većina učenika šestih razreda (oko 73,6%) prema njihovim odgovorima provodi do 2 sata dnevno na internetu, što se smatra preporučenim i uravnoteženim. Međutim, skoro 10% djece provodi više od 4 sata dnevno, što zahtijeva dodatnu pažnju i edukaciju o sigurnom i odgovornom korištenju interneta. Iako se ovi podaci zasnivaju na samoprocjeni učenika, koja može biti podložna subjektivnim procjenama, umanjivanju stvarnog vremena ili socijalno poželjnim odgovorima, rezultati ipak pružaju vrijedan uvid u opšte trendove korištenja interneta kod djece ovog uzrasta. Posebno je značajno što se izdvojila grupa učenika sa izraženim višesatnim boravkom online.

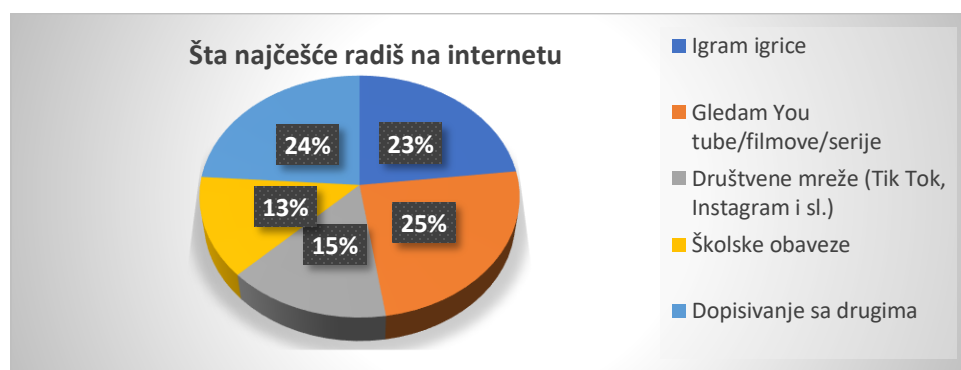

4. Šta najčešće radiš na internetu?

Podaci pokazuju da učenici šestih razreda najčešće koriste internet za:

- **Internet za školske obaveze - 106 učenika (36,3%)** koristi internet za školske zadatke.
- **Društvene mreže - 119 učenika (40,8%)** koristi internet za društvene mreže.
- **Igranje igrica - 183 učenika (62,7%)** navelo je igranje igrica kao najčešću aktivnost.
- **Dopisivanje s drugima - 189 učenika (64,7%)** koristi internet za dopisivanje.
- **Gledanje YouTube-a, filmova i serija - 193 učenika (66,1%)** gleda video sadržaje, filmove ili serije.

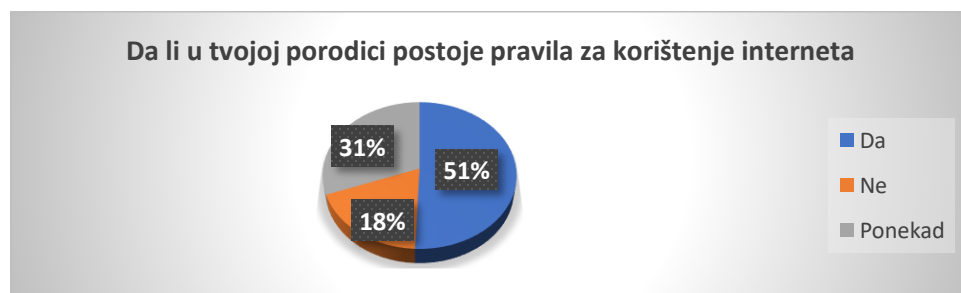
Najdominantnije aktivnosti učenika šestih razreda na internetu su **gledanje video sadržaja, dopisivanje i igranje igrica**, dok su društvene mreže i školske aktivnosti manje zastupljene.

5. Da li u tvojoj porodici postoje pravila za korištenje interneta?“

Većina učenika šestih razreda živi u porodicama gdje postoje pravila za korištenje interneta, dok manji dio djece nema pravila ili pravila ponekad postoje. Rezultati ukazuju na značaj roditeljskog nadzora i uvođenja jasnih granica u digitalnom okruženju.

- **Djeca bez pravila - 54 učenika (18,5%)** izjavilo je da u njihovoj porodici ne postoje pravila za korištenje interneta.
- **Djeca kod kojih pravila ponekad postoje - 89 učenika (30,5%)** navelo je da pravila ponekad postoje.
- **Djeca kod kojih pravila postoje - 147 učenika (50,3%)** ima jasna pravila korištenja interneta u porodici.

6. Da li ti se nekad desilo nešto od ovoga?“

Podaci pokazuju da određeni broj učenika šestih razreda doživljava rizične ili neprijatne situacije na internetu, uključujući kontakt sa nepoznatim osobama, pozive na viđanje, uvredljive poruke i digitalno nasilje. Iako većina djece nije imala takva iskustva, prisutni su značajni indikatori rizika koji zahtijevaju pažnju roditelja i škole.

6.1. Pisanje nepoznatih osoba

- **95 učenika (32,5%)** dobilo je poruke od nepoznatih osoba.
- **175 učenika (60%)** nije imalo takvo iskustvo.

Oko trećine djece bila je izložena kontaktu s nepoznatim osobama, što predstavlja potencijalni rizik za sigurnost.

6.2. Pozivi na viđanje s osobama koje poznaju samo preko interneta

- **9 učenika (3,1%)** je bilo pozvano da se vide uživo sa osobom koju poznaju samo preko interneta.
- **237 učenika (81,2%)** nije imalo takvu situaciju.

Iako broj nije velik, svaki takav slučaj predstavlja ozbiljan sigurnosni rizik.

6.3. Dobijanje uvredljivih poruka

- **37 učenika (12,7%)** dobilo je uvredljive poruke.
- **210 učenika (71,9%)** nije imalo takvo iskustvo.

Oko 1/8 djece je doživjela online vrijeđanje, što ukazuje na prisutnost digitalnog nasilja.

6.4. Vrijeđanje ili maltretiranje preko interneta (cyberbullying)

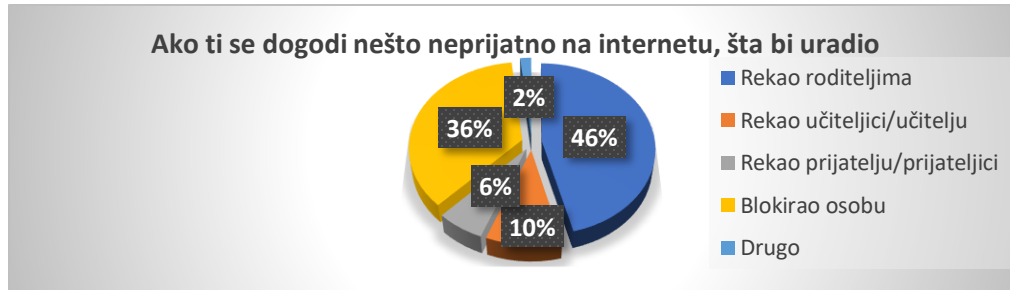
- **20 učenika (6,8%)** je izjavilo da su bili vrijeđani ili maltretirani online.
- **205 učenika (70,2%)** nije imalo takvo iskustvo.
- **22 učenika (7,5%)** reklo je da je možda imalo takvu situaciju, što sugerise nesigurnost u prepoznavanju digitalnog nasilja.

	Pisala ti je nepoznata osoba	Neko te je pozvao da se vidiš uživo, a znaš ga samo sa interneta	Neko ti je slao ružne ili uvredljive poruke	Neko te vrijeđao ili maltretirao preko interneta
DA	95	9	37	20
NE	175	237	210	205
MOŽDA				22

7. Ako ti se dogodi nešto neprijatno na internetu, šta bi uradio?“

Podaci pokazuju da većina učenika šestih razreda zna kako reagovati u slučaju neprijatnih situacija na internetu. Djeca prepoznaju važnost uključivanja odraslih, zaštite sebe blokiranjem osobe i traženja pomoći od prijatelja ili učitelja. Ovo ukazuje na svijest o sigurnom ponašanju online i spremnost da potraže podršku u rizičnim situacijama.

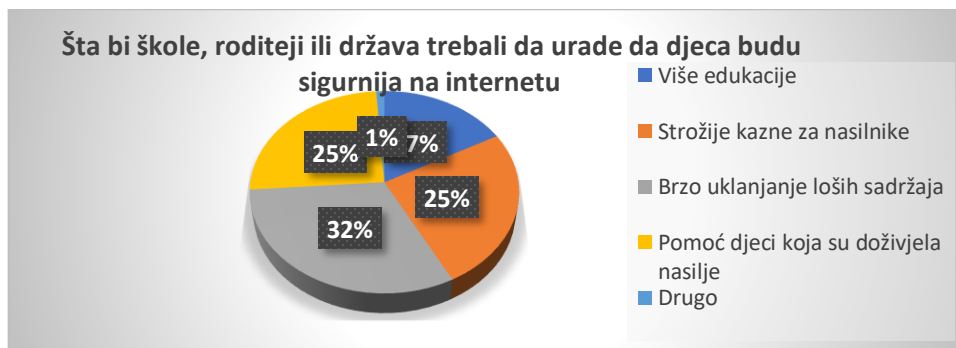
- **Obavješćavanje roditelja** - 265 učenika (90,8%) reklo bi roditeljima da su doživjeli nešto neprijatno.
- **Blokiranje osobe** - 208 učenika (71,2%) bi blokiralo osobu koja im stvara neprijatnost.
- **Prijavljivanje učitelju/učiteljici** - 57 učenika (19,5%) bi situaciju prijavilo učitelju/učiteljici.
- **Dijeljenje sa prijateljima** - 36 učenika (12,3%) bi situaciju podijelilo s prijateljem ili prijateljicom.
- **Nešto drugo** - 10 učenika (3,4%) bi preduzelo neki drugi korak.

8. Šta bi škole, roditelji trebali da urade da djeca budu sigurnija na internetu?

Analiza odgovora pokazuje da djeca jasno prepoznaju **četiri ključna područja** koja bi mogla unaprijediti njihovu sigurnost na internetu: brza reakcija na štetne sadržaje, strože sankcije za počiniocce nasilja, pružanje podrške žrtvama i kontinuirana edukacija o sigurnom digitalnom ponašanju. Najčešći odgovor – brzo uklanjanje loših sadržaja – ukazuje na to da djeca žele vidljivu i efikasnu zaštitu u realnom vremenu. Takođe, veliki broj njih očekuje da odrasli prepoznaju ozbiljnost digitalnog nasilja i adekvatno reaguju kroz kazne i podršku.

1. **Brzo uklanjanje štetnih sadržaja** - 117 djece
2. **Strožije kazne za nasilnike** - 94 djece
3. **Pomoć djeci koja su doživjela nasilje** - 93 djece
4. **Više edukacije o sigurnom korištenju interneta** - 63 djece
5. **Ostali prijedlozi** - 4 djece - Obuhvataju pojedinačne ideje koje nisu svrstane u prethodne kategorije.

9. Kada koristiš internet, da li ti se dešava...?

Analiza pokazuje da djeca tokom korištenja interneta doživljavaju širok spektar emocija — od uzbuđenja do nervoze i tuge. Veći broj djece povremeno reaguje emocionalno na online sadržaje, što ukazuje na to da internet ima značajan uticaj na njihova osjećanja.

Iako većina učenika ne učestvuje u pisanju ružnih komentara, prisutnost manjeg broja djece koja to rade sugeriraju potrebu za dodatnom edukacijom o primjerenoj online komunikaciji. Takođe, činjenica da se dio djece nervira ili osjeća tužno zbog sadržaja koje vidi na internetu ukazuje na važnost razvijanja digitalne otpornosti, otvorene komunikacije s odraslima i uvođenja programa podrške u školama.

9.1. Osjećaj posebnosti ili uzbuđenja tokom korištenja interneta

- 71 djece – *često se osjećaju posebno ili uzbuđeno*
- 91 dijete – *nemaju takav osjećaj*
- 100 djece – *ponekad imaju takav osjećaj*

9.2. Pisanje nečeg ružnog drugoj osobi na internetu

- 8 djece – *nekada su napisali nešto ružno*
- 222 djece – *nikada nisu*
- 14 djece – *ponekad jesu*

9.3. Nerviranje kada nemaju internet

- 72 djece – *često se nerviraju*
- 90 djece – *ne nerviraju se*
- 73 djece – *ponekad se nerviraju*

9.4. Tuga zbog onoga što vide ili pročitaju na internetu

- 56 djece – *često se osjećaju tužno*
- 95 djece – *ne osjećaju se tužno*
- 113 djece – *ponekad imaju takav osjećaj*

	Da se osjećaš posebno ili uzbuđeno	Da napišeš nešto ružno drugome	Da se nerviraš kad nema interneta	Da se osjećaš tužno zbog onoga što pročitaš ili vidiš
Da	71	8	72	56
Ne	91	222	90	95
Ponekad	100	14	73	113

10. Šta bi pomoglo da se osjećaš sigurno na internetu?

Pitanje je bilo otvorenog tipa, a djeca su samostalno navodila šta bi im pomoglo da se osjećaju sigurnije na internetu. Odgovori su grupisani u sljedeće tematske cjeline:

1. **Pravni okvir i zaštita**
2. **Uklanjanje neprimjerenih sadržaja**
3. **Kontrolisano ili ograničeno korištenje interneta**
4. **Zaštita privatnosti - Ne dijeliti lične podatke** (adresa, škola, broj telefona, fotografije).
5. **Izbjegavanje kontakta s nepoznatim osobama**
6. **Izbjegavanje neprikladnog sadržaja**
7. **Sigurnosne mjere** - Korištenje **jakih lozinki** i osnovnih sigurnosnih postavki.
8. **Roditeljski nadzor i podrška**, uključujući razgovore, provjeru sadržaja i pomoć u rješavanju problema.

Odgovori djece pokazuju da oni jasno prepoznaju mjere koje povećavaju njihovu online sigurnost, a koje se odnose na tri ključna područja:

1. **sigurnosne prakse i zaštita privatnosti,**

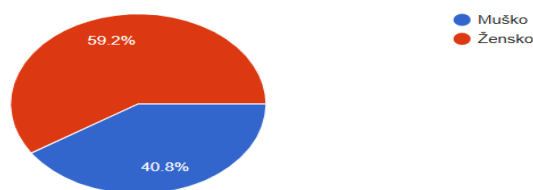
2. **podrška i nadzor odraslih,**
3. **sprečavanje i uklanjanje štetnih sadržaja.**

ANALIZA UPITNIKA – UČENICI IZ SREDNJIH ŠKOLA

Upitnik za srednjoškolce urađen je online, putem Google Forms platforme, a ukupno je učestvovalo **1363 učenika**. To su učenici koji imaju 15 godina, odnosno pohađaju prvi razred srednje škole.

Na pitanje o polu, odgovori pokazuju sljedeću raspodjelu:

- **59%** ispitanika su **djevojke,**
- **41%** ispitanika su **dječaci.**

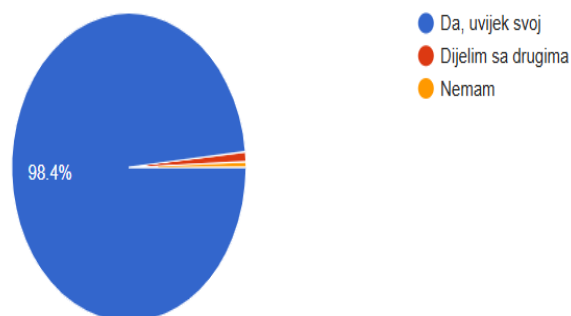

Raspodjela pokazuje da su u upitniku učestvovala nešto više djevojaka nego dječaka. Ovakva struktura može biti važna prilikom interpretacije nalaza, posebno u oblastima gdje se iskustva djevojaka i dječaka mogu razlikovati (npr. sigurnost na internetu, učestalost određenih rizika, emocionalne reakcije, vrste online aktivnosti).

1. Da li kod kuće imaš svoj uređaj (mobitel, tablet, računar)?

Učenici su dali sljedeće odgovore:

- **98% učenika** navodi da **uvijek imaju sopstveni uređaj,**
- **1% učenika** koristi uređaj koji **dijele sa drugima,**
- **1% učenika** navodi da **nema svoj uređaj.**

Podaci pokazuju da gotovo svi srednjoškolci posjeduju sopstveni digitalni uređaj, što znači da imaju stalni i individualni pristup internetu i digitalnim sadržajima. Ovakav visok nivo digitalne opremljenosti utiče na način korištenja interneta i odgovornost koju učenici imaju u online prostoru. Minimalan procenat učenika

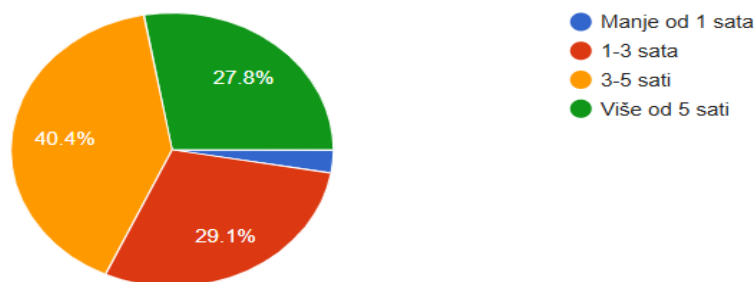
koji dijele uređaj ili ga nemaju ukazuje da su takvi slučajevi izuzetak i da se nalazi istraživanja uglavnom odnose na populaciju sa ličnim i kontinuiranim pristupom internetu.

2. Koliko vremena provedeš na internetu svakog dana?

Na pitanje „Koliko vremena provedeš na internetu svakog dana?” učenici su dali sljedeće odgovore:

- **40,4% učenika** provodi **3–5 sati dnevno** na internetu,
- **29,1% učenika** provodi **1–3 sata**,
- **27,8% učenika** provodi **više od 5 sati dnevno**,
- **2,7% učenika** provodi **manje od 1 sata** dnevno.

Podaci pokazuju da većina srednjoškolaca provodi **najmanje 3 sata dnevno online**, dok više od četvrtine njih koristi internet **preko 5 sati dnevno**, što ukazuje na visok nivo digitalne angažovanosti i potencijalnu izloženost rizicima u online prostoru. Samo mali procenat učenika (2,7%) ima minimalan dnevni kontakt s internetom. Ovi rezultati su važni za procjenu navika korištenja interneta, procjenu mogućih zavisničkih obrazaca i planiranje programa edukacije o sigurnom korištenju interneta.

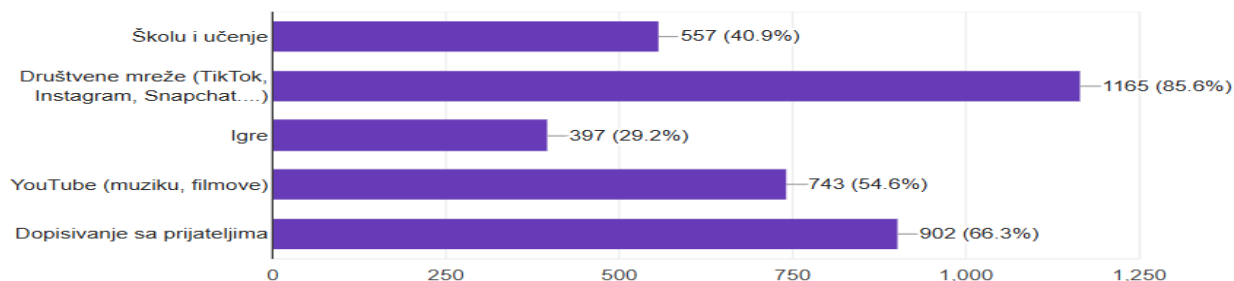

3. Najčešće koristim internet za:

Rezultati pokazuju:

- **85,6% (1165 učenika)** – korištenje interneta za **društvene mreže**,
- **66,3% (902 učenika)** – **dopisivanje sa prijateljima**,
- **54,6% (743 učenika)** – gledanje sadržaja na **YouTube-u** (muzika, filmovi),
- **40,9% (557 učenika)** – **škola i učenje**,
- **29,2% (397 učenika)** – **igranje igrice**.

Podaci pokazuju da srednjoškolci internet najčešće koriste **za socijalnu interakciju i zabavu**, dok **školske i edukativne aktivnosti** čine manji dio korištenja. Dominacija društvenih mreža i komunikacije sa prijateljima ukazuje na to da internet igra ključnu ulogu u **socijalnom životu učenika**, dok platforme za video sadržaje i igrice doprinose rekreativnoj i zabavnoj upotrebi interneta. Ovi rezultati su važni za planiranje edukacije o sigurnom korištenju društvenih mreža i prevenciji digitalnog nasilja.

4. Da li znaš šta je sigurna lozinka i koristiš li je (kombinacija slova, brojeva i znakova)?

Na pitanje „*Da li znaš šta je sigurna lozinka i koristiš li je (kombinacija slova, brojeva i znakova)?*” učenici su dali sljedeće odgovore:

- **79,3% učenika** – zna šta je sigurna lozinka i **uvijek je koristi**,
- **16,1% učenika** – zna šta je sigurna lozinka, ali je **ne koristi uvijek**,
- **4,6% učenika** – **nisu sigurni** šta je sigurna lozinka.

Podaci pokazuju da većina srednjoškolaca ima svijest o važnosti sigurnih lozinki i pravilno ih koristi, što je pozitivno za zaštitu privatnosti i sigurnosti na internetu. Međutim, značajan broj učenika (16,1%) zna pravila, ali ih **ne primjenjuje dosljedno**, dok mali dio učenika nije upoznat s konceptom sigurne lozinke.

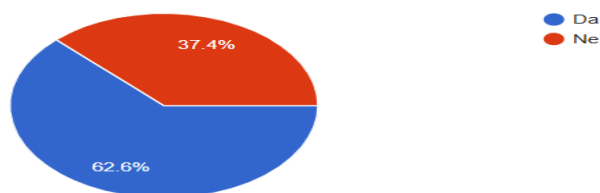

5. Da li si ikada primio/la poruku od nepoznate osobe?

Na pitanje „*Da li si ikada primio/la poruku od nepoznate osobe?*” učenici su dali sljedeće odgovore:

- **62,6% učenika** – potvrdno je odgovorilo, tj. **nekada su primili poruku od nepoznate osobe**,
- **37,4% učenika** – navelo je da **nikada nisu imali takvo iskustvo**.

Podaci pokazuju da većina srednjoškolaca povremeno prima poruke od nepoznatih osoba, što ukazuje na učestalu izloženost potencijalno rizičnoj komunikaciji na internetu.

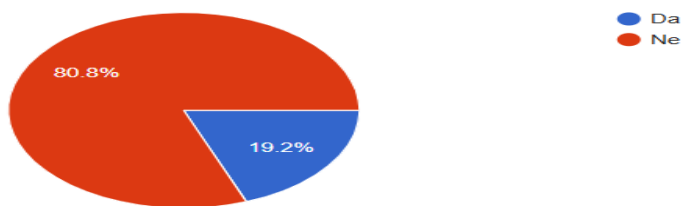

6. Da li si ikada bio/la pozvan/a da se uživo vidiš sa nekim koga znaš samo preko interneta?

Učenici su dali sljedeće odgovore:

- **80,8% učenika** – nikada **nije bilo u takvoj situaciji**,
- **19,2% učenika** – **bilo je pozvano** da se uživo vidi sa osobom poznatom samo preko interneta.

Iako većina srednjoškolaca nije bila izložena ovakvoj situaciji, gotovo **jedan od pet učenika** naišao je na potencijalno rizičan zahtjev za susret uživo.

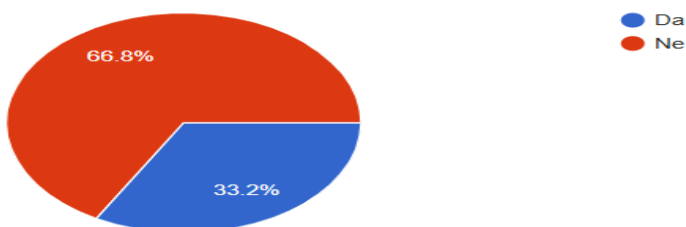

7. Da li si ikada dobio/la uvredljive ili ružne poruke na internetu?

Učenici su dali sljedeće odgovore:

- **66,8% učenika** – nikada **nije primilo uvredljive ili ružne poruke**,
- **33,2% učenika** – **dobijalo je takve poruke**.

Podaci pokazuju da je trećina srednjoškolaca imala iskustvo sa **digitalnim nasiljem** u obliku uvredljivih poruka. Iako većina nije bila pogođena ovakvim iskustvom, značajan broj učenika ipak doživljava negativne i potencijalno stresne situacije online.

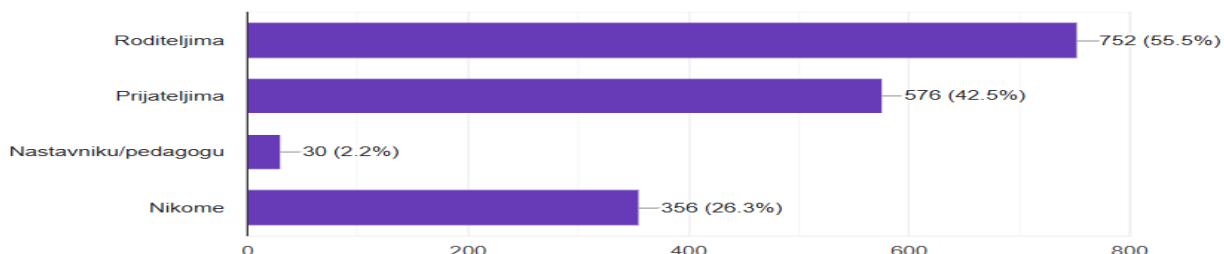
8. Kada se nešto neprijatno desi na internetu, kome se prvo obratiš?

Učenici su mogli označiti više odgovora. Rezultati pokazuju:

- **55,5% (775 učenika)** – prvo bi se obratili **roditeljima**,
- **42,5% (576 učenika)** – prvo bi se obratili **prijateljima**,
- **26,3% (356 učenika)** – **nikome se ne bi obratili**,
- **2,2% (30 učenika)** – obratili bi se **nastavniku ili pedagogu**.

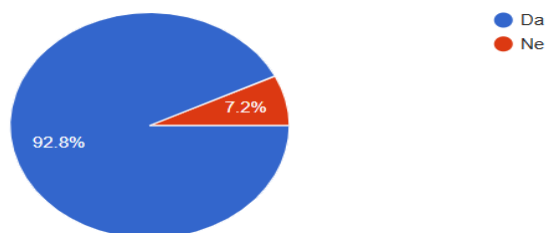
Podaci pokazuju da većina srednjoškolaca preferira **prvo kontaktirati roditelje** u slučaju neprijatnih situacija online, dok prijatelji takođe imaju značajnu ulogu u pružanju podrške. Zabrinjavajući je podatak

da **četrtna učenika nikome ne govori o problem**, što može ukazivati na određeni stepen tolerancije ili normalizacije digitalnog nasilja, ali i na strah, nepovjerenje u sistem podrške ili nedovoljnu informisanost o mehanizmima zaštite. Ovakvo ponašanje povećava rizik od produženog izlaganja nasilju i ukazuje na potrebu jačanja povjerenja u odrasle i institucije. Minimalan broj učenika obraća se školskim stručnjacima, što ukazuje na potrebu za **aktivnijim uključivanjem nastavnika, pedagoga i školskih psihologa u prevenciju i rješavanje digitalnih problema**.

9. Da li znaš kome možeš prijaviti nasilje ili zlostavljanje na internetu?

- **92,8% učenika** – zna kome mogu prijaviti nasilje,
- **7,2% učenika** – ne zna kome prijaviti.

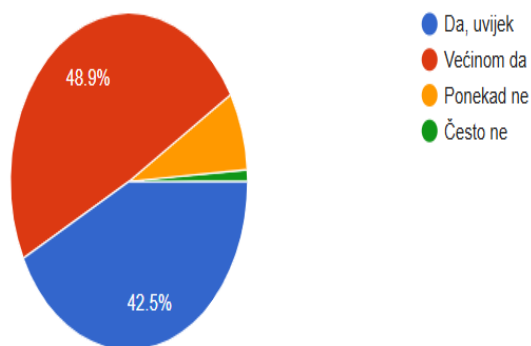

Podaci pokazuju da velika većina srednjoškolaca posjeduje svijest o dostupnim kanalima za prijavljivanje digitalnog nasilja, što je pozitivan pokazatelj informisanosti i spremnosti za reagovanje u takvim situacijama. Ipak, mali dio učenika nije upoznat sa mogućnostima prijave, što naglašava potrebu za kontinuiranom edukacijom o pravima, odgovornostima i dostupnim službama podrške u digitalnom okruženju.

10. Osjećaš li se sigurno i kada koristiš internet?

Učenici su dali sljedeće odgovore:

- **42,5% učenika** – uvijek se osjećaju sigurnim,
- **48,9% učenika** – većinom se osjećaju sigurnim,
- **7,5% učenika** – ponekad ne osjećaju sigurnost,
- **1,1% učenika** – često ne osjećaju sigurnost.

Podaci pokazuju da većina srednjoškolaca ima pozitivan osjećaj sigurnosti na internetu, dok mali dio povremeno ili često doživljava nesigurnost.

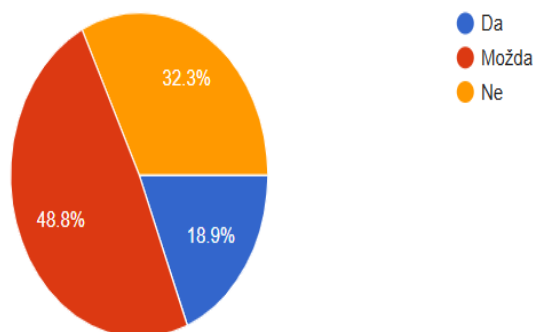
Međutim, na osnovu rezultata upitnika, vidimo jasnu **diskrepanciju između osjećaja sigurnosti i stvarnih opasnosti** na internetu. Visok osjećaj sigurnosti ima 91,4% učenika koji se osjeća sigurno (uvijek ili većinom) dok koristi internet. Ovo ukazuje da većina srednjoškolaca percipira internet kao sigurno okruženje. Ali ukoliko uporedimo sa stvarnim rizicima i izloženosti, koje smo pitali u prethodnim pitanjima, ističe se:

- **62,6%** je primilo poruke od nepoznatih osoba – izloženost potencijalno rizičnoj komunikaciji.
- **33,2%** je dobilo uvredljive ili ružne poruke – iskustvo digitalnog nasilja.
- **19,2%** je bilo pozvano na susret uživo sa osobama poznatim samo preko interneta – direktna sigurnosna prijetnja.
- **26,3%** ne obraća se nikome kada se desi nešto neprijatno – nedostatak zaštite i podrške.

Slijedom navedenog, iako se velika većina učenika osjeća sigurnom online, postoje značajni rizici kojima su izloženi, što sugerise da je njihov osjećaj sigurnosti djelomično prividan. Prividna sigurnost može proizaći iz nedostatka znanja o stvarnim opasnostima, nerealnog optimizma ili vjerovanja da “meni se to ne može desiti”.

11. Da li bi volio/la da u školi imaš više radionica ili časova o sigurnosti na internetu?

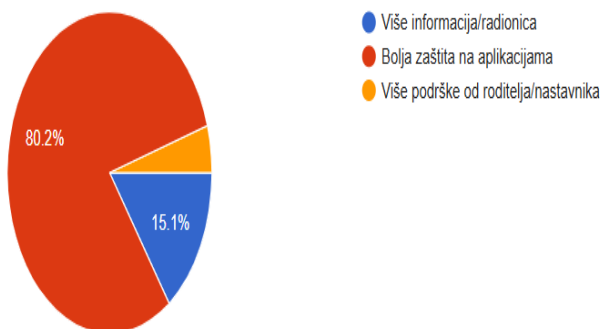
- **48,8% učenika** – možda bi voljeli više radionica ili časova,
- **32,3% učenika** – ne bi voljeli više radionica ili časova,
- **18,9% učenika** – bi voljeli da imaju više radionica ili časova.

Rezultati pokazuju da gotovo polovina srednjoškolaca pokazuje otvorenost prema dodatnoj edukaciji o sigurnosti na internetu, dok manji dio (18,9%) jasno izražava da ne bi voljeli da imaju više radionica ili časova. Trećina učenika ne vidi potrebu za dodatnim časovima, što može ukazivati na prividnu sigurnost ili zadovoljstvo trenutnim znanjem.

12. Šta bi ti najviše pomoglo da se osjećaš sigurnije na internetu?

- **80,2% učenika** – bolja zaštita aplikacija i platformi,
- **15,1% učenika** – više informacija ili radionica o sigurnom korištenju interneta,
- **4,7% učenika** – više podrške od roditelja ili nastavnika.

Podaci pokazuju da većina srednjoškolaca smatra da bi tehnička zaštita aplikacija (sigurnosne postavke, filtriranje sadržaja, privatnost) najviše doprinijela njihovoj sigurnosti. Manji broj učenika ističe potrebu za

edukacijom i podrškom odraslih, što sugerira da percepcija sigurnosti često zavisi od vanjskih sigurnosnih mjera, dok svijest o vlastitoj ulozi i edukaciji ima manji značaj u njihovoj percepciji sigurnosti.

Ovi rezultati ukazuju na potrebu za kombinacijom tehničkih mjera i edukacije, kako bi učenici ne samo osjećali sigurnost, nego i realno bili sigurni u digitalnom okruženju.

13. Ukoliko želiš napiši svoj prijedlog za sigurniji internet:

Pitanje je bilo otvorenog tipa, a učenici su mogli dati svoje slobodne prijedloge. Odgovori su analizirani i grupisani prema tematskim cjelinama:

1. Tehnička zaštita i sigurnosne mjere

- Bolja zaštita aplikacija i platformi (više privatnosti, sigurnosne postavke, zaštita ličnih podataka).
- Jaki zahtjevi za lozinke i verifikaciju korisnika (Face ID, verifikacija pri otvaranju profila).
- Filtiranje sadržaja i praćenje sumnjivih aktivnosti (sprječavanje kriminala, pedofilije, širenja neprimjerenog sadržaja).
- Starosna ograničenja i kontrola pristupa internetu/društvenim mrežama.

2. Edukacija i svijest

- Više radionica, časova i prezentacija u školama o sigurnom korištenju interneta.
- Edukacija o prepoznavanju lažnih poruka, linkova, prevara i opasnih profila.
- Širenje svijesti o odgovornom dijeljenju podataka i sadržaja.
- Razvijanje kritičkog razmišljanja o online sadržajima i uticaju medija.

3. Uloga roditelja i odraslih

- Redovni razgovori i nadzor od strane roditelja i nastavnika.
- Podrška odraslih u slučaju neprijatnih iskustava ili prijave zlostavljanja.

4. Samopropisana odgovornost i ponašanje

- Ne dijeliti lične podatke, fotografije i informacije s nepoznatim osobama.
- Promišljeno objavljivanje sadržaja i prepoznavanje rizika.
- Korištenje interneta na siguran i odgovoran način, kao što su izbjegavanje sumnjivih linkova ili opasnih situacija.

5. Stavovi učenika o rizicima i internetu

- Dio učenika smatra da internet nije sam po sebi problem, već da je pitanje ponašanja ljudi i kontrole roditelja.
- Neki ističu da internet može biti siguran ako se koristi odgovorno i promišljeno, dok preuveličavanje rizika nije uvijek potrebno.
- Pojedini učenici sugeriraju policijsko prisustvo u školama ili strože sankcije za zlostavljače.

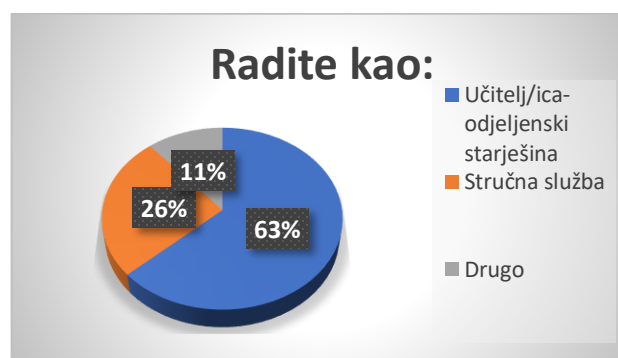
Ovi prijedlozi ukazuju na to da srednjoškolci prepoznaju **višeslojni pristup sigurnosti na internetu**: tehničke mjere, edukacija, nadzor i lična odgovornost trebaju djelovati zajedno da bi internet bio sigurno okruženje.

ANALIZA UPITNIKA – ZAPOSLENI U ŠKOLAMA

Upitnik za članove stručne službe i odjeljske starješine ili druge zaposlene u školi popunilo je ukupno **196 zaposlenih** u školama.

Na pitanje „Radite kao:” odgovori su pokazali sljedeću raspodjelu:

- **124 učitelj/ica – odjeljski starješina**,
- **50 članova stručnih službi** (psihologa, pedagoga, socijalnih radnika itd.),
- **22 osobe** zaposlene na nekom drugom radnom mjestu u školi.

Podaci pokazuju da najveći broj ispitanika dolazi iz **učiteljskog kadra i odjeljskih starješina**, dok manji dio čine stručna služba i drugi zaposleni u školama tj. direktori ili sekretari škola. Ova struktura omogućava uvid u **različite perspektive zaposlenih** u školi: od svakodnevnog rada s učenicima i njihovim problemima, do stručnog i pedagoškog pristupa sigurnosti i ponašanja učenika na internetu.

1. Razredi sa kojima radite, ispitanici su dali sljedeće odgovore:

- **54 ispitanika** – rade sa učenicima **I–V razreda**,
- **46 ispitanika** – rade sa učenicima **VI–IX razreda**,
- **109 ispitanika** – rade sa učenicima **srednjih škola**.

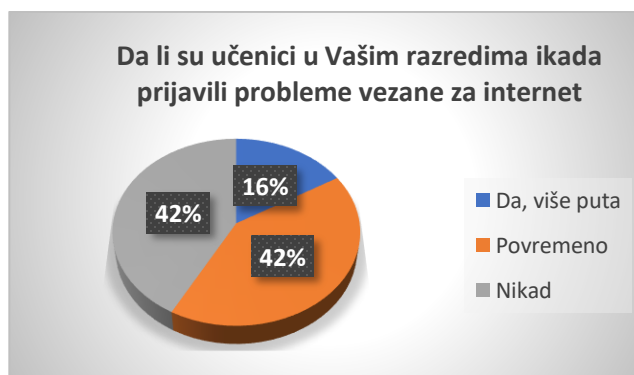

Podaci pokazuju da najveći broj ispitanika radi sa srednjoškolcima, dok manji broj radi sa osnovcima nižih i viših razreda. Ova raspodjela je značajna jer omogućava uvid u iskustva i percepciju nastavnika u radu sa različitim uzrastima, što može uticati na procjenu rizika, iskustava učenika na internetu i potrebu za edukacijom o digitalnoj sigurnosti.

2. Da li su učenici u Vašim razredima ikada prijavili probleme vezane za internet (uvrede, ucjene, nepoznate kontakte)?

Ispitanici su dali sljedeće odgovore:

- **87 ispitanika** – nikada nisu zaprimili takve prijave,
- **86 ispitanika** – povremeno su dobijali prijave,
- **34 ispitanika** – više puta su dobijali prijave problema vezanih za internet.

Podaci pokazuju da je iskustvo prijavljivanja problema od strane učenika podjednako raspoređeno između „nikada” i „povremeno”, dok manji broj nastavnika ima iskustvo sa više prijava. Ovo ukazuje da iako neki učenici prijavljuju neprijatne situacije online, veliki dio problema može ostati neprepoznat ili neprijavljen, što ostavlja prostor za moguće aktivnije uključivanjem nastavnika i stručne službe u praćenje sigurnosti učenika na internetu.

3. Kada učenik prijavi problem, kome ga najčešće upućujete?

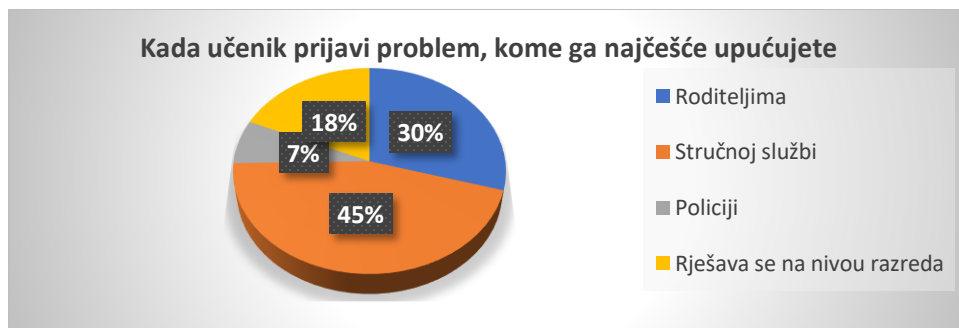
Ispitanici su dali sljedeće odgovore:

- **152 odgovora** – učenik se upućuje **stručnoj službi**,
- **99 odgovora** – učenik se upućuje **roditeljima**,
- **62 odgovora** – problem se pokušava rješavati **na nivou razreda**,
- **23 odgovora** – problem se **obavještava policiji**.

Dodatni odgovori ukazuju na fleksibilnost u postupanju:

- postupanje **u skladu sa važećim protokolima i procedurama**,
- **odjeljski starješina → pedagog → direktor → multisektorski tim**,
- postupci zavise od **težine problema**.

Podaci pokazuju da većina nastavnika prvo upućuje učenike stručnoj službi, što potvrđuje ulogu pedagoga, psihologa i socijalnih radnika u rješavanju digitalnih problema. Roditelji i razred predstavljaju sekundarne nivoe podrške, dok je uključivanje policije rijetko, uglavnom u slučajevima većih sigurnosnih prijetnji. Fleksibilnost u postupanju, prema težini problema, ukazuje na postojanje protokola i timskog pristupa u rješavanju slučajeva vezanih za internet i digitalno nasilje.

4. Koliko često se u školi organizuju radionice/predavanja o sigurnosti na internetu (za nastavno osoblje)?

- **134 ispitanika** – radionice/predavanja se **povremeno** organizuju,
- **40 ispitanika** – radionice/predavanja se **nikada** ne organizuju,
- **33 ispitanika** – radionice/predavanja se organizuju **redovno**.

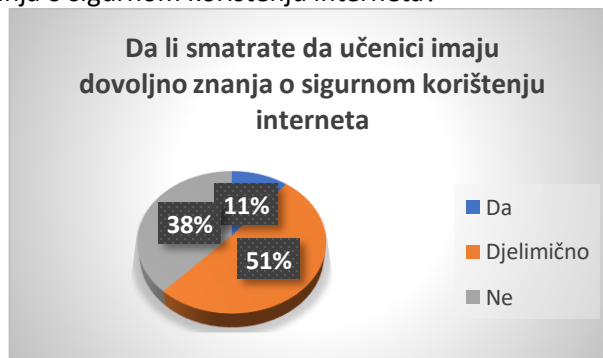

Podaci pokazuju da većina nastavnog osoblja (oko **68%**) učestvuje u radionicama ili predavanjima **povremeno**, dok mali broj (20%) nikada nije imao priliku učestvovati. Samo **mala grupa (12%)** redovno pohađa edukacije o sigurnosti na internetu.

Ovo ukazuje na potrebu za kontinuiranom i redovnom edukacijom nastavnika, kako bi imali ažurirane informacije o digitalnim rizicima, prepoznavanju neprijatnih situacija i pravilnom postupanju u zaštiti učenika u online okruženju.

5. Da li smatrate da učenici imaju dovoljno znanja o sigurnom korištenju interneta?

- **106 odgovora** – učenici **djelimično** imaju dovoljno znanja,
- **79 odgovora** – učenici **nemaju** dovoljno znanja,
- **22 odgovora** – učenici **imaju** dovoljno znanja.

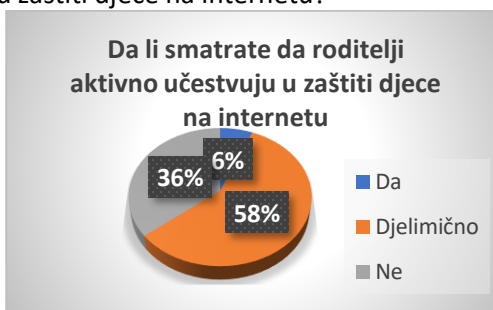

Podaci pokazuju da većina nastavnika smatra da učenici djelimično ili nedovoljno posjeduju znanja o sigurnom korištenju interneta. Samo mali broj nastavnika procjenjuje da učenici imaju zadovoljavajuće znanje. Ovakva percepcija može upućivati na nedovoljnu sistemsku zastupljenost tema digitalne sigurnosti u nastavnom procesu, kao i na ograničene mogućnosti škole da kontinuirano i strukturirano razvija digitalne kompetencije učenika. Takođe, podaci ukazuju na jaz između tehničke upotrebe digitalnih tehnologija i stvarnog razumijevanja digitalnih rizika, odgovornog ponašanja i zaštite ličnih podataka. Navedeno potvrđuje potrebu za jačanjem preventivnih obrazovnih aktivnosti, unapređenjem kompetencija nastavnika u ovoj oblasti, kao i za većim stepenom saradnje škole i porodice u cilju osnaživanja učenika za sigurno i odgovorno ponašanje u digitalnom okruženju.

Takođe, kao jedan od razloga navedene percepcije može biti povezan i sa odgovorom na prethodno pitanje, u kom primjećujemo prema odgovorima da većina nastavnika učestvuje u radionicama o sigurnosti interneta samo povremeno, dok 20% nikada nije imalo takvu edukaciju, a samo mali broj redovno pohađa edukacije. Ovo može uticati na percepciju da učenici djelimično ili nedovoljno poznaju sigurnost na internetu, jer nastavnici možda nemaju adekvatna znanja da ih potpuno edukuju.

6. Da li smatrate da roditelji aktivno učestvuju u zaštiti djece na internetu?

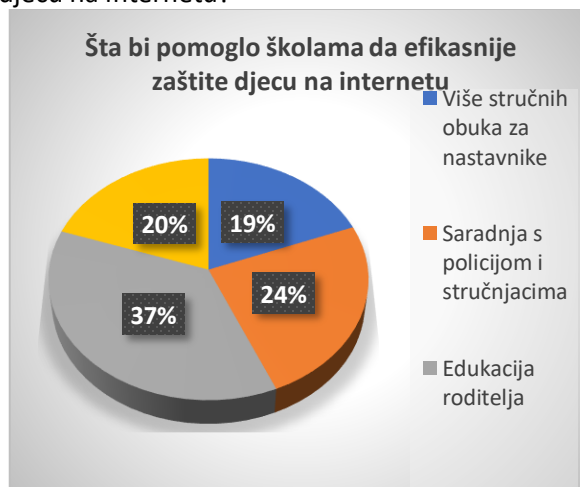
- **120 odgovora** – roditelji **djelimično aktivno učestvuju**,
- **74 odgovora** – roditelji **ne učestvuju aktivno**,
- **13 odgovora** – roditelji **aktivno učestvuju** u zaštiti djece.

Podaci pokazuju da većina nastavnika smatra da roditelji samo djelimično ili nedovoljno učestvuju u zaštiti djece online. Samo mali broj roditelja prema procjeni nastavnika aktivno prati i podržava sigurnost djece na internetu.

7. Šta bi pomoglo školama da efikasnije zaštite djecu na internetu?

- **177 odgovora** – **edukacija roditelja** (informisanje i osnaživanje roditelja da zaštite djecu),
- **118 odgovora** – **saradnja s policijom i stručnjacima**,
- **95 odgovora** – **uvođenje nastavnih sadržaja o digitalnoj sigurnosti**,
- **92 odgovora** – **više stručnih obuka za nastavnike**.

Podaci pokazuju da nastavnici smatraju da je edukacija roditelja ključna za efikasnu zaštitu djece na internetu, što potvrđuje prethodna stavka o djelimičnoj aktivnosti roditelja.

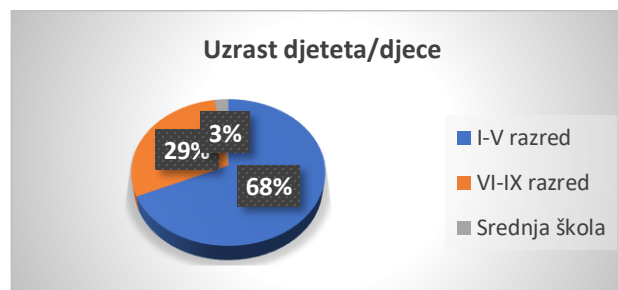
Takođe, značajan broj odgovora ističe saradnju sa stručnjacima i policijom, što pokazuje potrebu za multisektorskim pristupom sigurnosti.

Uvođenje nastavnih sadržaja o digitalnoj sigurnosti i stručnih obuka za nastavnike naglašava da škola treba istovremeno raditi na edukaciji učenika i osoblja, kako bi se unaprijedila svijest i konkretne vještine zaštite.

ANALIZA UPITNIKA ZA RODITELJE

U istraživanju je učestvovalo **1235 roditelja**, čija djeca pripadaju različitim uzrastima:

- **843 djece** (najveća grupa) – uzrast **I–V razred**,
- **361 dijete** – uzrast **VI–IX razred**,
- **31 dijete** – **srednjoškolskog uzrasta**.

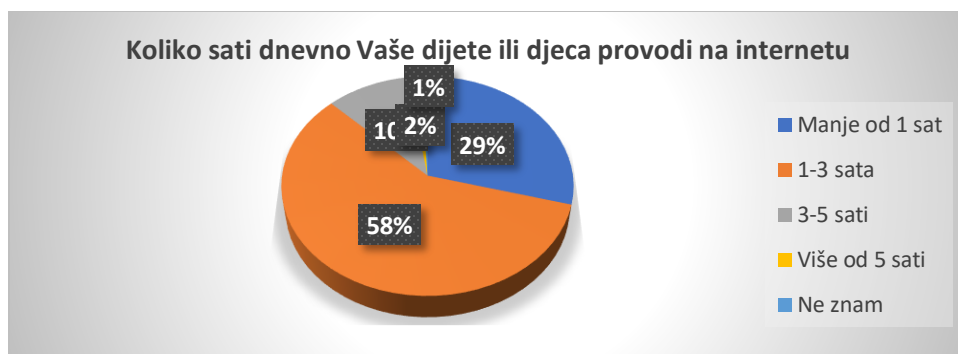
Struktura uzrasta pokazuje da je najveći broj odgovora došao od roditelja učenika mlađeg osnovnoškolskog uzrasta.

Predstavljen je dobar presjek roditeljskih stavova kroz sve uzraste, ali treba imati u vidu manju reprezentativnost u dijelu populacije roditelja čija djeca pohađaju srednju školu.

1. Koliko sati dnevno Vaše dijete ili djeca provodi na internetu?

Na osnovu odgovora roditelja, dobijena je sljedeća raspodjela vremena koje djeca provode na internetu:

- Najveća grupa djece koristi internet **umjereno (1–3 sata)**, odnosno **667 djece**.
- Značajan broj djece (**334**) ima ograničeno korištenje interneta (manje od 1 sat), što može ukazivati na aktivniju roditeljsku kontrolu, mlađi uzrast djece ili ograničen pristup uređajima.
- **116 djece** koja provode **3–5 sati** dnevno predstavljaju grupu u riziku od prekomjernog korištenja, posebno kod starijih osnovaca.
- **17 djece** koja provode **više od 5 sati** spadaju u kategoriju intenzivnih korisnika, što može povećati rizik od problema kao što su izloženost neprimjerenom sadržaju, digitalne ovisnosti, smanjena fizička aktivnost i dr.
- Zanimljivo je da **10 roditelja ne zna** koliko njihova djeca koriste internet, što može ukazivati na nedostatak nadzora, slabiju komunikaciju ili samostalnost djeteta u korištenju uređaja.

2. Vaše dijete/djeca najčešće koristi internet za:

Na osnovu odgovora roditelja, dobijena je sljedeća raspodjela aktivnosti koje djeca najčešće obavljaju na internetu:

Rezultati pokazuju da je **dominantna aktivnost igranje igara** (koje čini najveći dio uzorka - **826 djece**). Ovo ukazuje na to da internet djeci primarno služi kao oblik zabave.

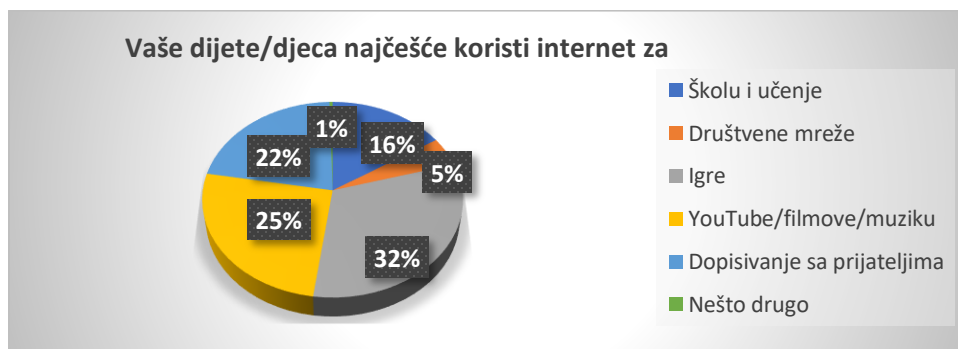
Veliki broj djece (**669**) koristi internet za **multimedijalni sadržaj** (YouTube/filmovi), što je danas jedan od ključnih načina provođenja slobodnog vremena.

Dopisivanje sa prijateljima (**569**) je takođe veoma česta aktivnost, što govori o važnosti digitalne komunikacije u socijalnim odnosima djece.

Relativno manji broj djece (**413**) koristi internet **u obrazovne svrhe**, što može ukazivati na to da je internet u ovom uzrastu prije svega izvor zabave, a tek sekundarno alat za učenje.

Samo **124 djece** koristi internet za **društvene mreže**, što je u skladu sa očekivanjima, jer najveći broj djece u uzorku pripada nižim razredima osnovne škole kojima društvene mreže formalno nisu dozvoljene.

Kategorija „drugo“ (11 djece) je zanemariva procentualno, što potvrđuje da se online aktivnosti djece uglavnom svode na nekoliko dominantnih obrazaca.

3. Da li imate postavljena pravila u kući o korišćenju interneta?

Rezultati ukazuju da većina roditelja (**više od dvije trećine - 791 djetete**) postavlja pravila vezana za korišćenje interneta, što predstavlja dobar temelj za razvoj sigurnih navika kod djece.

Međutim, značajan broj djece (**299**) odrasta uz samo djelimična pravila, što može dovesti do neujednačenog nadzora i većeg rizika od neželjenih online situacija. Djelimična pravila često znače da se: vremensko ograničenje ne poštuje redovno, sadržaji ne nadziru dosljedno, roditelji reaguju tek nakon problema, a ne preventivno.

Posebno je važan podatak da **41 djetete** nema nikakva pravila o korišćenju interneta. Ova djeca mogu biti izloženi:

- neprimjerenom sadržaju,
- nepoznatim kontaktima,
- gubitku privatnosti,
- zavisnosti od ekrana,
- online prevarama i manipulacijama.

Ovaj nalaz dodatno naglašava potrebu za edukacijom roditelja o značaju nadzora i pravilnog usmjeravanja djece u online okruženju – što se i poklapa sa rezultatima upitnika za nastavnike, gdje je naglašeno da je edukacija roditelja ključni faktor u jačanju sigurnosti djece na internetu.

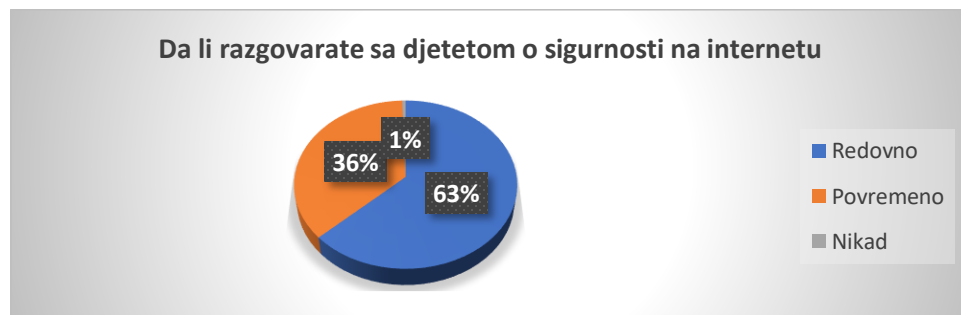
4. Da li razgovarate sa djetetom o sigurnosti na internetu?

Rezultati pokazuju da većina roditelja (**više od polovine- roditelja 712 djece**) redovno razgovara s djecom o sigurnom korišćenju interneta, što predstavlja jedan od najefikasnijih vidova prevencije rizika u digitalnom okruženju.

Međutim, veliki broj roditelja (**411**) razgovara sa djecom samo povremeno. Povremeni razgovori često se dešavaju tek nakon što se desi neki problem ili kada roditelj primijeti sumnjivo ponašanje, umjesto da budu dio kontinuirane edukacije. To znači da značajan dio djece nema dosljednu podršku i jasne smjernice o tome:

- kako prepoznati rizične situacije,
- kome se obratiti,
- kako zaštititi svoje podatke,
- kako reagovati na poruke nepoznatih osoba.

Najviše zabrinjava podatak da **6 djece** nema nikakve razgovore na ovu temu. Ova djeca su potencijalno najranjivija jer bez informacija i vodstva se povećava vjerovatnoća rizičnih digitalnih ponašanja (prihvataju rizične online kontakte, otkrivaju lične informacije, ne prepoznaju manipulaciju ili vršnjačko nasilje, ne znaju kome da prijave problem...)

5. Da li znate lozinke ili profile koje dijete koristi?

Ovi podaci ukazuju na visok nivo nadzora u većini porodica, budući da roditelji za najveći broj djece (**915**) posjeduju potpune informacije o profilima i lozinkama. To se može tumačiti kao izraz roditeljske brige, posebno u porodicama sa mlađom djecom, ali i kao strategija prevencije rizika — posebno u digitalnom okruženju gdje djeca lako mogu doći u kontakt sa nepoznatim osobama, neprimjerenim sadržajima ili situacijama digitalnog nasilja.

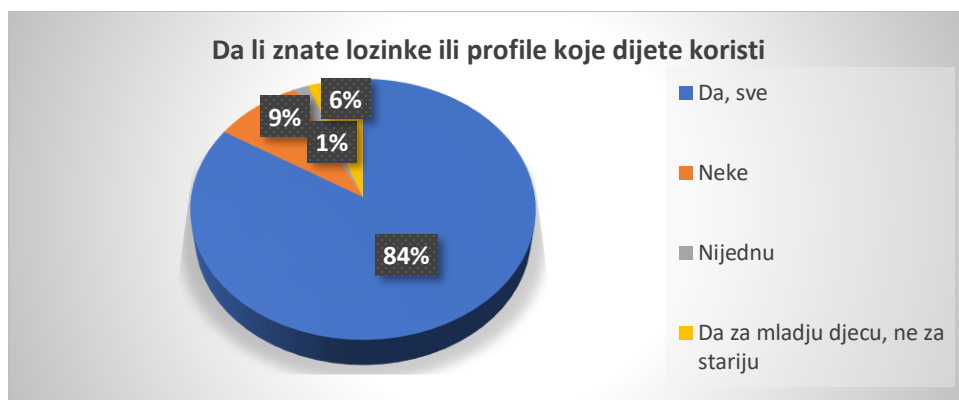
Međutim, značajna kategorija roditelja (**98**) zna samo dio informacija, što može ukazivati na: parcijalni nadzor, nedovoljno otvorenu komunikaciju između roditelja i djece, mogućnost da djeca imaju dodatne, „skriven“ profile, što je posebno često među adolescentima.

Podaci za **62 djece** pokazuju očekivan obrazac: što su djeca starija, roditelji imaju manje uvida u njihove online naloge. Ovo može biti posljedica jačanja potrebe za privatnošću kod adolescenata, ali i manjka roditeljskih vještina da prate sve digitalne platforme koje tinejdžeri koriste. To ukazuje na potrebu jačanja digitalnih kompetencija roditelja kako bi se postigao balans između privatnosti i sigurnosti.

Najrizičnija grupa su djeca za koju roditelji ne znaju nijednu lozinku ili profil (**16**). To može značiti:

- potpunu odsutnost roditeljskog nadzora,
- nedostatak komunikacije o internetu,
- skriveno online ponašanje djeteta,
- povećanu ranjivost na digitalno nasilje, manipulaciju i zloupotrebu podataka.

Iako većina roditelja ima uvid u online aktivnosti svoje djece, postoji vidljiv pad kontrole kako djeca odrastaju, što je prirodno, ali može biti rizično ukoliko nije praćeno kvalitetnim razgovorom, edukacijom i dogovorenim pravilima korišćenja interneta. Podaci jasno ukazuju da je edukacija roditelja o digitalnoj sigurnosti i izgradnja otvorene komunikacije ključna za smanjenje rizika, posebno za tinejdžere koji sve više koriste internet na način koji roditeljima može biti nepoznat.

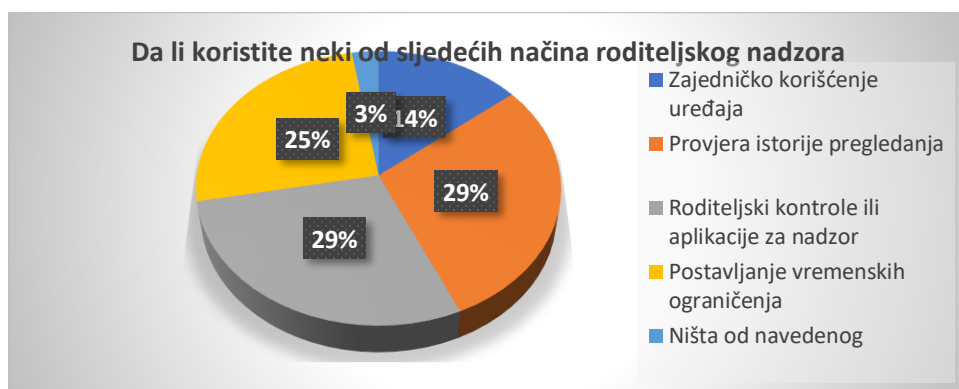

6. Da li koristite neki od sljedećih načina roditeljskog nadzora?

Roditelji su naveli sljedeće oblike nadzora koje koriste:

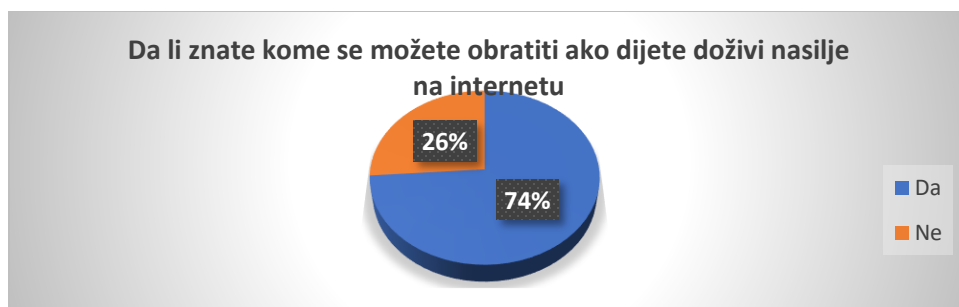
- **Provjera istorije pregledanja** – primjenjuje se kod **574 djece**
- **Roditeljske kontrole / aplikacije za nadzor** – kod **566 djece**
- **Postavljanje vremenskih ograničenja** – kod **501 djeteta**
- **Zajedničko korištenje uređaja** – kod **279 djece**
- **Bez ikakvog nadzora** – kod **51 djeteta**

Podaci pokazuju da većina roditelja primjenjuje barem neki oblik nadzora nad online aktivnostima svoje djece. Najzastupljeniji oblici kontrole su oni koji omogućavaju praćenje sadržaja ili tehničko ograničavanje aktivnosti.

7. Da li znate kome se možete obratiti ako dijete doživi nasilje na internetu?

Analiza odgovora roditelja pokazuje da većina ispitanika (817 roditelja) navodi da zna kome se može obratiti u slučaju da dijete doživi nasilje na internetu, što ukazuje na relativno visok nivo informisanosti i svijesti o mehanizmima zaštite djece u digitalnom okruženju. Međutim, podatak da 289 roditelja ne posjeduje ovu informaciju ukazuje na postojanje značajnog informativnog jaza među roditeljima. Ovakav nalaz može upućivati na nedovoljnu dostupnost ili vidljivost informacija o nadležnim institucijama, službama i procedurama, kao i na potrebu za sistematičnijim informisanjem i edukacijom roditelja.

8. Da li ste nekada imali situaciju da morate intervenirati zbog nečega što se desilo onlajn.

Iz dostavljenih podataka proizilazi da je **324 roditelja** imalo situaciju u kojoj su morali intervenirati zbog nečega što se dogodilo onlajn, dok se **781 roditelj** izjasnio da se nikada nije našao u takvim okolnostima.

Roditelji koji su naveli da su morali reagovati dodatno su opisali konkretne situacije koje su zahtijevale intervenciju. U njihovim odgovorima prepoznaju se najčešći oblici problema sa kojima su se susreli:

- **Vršnjačko nasilje među djecom**, najčešće u vidu uvreda, ponižavanja ili sukoba između vršnjaka (npr. uvrede i vrijeđanje putem poruka).
- **Prijeteće poruke** između djece, uz situacije u kojima su roditelji morali lično razgovarati s drugim roditeljima ili nastavnicima.
- **Manipulacija i zloupotreba identiteta**, iako se u jednom slučaju radilo o odrasloj osobi, a ne o djetetu.
- **Neprimjereno ponašanje u školskim grupama**, posebno na Viberu, što je kod pojedinih roditelja dovelo do uklanjanja djeteta iz grupe i prijavljivanja razrednom starješini.
- **Govorne uvredljive poruke** kao način komunikacije koji je izazvao zabrinutost roditelja.

Ovi nalazi ukazuju na potrebu za jačanjem preventivnih mehanizama i jasnijom podjelom odgovornosti između škole, roditelja i nadležnih institucija.

9. Da li biste željeli više informacija ili obuka o tome kako zaštititi dijete na internetu

Iz dostavljenih odgovora proizilazi da bi **728 roditelja** željelo više informacija ili obuka o tome kako zaštititi dijete na internetu. Za **269 roditelja** postoji mogućnost da bi željeli dodatne informacije (izjasnili su se sa "možda"), dok **122 roditelja** ne bi željelo dodatne informacije ili obuke iz ove oblasti.

Ovi podaci pokazuju da više od dvije trećine roditelja prepoznaje potrebu za dodatnom edukacijom o digitalnoj sigurnosti, što jasno ukazuje na značaj kreiranja dostupnih, prilagođenih i praktičnih sadržaja za roditelje.

10. Na koji način biste najradije dobijali te informacije?

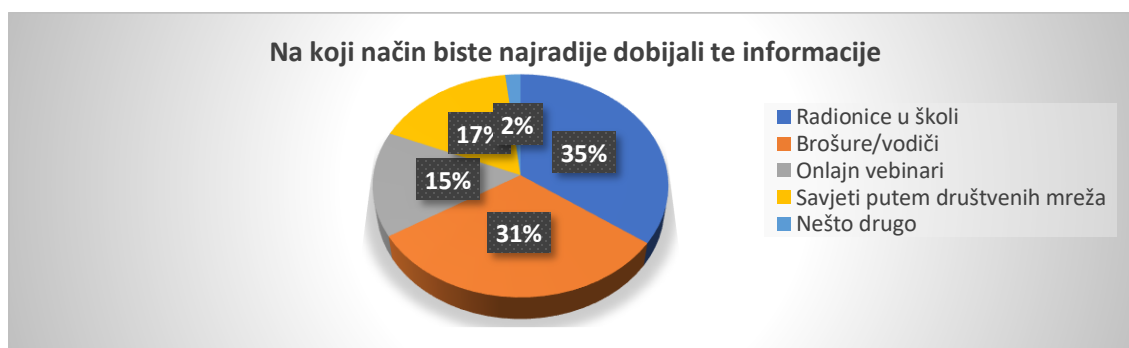
Iz dostavljenih odgovora proizilazi sljedeće:

- **459 roditelja** – najradije putem **radionica**
- **412 roditelja** – putem **brošura ili vodiča**
- **221 roditelj** – kroz **savjete putem društvenih mreža**
- **200 roditelja** – putem **online vebinara**
- **24 roditelja** – putem **nekog drugog načina**

Rezultati pokazuju da roditelji preferiraju direktne i praktične forme edukacije:

- Radionice i brošure/vodiči su najpopularniji, što ukazuje na potrebu za jasnim, konkretno primjenjivim i lako dostupnim informacijama.
- Društvene mreže i online vebinari imaju značajan broj podržavalaca, što pokazuje da roditelji cijene digitalnu dostupnost i fleksibilnost učenja.
- Manji broj roditelja preferira druge metode, što može uključivati lične konsultacije, e-mail obavještenja ili školske sastanke.

Ovi podaci sugerišu da bi kombinacija više kanala informisanja bila najučinkovitija za obuhvat što većeg broja roditelja i adekvatnu edukaciju o sigurnosti djece na internetu.

Ovi primjeri pokazuju da roditelji najčešće intervenišu u situacijama koje se odnose na vršnjačke sukobe, neprimjerenu komunikaciju, prijetnje i zloupotrebu digitalnih alata, te ukazuju na potrebu za:

- jačanjem digitalne pismenosti djece,
- redovnom edukacijom roditelja o prepoznavanju rizičnog ponašanja,
- unapređenjem saradnje škole i roditelja u rješavanju onlajn incidenata.

Analiza upitnika pokazuje da većina roditelja prepoznaje važnost sigurnosti djece na internetu i aktivno prati njihovo korištenje digitalnih uređaja. Većina roditelja koristi različite metode nadzora, uključujući provjeru istorije pregledanja, roditeljske kontrole, vremenska ograničenja i zajedničko korištenje uređaja. Takođe, roditelji uglavnom razgovaraju s djecom o sigurnom korištenju interneta i poznaju lozinke i profile koje djeca koriste.

Ipak, značajan broj roditelja ne zna kome se obratiti u slučaju online nasilja, te nije uvijek u mogućnosti adekvatno reagovati u problematičnim situacijama, što ukazuje na potrebu za dodatnom edukacijom i informisanjem. Intervencije koje roditelji provode najčešće se odnose na vršnjačko nasilje, prijeteće poruke i neprimjereno ponašanje u online grupama.

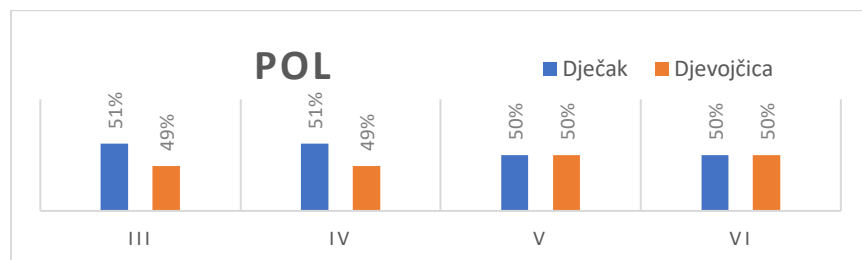
Većina roditelja izražava želju za dodatnim informacijama i obukama o zaštiti djece na internetu, pri čemu preferiraju praktične oblike edukacije – radionice, vodiče/brošure, online vebinare i savjete preko društvenih mreža.

ANALIZA SUMIRANIH DOBIJENIH PODATAKA UČENIKA OD III-VI RAZREDA

Ukupno je od strane djece u osnovnoj školi upitnike popunilo **1093 učenika**. U upitniku o sigurnom korištenju interneta u osnovnim školama učestvovalo je 278 učenika trećih razreda, 256 učenika četvrtih razreda, 267 učenika petih razreda i 292 učenika šestih razreda.

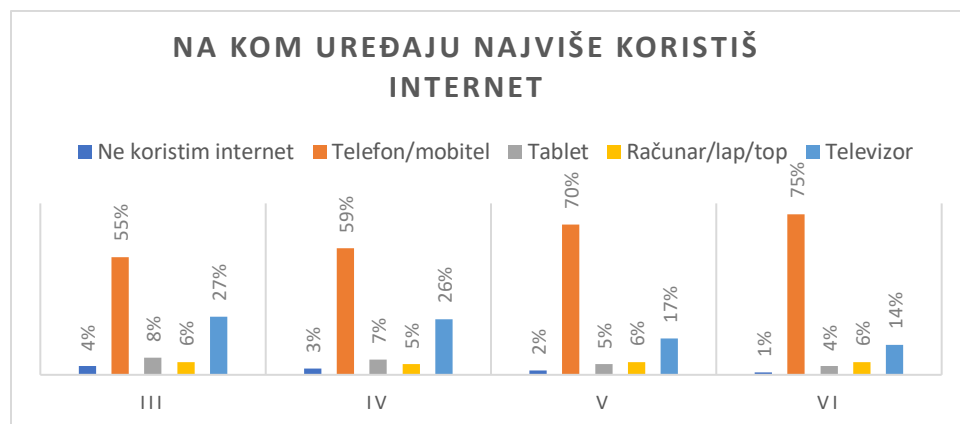
Analiza podataka o polnoj strukturi učenika pokazuje uravnoteženu zastupljenost dječaka i djevojčica u svim razredima obuhvaćenim istraživanjem. U trećem i četvrtom razredu zabilježena je blaga većina dječaka, dok su u petom i šestom razredu udjeli dječaka i djevojčica u potpunosti izjednačeni. Ovakva struktura ukazuje da uzorak nema izražene polne disproporcije, što omogućava ravnomjerno i pouzdano tumačenje rezultata bez potrebe za dodatnim korekcijama u odnosu na pol.

Istovremeno, ravnomjerna zastupljenost dječaka i djevojčica ukazuje na potrebu da se pitanja digitalne sigurnosti i online ponašanja posmatraju kao zajednički izazov, a ne kao problem vezan za jedan pol. Iako se u praksi mogu javljati razlike u vrstama online rizika kojima su dječaci i djevojčice izloženi, ovi podaci potvrđuju da preventivne aktivnosti treba planirati inkluzivno i rodno osjetljivo, bez stereotipnih pretpostavki.

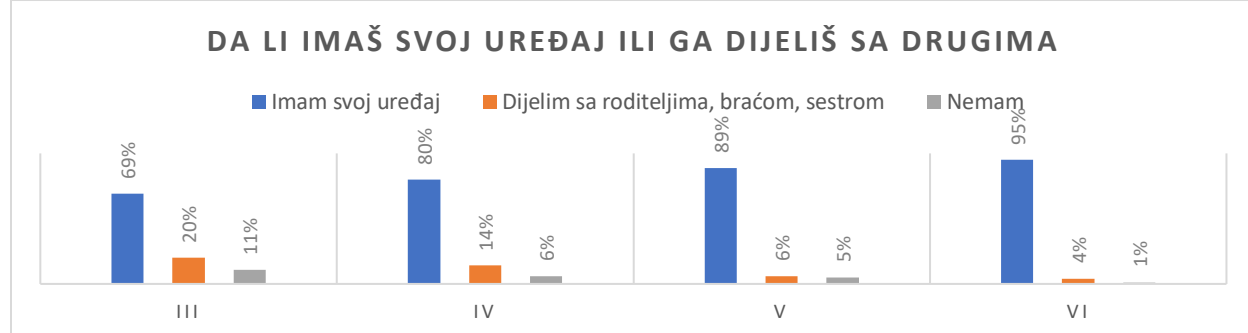
Analiza podataka pokazuje da je mobilni telefon dominantan uređaj za korištenje interneta kod učenika svih razreda obuhvaćenih istraživanjem, pri čemu se primjećuje jasan trend rasta upotrebe s uzrastom – od trećeg do šestog razreda. Paralelno s tim, učešće računara/laptopa i tableta ostaje znatno niže, dok korištenje televizora za pristup internetu bilježi postepeni pad u starijim razredima. Ovakva distribucija

ukazuje na to da djeca internet sve češće koriste individualno, putem ličnih i lako dostupnih uređaja, što smanjuje mogućnost nadzora odraslih i povećava izloženost digitalnim rizicima.

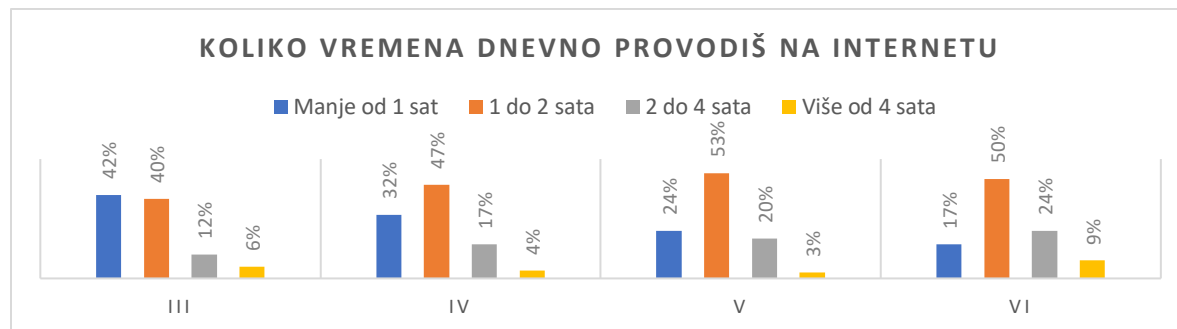
Na osnovu prikazanog grafikona, možemo izvući nekoliko ključnih zapažanja o tome da li djeca imaju svoj uređaj ili ga dijele s drugima:

1. Trend posjedovanja uređaja raste sa uzrastom	○ Učenici III razreda: 69% ima svoj uređaj. ○ IV razred: 80% ima svoj uređaj. ○ V razred: 89% ima svoj uređaj. ○ VI razred: 95% ima svoj uređaj.
2. Dijeljenje uređaja sa članovima porodice opada sa uzrastom	○ III razred: 20% dijeli uređaj. ○ IV razred: 14% dijeli uređaj. ○ V razred: 6% dijeli uređaj. ○ VI razred: 4% dijeli uređaj.
3. Djeca koja nemaju uređaj su manjina i smanjuju se sa uzrastom	○ III razred: 11% nema uređaj. ○ IV razred: 6% nema uređaj. ○ V razred: 5% nema uređaj. ○ VI razred: 1% nema uređaj.

Iako podaci ukazuju da najveći broj djece od III do VI razreda koristi internet do dva sata dnevno, u skladu sa preporukama za ovaj uzrast, navedeni rezultat treba tumačiti s određenom rezervom, s obzirom na to da je zasnovan na samoprocjeni ispitanika. U neposrednoj komunikaciji i razgovorima sa djecom uočen je

izražen trend češće i duže upotrebe mobilnih telefona, što upućuje na mogućnost davanja naučenih ili društveno poželjnih odgovora u anketnom upitniku.

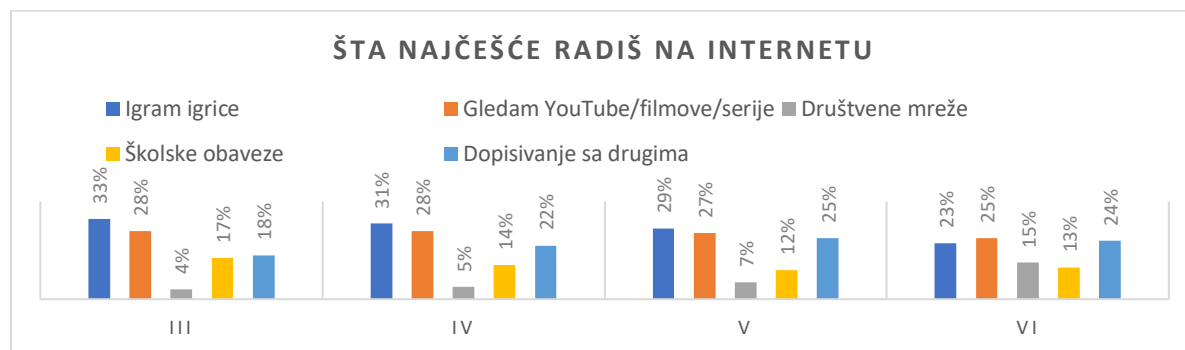
Podaci ukazuju da djeca uzrasta od III do VI razreda pokazuju podjednako izraženo interesovanje za praćenje sadržaja na YouTube platformama, dok interesovanje za igranje igrica i izvršavanje školskih obaveza bilježi blagi pad sa porastom uzrasta. Uprkos tome, igrice i gledanje video sadržaja ostaju dvije najdominantnije online aktivnosti u ispitanom uzrastu.

Međutim, sa odrastanjem djece uočavaju se značajne promjene u obrascima digitalnog ponašanja:

- povećava se broj aktivnosti koje podrazumijevaju komunikaciju, poput dopisivanja i učešća u grupnim chatovima;
- raste korištenje društvenih mreža, naročito kod učenika V i VI razreda;
- djeca starijeg uzrasta prelaze iz pretežno pasivnog konzumiranja sadržaja (igrice i video sadržaji) ka interaktivnim i socijalnim online aktivnostima.

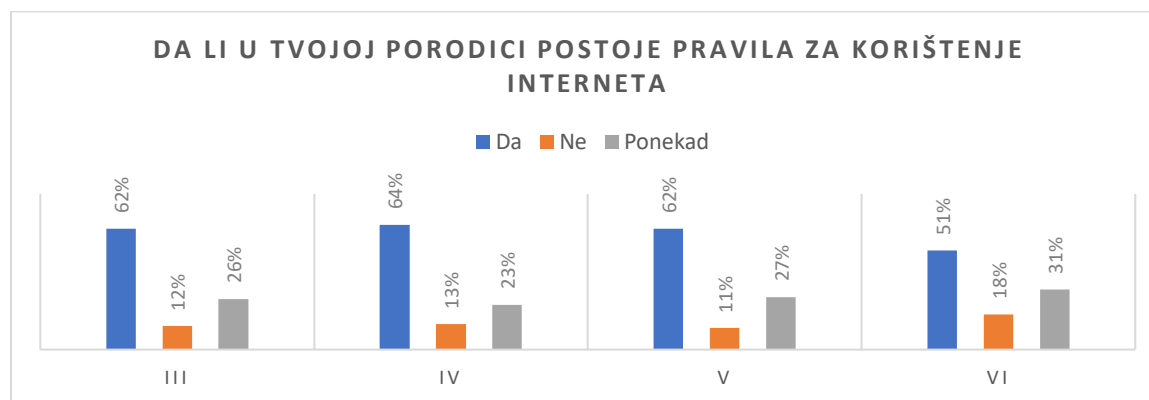
Ova tranzicija ka komunikacijskom i društvenom korištenju interneta nosi i povećane rizike (kontakt sa nepoznatim osobama, izloženost neprimjerenim porukama i različite oblike vršnjačkog nasilja u digitalnom okruženju).

Nalazi potvrđuju da se digitalno ponašanje djece mijenja sa uzrastom – od dominantno zabavnih sadržaja ka socijalnoj interakciji – što dodatno naglašava potrebu za kontinuiranom edukacijom o sigurnosti na internetu, postavljanjem jasnih pravila korištenja digitalnih tehnologija i jačanjem roditeljskog nadzora i podrške.

Sa porastom uzrasta opada broj porodica koje imaju jasno definisana pravila korištenja interneta. Kod mlađe djece roditelji češće primjenjuju određene zabrane i nadzor, dok starija djeca imaju više slobode i manje strukture u korištenju digitalnih uređaja.

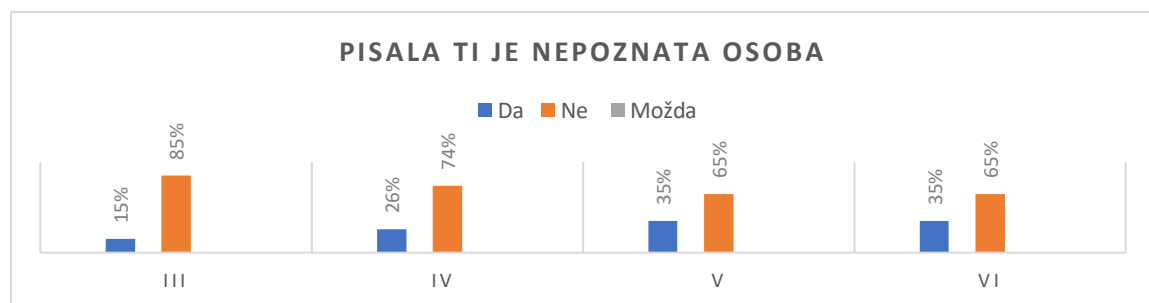
Istovremeno, u svim razredima postoji skoro podjednak broj roditelja koji uopšte ne postavljaju pravila, što ukazuje na dugoročno prisutan obrazac nedostatka dosljedne kontrole. Međutim, vidljivo je i blago povećanje porodica koje pravila primjenjuju samo povremeno, što govori o neujednačenom pristupu regulaciji digitalnog vremena.

Udio djece koja dobijaju poruke od nepoznatih osoba sa porastom uzrasta prema dobijenim podacima se povećava.

Prisutnost obraćanja nepoznatih osoba djeci u tako ranom uzrastu predstavlja ozbiljan indikator izloženosti digitalnim rizicima. Djeca nemaju kapacitet da procijene opasnost, a povećana učestalost ovih situacija ukazuje na potrebu za snažnijim roditeljskim nadzorom, jasnim pravilima i ranom edukacijom o sigurnom korištenju interneta.

Takođe, povećanje udjela djece koja primaju poruke od nepoznatih osoba sa starošću jasno pokazuje da se njihova online aktivnost širi ka platformama u kojima je rizik od neželjenih kontakata veći.

Pozivi nepoznatih osoba djeci uzrasta od III do VI razreda na susret „uživo“ predstavljaju jedan od najozbiljnijih pokazatelja digitalnog rizika. Ovakvo ponašanje prevazilazi okvir neprimjerene online komunikacije i nosi direktan potencijal ugrožavanja fizičke i emocionalne sigurnosti djeteta.

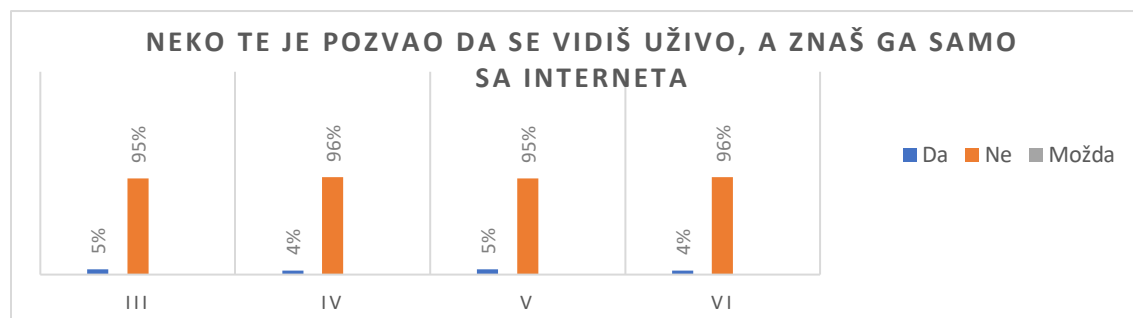
Djeca uzrasta od 8 do 12 godina razvojno nemaju u potpunosti izgrađenu sposobnost procjene rizika. Sklona su povjerenju, naročito kada komunikacija započne kroz igru ili zabavan sadržaj, te ne razumiju

motive nepoznatih osoba. Zbog toga su posebno ranjiva na manipulaciju i lažno predstavljanje. Pozivi na komunikaciju ili susret „uživo“ mogu ukazivati na proces postepenog pridobijanja povjerenja djeteta (grooming) i druge oblike ozbiljno rizičnog ponašanja odraslih.

Dodatni problem predstavlja činjenica da djeca često ne prepoznaju ovakve situacije kao opasne, te ih ne prijavljuju pravovremeno. Pojava ovakvih kontakata u ranom uzrastu najčešće ukazuje na nedostatak zaštitnih mjera – korištenje aplikacija sa otvorenim chatom, nepodešene sigurnosne postavke, izostanak jasnih roditeljskih pravila i nedovoljan nadzor. Stoga se ne radi o izolovanim incidentima, već o sistemskoj izloženosti riziku.

Trend pokazuje da se sa porastom uzrasta povećava korištenje komunikacijskih platformi i privatnih razgovora, čime mogući rizik dodatno raste. Zbog toga je od ključnog značaja preventivno djelovati već u najranijim razredima osnovne škole.

Ombudsman ove nalaze tumači kao ozbiljno upozorenje na povećanu ranjivost djece u digitalnom prostoru. Podaci ukazuju da zaštita ne može biti prepuštena isključivo djeci, već zahtijeva proaktivan i sistemski pristup. Odgovornost primarno snose odrasli – roditelji, obrazovne institucije, nadležni organi i digitalne platforme. Neophodno je jačati digitalnu pismenost, unaprijediti edukaciju roditelja, uspostaviti jasne protokole postupanja i osigurati efikasne mehanizme prijavljivanja i zaštite, kako bi se djeci omogućilo bezbjedno odrastanje u savremenom digitalnom okruženju.

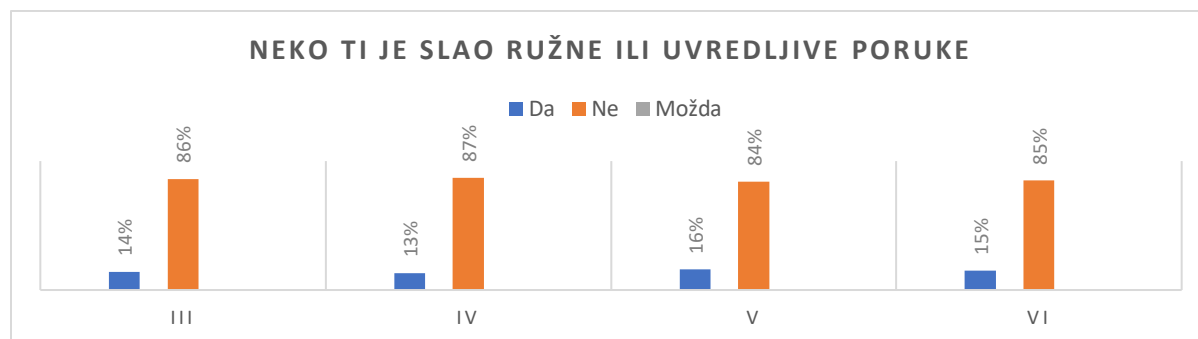
Podaci pokazuju da djeca od III do VI razreda podjednako često primaju ružne, uvredljive ili neprijatne poruke, što ukazuje da je online verbalno nasilje prisutno već u najranijem školskom uzrastu i da predstavlja kontinuirani rizik.

Ovakav nalaz upućuje na ranu normalizaciju neprihvatljivog ponašanja u digitalnoj komunikaciji. Djeca već od 8–9 godina ulaze u online prostore u kojima su vrijeđanje i agresivni komentari dio svakodnevnih interakcija, pri čemu često ne prepoznaju takvo ponašanje kao nasilje, niti su svjesna njegovih posljedica. Budući da ne postoje značajne razlike među razredima, jasno je da rizik započinje odmah po ulasku djece u online okruženje i ne opada s uzrastom.

Istovremeno, djeca ovog uzrasta imaju ograničene mehanizme emocionalnog suočavanja, pa uvredljive poruke mogu dovesti do uznemirenosti, povlačenja, smanjenog samopouzdanja ili daljeg širenja agresivnog obrasca ponašanja.

Ombudsman ove podatke tumači kao pokazatelj potrebe za ranom i sistemskom intervencijom. Neophodno je uvesti jasna pravila digitalne komunikacije, kontinuirano educirati djecu o digitalnom bontonu i nenasilnoj komunikaciji, te osigurati aktivan nadzor i pravovremenu reakciju odraslih. Online

verbalno nasilje ne smije biti prihvaćeno kao „uobičajeni dio“ odrastanja u digitalnom okruženju, već zahtijeva dosljednu i koordinisanu zaštitu djece.

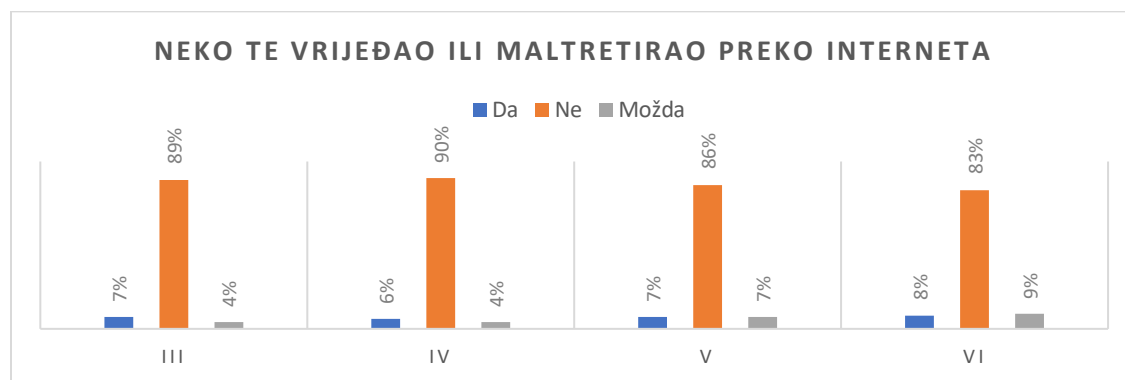

Prema dobijenim podacima, oko 7% djece u svim razredima izjavilo je da je bilo direktno vrijeđano putem interneta, što potvrđuje da se online verbalno nasilje javlja već u ranom školskom uzrastu. Iako većina djece navodi da nije imala takvo iskustvo, zabrinjava činjenica da je određeni procenat učenika već u nižim razredima izložen uvredama u digitalnom okruženju.

Sa porastom uzrasta povećava se udio djece koja navode da su „možda“ imala takvu situaciju, što može ukazivati na veću izloženost rizičnim komunikacijskim prostorima, ali i na postepeno razvijanje svijesti o tome šta predstavlja neprihvatljivu online komunikaciju.

Nalazi pokazuju da su direktni oblici online vrijeđanja još uvijek relativno ograničeni, ali da postoji realan rizik njihovog rasta sa povećanjem vremena provedenog online i intenzivnijim korištenjem komunikacijskih platformi.

Ombudsman ove podatke tumači kao signal za preventivno djelovanje u najranijem školskom uzrastu. Iako procenat djece koja su direktno izložena vrijeđanju nije visok, svaki oblik online nasilja zahtijeva ozbiljan pristup. Potrebno je sistemski jačati programe prevencije digitalnog nasilja, razvijati kulturu nenasilne komunikacije, osnaživati djecu da prepoznaju i prijave uvrede, te osigurati dosljednu reakciju škole i roditelja. Pravovremena edukacija i jasna pravila ponašanja ključni su za sprečavanje rasta ovog rizika u starijim razredima.

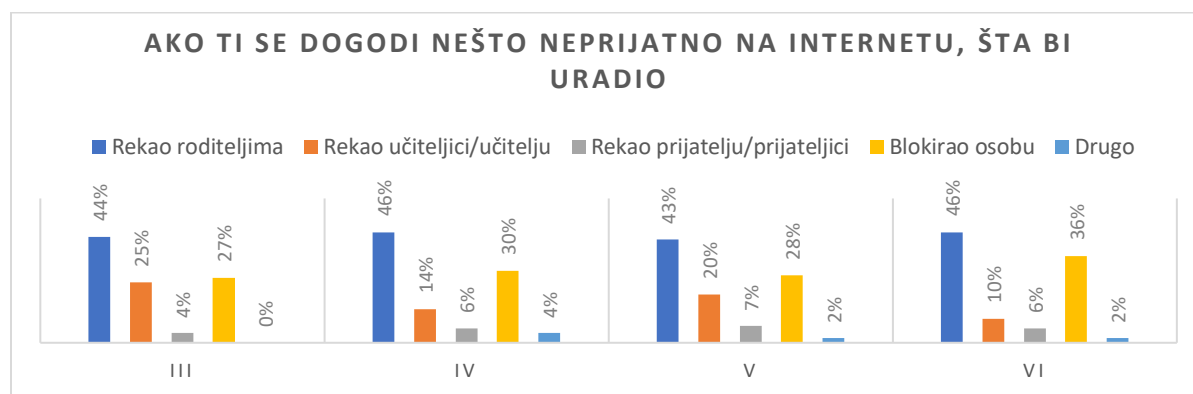

Prema dobijenim podacima, većina djece u svim razredima navodi da bi se u slučaju neprijatne situacije na internetu obratila roditeljima. Ovaj nalaz potvrđuje da roditelji i dalje predstavljaju primarni izvor povjerenja, podrške i zaštite u digitalnom okruženju.

Istovremeno, bilježi se pad broja djece koja bi se obratila učiteljima sa porastom uzrasta, što može ukazivati na veću samostalnost starije djece, ali i na percepciju škole kao manje relevantnog aktera u rješavanju online problema. Podjednak broj učenika navodi da bi se povjerio prijatelju, što potvrđuje značaj vršnjačke podrške u suočavanju s digitalnim izazovima.

Takođe, sa uzrastom raste broj djece koja bi reagovala blokiranjem osobe, što ukazuje na razvijanje osnovnih digitalnih kompetencija i sposobnosti samostalnog upravljanja neželjenim kontaktima.

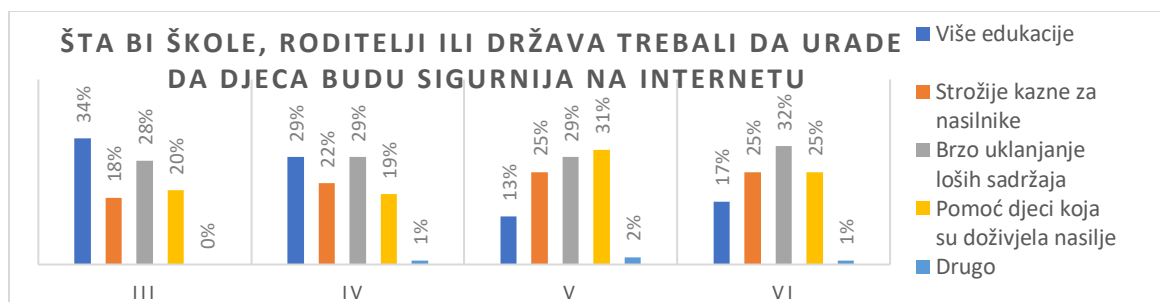
Ombudsman ove podatke tumači kao pozitivan pokazatelj očuvanog povjerenja djece u roditelje, ali i kao signal za jačanje uloge škole u sistemu zaštite djece u digitalnom prostoru. Iako je važno razvijati digitalne vještine samostalne zaštite, odgovornost za sigurnost djece ne može biti prepuštena isključivo njima. Potrebno je dodatno osnažiti škole da budu aktivan i prepoznatljiv prostor podrške, unaprijediti saradnju roditelja i obrazovnih ustanova, te djecu kontinuirano edukovati o mehanizmima prijavljivanja i zaštite. Sistem zaštite mora biti vidljiv, dostupan i prilagođen uzrastu, kako bi djeca imala više sigurnih opcija za traženje pomoći.

Prema izjavama djece, najčešći prijedlog za unapređenje sigurnosti na internetu odnosi se na više edukacije o sigurnom korištenju digitalnih tehnologija, iako interes za ovaj vid podrške blago opada sa porastom uzrasta. Istovremeno, sa starošću raste broj djece koja naglašavaju potrebu za strožijim sankcijama za neprimjereno ponašanje, što ukazuje na razvijanje svijesti o značaju odgovornosti i posljedica.

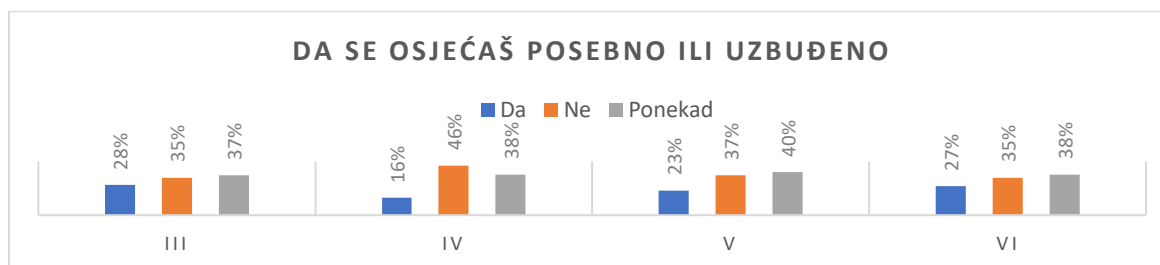
Uklanjanje neprimjerenog i štetnog sadržaja podjednako je zastupljeno u svim razredima i predstavlja jedan od najčešćih prijedloga djece. Takođe, sa porastom uzrasta blago raste i isticanje potrebe za pomoći djeci koja su doživjela nasilje, što ukazuje na veću empatiju i razumijevanje značaja podrške žrtvama.

Nalazi pokazuju da djeca prepoznaju kombinaciju edukacije, sankcija i podrške kao ključne elemente sigurnijeg digitalnog okruženja. Mlađa djeca naglasak stavljaju na učenje i informisanje, dok starija djeca sve više ističu važnost aktivnih mjera zaštite i odgovornosti.

Odgovori učenika od III do VI razreda ukazali su na pojavu snažnih emocionalnih reakcija tokom korištenja interneta. Najčešće izražena emocija je uzbuđenje – više od 60% djece navodi da osjeća uzbuđenje dok koristi digitalne sadržaje i platforme. Ovo ukazuje na privlačnost interneta i specifičnih sadržaja, koji mogu biti igrice, interaktivni chatovi ili viralni sadržaji.

Uzbuđenje nije vezano za jedan uzrast već se pojavljuje u svim razredima. Iako samo po sebi nije negativna emocija, ono može smanjiti sposobnost djece da procijene rizike, prekinu aktivnost na vrijeme ili prepoznaju neprikladne sadržaje. Intenzivne emocionalne reakcije stoga mogu povećati ranjivost djece u digitalnom prostoru.

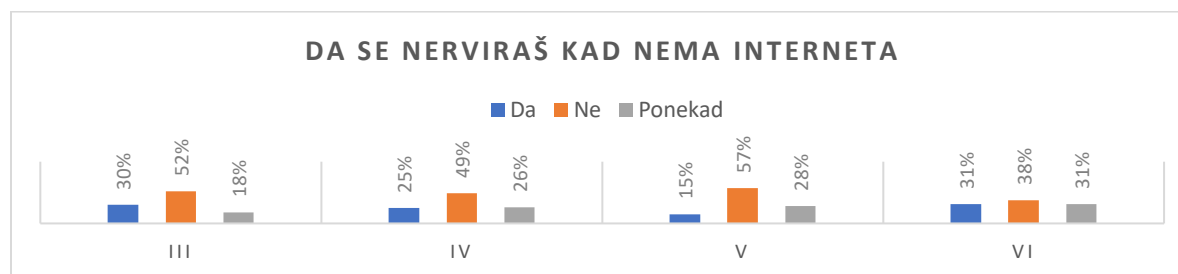
Podaci pokazuju da je redovno uvredljivo ponašanje online relativno rijetko – oko 2% djece – ali da ipak postoji. Sa porastom uzrasta, raste broj djece koja ponekad koriste uvredljive poruke, što može ukazivati na eksperimentisanje, impulzivnost i razvijanje samostalnog ponašanja u digitalnom prostoru.

Online agresija nije ograničena na određeni uzrast – prisutna je u svim razredima, iako u različitim oblicima i intenzitetu. Ovaj nalaz naglašava potrebu za kontinuiranom prevencijom, edukacijom o pravilima digitalne komunikacije i razvijanjem empatije kod djece, kako bi se smanjio rizik od nasilničkog ponašanja i osigurala sigurnija online sredina za sve učenike.

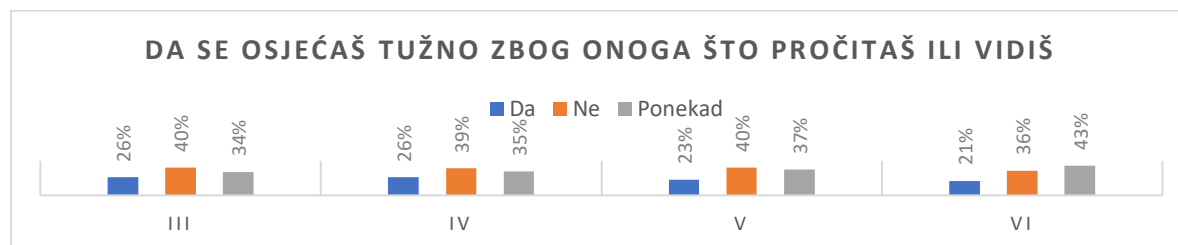

Podaci pokazuju da je nerviranje zbog nedostatka interneta prisutno kod djece svih uzrasta, pri čemu sa porastom uzrasta raste i broj djece koja ponekad doživljavaju frustraciju zbog nemogućnosti pristupa internetu. Ovo ukazuje na jačanje emocionalne povezanosti i očekivanja vezanih za stalnu dostupnost online sadržaja. Nalazi sugeriraju nekoliko ključnih zaključaka:

- Djeca razvijaju sve jaču emotivnu povezanost s internetom kako odrastaju, što može povećati intenzitet reakcija kada pristup nije moguć.
- Frustracija zbog nedostatka interneta može uticati na ponašanje i socijalnu interakciju, smanjujući kontrolu emocija.
- Postoji potreba za edukacijom djece o uravnoteženoj upotrebi interneta i razvijanju vještina emocionalne regulacije kako bi se smanjio rizik od pretjerane zavisnosti i negativnih emocionalnih reakcija.

Podaci pokazuju da se sa porastom uzrasta smanjuje broj djece koja kategorijalno odgovaraju „da“ ili „ne“ kada ih se pita da li se osjećaju tužno zbog sadržaja na internetu, dok istovremeno raste udio odgovora „ponekad“. Ovaj trend ukazuje da starija djeca razvijaju sposobnost bolje procjene sadržaja i selektivnog emocionalnog reagovanja, razlikujući šta ih zaista pogađa, a šta ne. Povećana izloženost osjetljivim sadržajima, uključujući vijesti, komentare i društvene mreže, objašnjava češći izbor odgovora „ponekad“. Iako pad odgovora „da“ može sugerisati smanjenje problema, rast „ponekad“ pokazuje da emocionalni uticaj sadržaja i dalje postoji, samo u nijansiranoj formi.

Preporuke djece u uzrastima od III do VI razreda pokazuju da oni jasno na svim uzrastima prepoznaju mjere koje povećavaju njihovu online sigurnost, a koje se odnose na tri ključna područja:

- sigurnosne prakse i zaštita privatnosti,
- podrška i nadzor odraslih,
- sprečavanje i uklanjanje štetnih sadržaja.

Djeca takođe naglašavaju da zakonska regulativa i odgovorno ponašanje korisnika mogu značajno doprinijeti njihovoj sigurnosti. Ovi nalazi ukazuju na potrebu da škole, roditelji i institucije zajedno rade na edukaciji, pravovremenoj reakciji i stvaranju sigurnog digitalnog okruženja.

VIII Okrugli sto „Sigurnost djece u digitalnom okruženju – Siguran klik“

Ombudsman za djecu održao je okrugli sto „Sigurnost djece u digitalnom okruženju – Siguran klik“, 24.12.2025. godine u Banja Luci, Administrativnom centru Vlade Republike Srpske.

Okrugli sto je otvorila ombudsman za djecu Gordana Rajić, rezultate istraživanja „Sigurnost djece u digitalnom okruženju – Siguran klik“ predstavila je zamjenik ombudsmana za djecu Andrea Stanković, a zaključke realizovanih radionica na temu „Siguran klik- pametan izbor u digitalnom svijetu“ predstavila je zamjenik ombudsmana za djecu Jovanka Vuković.

Pored predstavljanja rezultata istraživanja primjere iz prakse i izazove sa kojim se susreću kao govornici su predstavili Aleksandra Divčić, pomoćnik direktora OŠ „Sveti Sava“ Bijeljina, i Saša Risojević, direktor udruženja „Nova generacija“.

Na okruglom stolu učestvovali su predstavnici ministarstava, obrazovnog i socijalnog sektora, lokalnih zajednica, Agencije za informaciono društvo, Dječijeg doma „Rada Vranješević“, nevladinih organizacija, kao i učenici.

Učesnici okruglog stola istakli su:

- da djeca sve ranije i intenzivnije koriste internet, često bez jasnih porodičnih pravila i bez dovoljno znanja o rizicima, radi čega su roditelji „ključ svega“,
- pretjerana upotreba digitalnih uređaja primjetna je i u predškolskim ustanovama, a posljedice po dijete vidljive su u dijelu razvoja govora, pažnje, komunikacije, motorike,....
- djeca internet najčešće koriste za zabavu i komunikaciju, „sa zabranom korištenja telefona u školama smanjeni su izazovi koje su djeca radila“,
- sve češće dolaze u kontakt s nepoznatim osobama i neprijatnim sadržajima,
- digitalno okruženje utiče na njihovo emocionalno stanje, slabljenje pažnje, mentalne sposobnosti i fizičke kada djeca dolaze umorna i neispavana u školu,
- djeca prepoznaju potrebu za većom zaštitom i podrškom,
- škole naglašavaju potrebu za edukacijom svih – djece, roditelja i zaposlenih – kao i za jačom međusektorskom saradnjom.

Zaključci okruglog stola su:

- roditelji moraju ograničiti upotrebu digitalnih uređaja od strane djece u skladu sa uzrastom djece,
- veće uključivanje i odgovornost roditelja u digitalne navike djece,
- jačanje digitalne pismenosti djece, roditelja i zaposlenih u obrazovnom sektoru,
- aktivniju ulogu obrazovnih institucija u prevenciji i reagovanju,
- efikasnije institucionalne mehanizme zaštite, i zaštite djece od strane platformi
- dostupnu podršku djeci koja dožive nasilje na internetu.

Opšti zaključak je da samo zajedničkim djelovanjem – djece, roditelja, škola, institucija i digitalnih platformi – će se moći obezbijediti sigurnije digitalno okruženje za svako dijete.

IX ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Na osnovu rezultata istraživanja i neposredne komunikacije sa djecom, roditeljima i zaposlenima u obrazovnim ustanovama, evidentno je da internet i digitalne tehnologije predstavljaju sastavni dio svakodnevice djece, ali istovremeno nose i značajne rizike po njihovu bezbjednost, dobrobit i razvoj. Iako dio djece navodi da vrijeme provedeno na internetu ostaje u okvirima preporučenim za njihov uzrast, uočene razlike između anketnih odgovora i iskaza dobijenih kroz direktnu komunikaciju ukazuju na potrebu opreznog tumačenja podataka i dodatnog jačanja preventivnih mjera.

U tom kontekstu, neophodno je kontinuirano i sistematsko djelovanje svih relevantnih aktera kako bi se djeci obezbijedilo sigurno, podsticajno i odgovorno digitalno okruženje. Poseban akcenat treba staviti na ranu i stalnu edukaciju djece o bezbjednom korištenju interneta, razvoju digitalnih kompetencija i prepoznavanju rizika, uz istovremeno osnaživanje roditelja i nastavnog osoblja za pravovremeno reagovanje i pružanje podrške.

Iako većina djece izražava subjektivan osjećaj sigurnosti na internetu, rezultati ukazuju na postojanje prividne sigurnosti i nedovoljno razvijene svijesti o stvarnim digitalnim rizicima. Posebno zabrinjava podatak da djeca rijetko prijavljuju neugodne ili rizične situacije odraslima, češće se oslanjajući na vršnjake ili pokušavajući samostalno riješiti probleme, što naglašava potrebu jačanja povjerenja, informisanosti i dostupnosti mehanizama zaštite.

Rezultati takođe pokazuju da roditelji u velikoj mjeri prepoznaju značaj nadzora i aktivno prate online aktivnosti svoje djece, ali istovremeno postoji izražen nedostatak informacija o nadležnim institucijama i postupcima u slučajevima online nasilja i zloupotrebe. Iskazana potreba roditelja za dodatnim edukacijama i praktičnim smjernicama potvrđuje opravdanost daljeg razvoja preventivnih i edukativnih programa.

Zaposleni u školama ukazuju na nedovoljnu informisanost učenika o sigurnom korištenju interneta, ali i na potrebu sopstvenog kontinuiranog stručnog usavršavanja u ovoj oblasti. Zaključuje se da je jačanje saradnje između škole, porodice, nadležnih institucija i stručnih službi od ključnog značaja za efikasnu zaštitu djece, uz sistemsko uvođenje edukativnih sadržaja i radionica o digitalnoj sigurnosti u obrazovni proces.

Zaključuje se da zaštita djece na internetu zahtijeva koordinisanu saradnju obrazovnih ustanova, porodice, nadležnih institucija i digitalnih platformi, kao i jasno definisane protokole postupanja u slučajevima online nasilja i zloupotrebe. Istovremeno, važno je promovisati uravnoteženo korištenje digitalnih tehnologija, vodeći računa o uzrastu djeteta, njegovim razvojnim potrebama i svakodnevnim aktivnostima.

Ombudsman za djecu smatra da se samo kroz zajednički, preventivno usmjeren i dugoročno održiv pristup može unaprijediti nivo bezbjednosti djece u digitalnom okruženju i osigurati ostvarivanje njihovih prava u skladu sa najboljim interesom djeteta.

Polazeći od važećih međunarodnih i evropskih standarda, a u skladu sa članom 9. Zakona o Ombudsmanu za djecu Republike Srpske i članom 3. UN Konvencije o pravima djeteta ("Najbolji interes djece"), a nakon sprovedenog predmetnog istraživanja „Siguran klik“, Ombudsman za djecu Republike Srpske upućuje sljedeće:

P R E P O R U K E

1. VLADI REPUBLIKE SRPSKE I MINISTARSTVU ZA NAUČNOTEHNOLOŠKI RAZVOJ I VISOKO OBRAZOVANJE REPUBLIKE SRPSKE

Uzimajući u obzir da su Rezultati istraživanja ukazali na potrebu sistemskog unapređenja institucionalnog okvira i koordinacije nadležnih organa u ovoj oblasti, Ombudsman za djecu Republike Srpske preporučuje Vladi Republike Srpske i Ministarstvu za naučnotehnoški razvoj i visoko obrazovanje Republike Srpske da:

-preduzmu potrebne mjere radi imenovanja nacionalnog koordinatora za digitalne usluge, sa jasno utvrđenim nadležnostima i odgovornostima, te obezbijede uspostavljanje funkcionalnog mehanizma koordinacije između nadležnih ministarstava, regulatornih i nadzornih organa i drugih relevantnih institucija, u cilju unapređenja zaštite djece u digitalnom okruženju i jačanja nadzora nad digitalnim platformama.

2. AGENCIJI ZA INFORMACIONO - KOMUNIKACIONE TEHNOLOGIJE

Preporuke Nacionalnom CERT-u Republike Srpske (CERT RS) – unapređenje zaštite djece u digitalnom okruženju

Imajući u vidu da CERT RS kontinuirano nadgleda sajber prostor Republike Srpske, pruža zaštitu informacionih sistema republičkih organa i institucija, te sprovodi preventivne i edukativne aktivnosti, Ombudsman za djecu Republike Srpske preporučuje Nacionalnom CERT-u Republike Srpske (CERT RS) da, u okviru svojih nadležnosti:

- unaprijedi preventivne i edukativne aktivnosti u oblasti sajber bezbjednosti, sa posebnim fokusom na djecu, roditelje i zaposlene u obrazovnim ustanovama, kroz sadržaje prilagođene uzrastu djece;
- razvije i učini dostupnim „child-friendly“ edukativne materijale o osnovnim sajber rizicima (phishing, zlonamjerni sadržaji, krađa naloga, digitalno uznemiravanje), prilagođene djeci i mladima;
- ojača saradnju sa obrazovnim institucijama i drugim nadležnim organima, u cilju pravovremenog informisanja i reagovanja u slučajevima računarsko-bezbjednosnih incidenata koji mogu ugroziti djecu;
- unaprijedi informisanje o mehanizmima prijavljivanja sajber incidenata, kako bi roditelji, škole i djeca znali kome i na koji način mogu prijaviti incidente koji ugrožavaju bezbjednost djece u digitalnom prostoru;
- doprinese razmjeni informacija i dobrih praksi u oblasti sajber bezbjednosti djece, u saradnji sa domaćim i međunarodnim partnerima, u skladu sa ulogom CERT RS u međunarodnim mrežama.

3. MINISTARSTVU PROSVJETE I KULTURE REPUBLIKE SRPSKE

Imajući u vidu obaveze koje za Republiku Srpsku proizilaze iz Konvencije o pravima djeteta, naročito u dijelu koji se odnosi na zaštitu djece od svih oblika nasilja i zloupotrebe, kao i obaveze iz Zakona o Ombudsmanu za djecu Republike Srpske i propisa kojima se uređuje oblast predškolskog, osnovnog i

srednjeg obrazovanja, Ombudsman za djecu Republike Srpske daje sljedeću preporuku Ministarstvu prosvjete i kulture Republike Srpske da:

- sistemski unaprijedi ulogu obrazovnog sistema u oblasti digitalne i medijske pismenosti, kroz analizu i unapređenje nastavnih planova i programa u dijelu koji se odnosi na bezbjedno i odgovorno korišćenje digitalnih tehnologija;
- obezbijedi normativni i organizacioni okvir za ujednačeno postupanje obrazovnih ustanova u slučajevima online nasilja, digitalnog uznemiravanja i drugih oblika ugrožavanja djece u digitalnom okruženju, uključujući iniciranje donošenja smjernica i protokola za postupanje škola;
- planira i obezbijedi kontinuirano stručno usavršavanje zaposlenih u obrazovanju, naročito nastavnika, pedagoga i psihologa, u oblasti zaštite djece u digitalnom okruženju, prevencije online nasilja i prepoznavanja digitalnih rizika;
- jača savjetodavnu i koordinacionu ulogu obrazovnih ustanova u odnosu na roditelje, kroz informisanje, edukaciju i saradnju škole i porodice u oblasti bezbjednog korišćenja digitalnih tehnologija;
- unaprijedi saradnju obrazovnog sistema sa drugim nadležnim institucijama, naročito centrima za socijalni rad, zdravstvenim ustanovama i organima unutrašnjih poslova, u slučajevima kada je zaštita djece u digitalnom okruženju ugrožena.

4. REGULATORNOJ AGENCIJI ZA KOMUNIKACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

Imajući u vidu nadležnosti i regulatornu ulogu Regulatorne agencije za komunikacije BiH, naročito u oblasti elektronskih medija, audiovizuelnih medijskih usluga i zaštite maloljetnika, Ombudsman za djecu Republike Srpske predlaže Regulatornoj agenciji za komunikacije BiH da, u okviru svojih nadležnosti:

- unaprijedi primjenu i nadzor nad pravilima zaštite maloljetnika, posebno u dijelu klasifikacije, označavanja i vremenskog ograničavanja emitovanja sadržaja koji mogu biti štetni po djecu;
- razmotri dodatno jačanje smjernica za pružaoce audiovizuelnih i medijskih usluga, u cilju dosljedne primjene standarda zaštite djece u digitalnom i online okruženju;
- podstakne razvoj i primjenu „child-friendly“ pristupa u informisanju o medijskim sadržajima, kako bi oznake i upozorenja bila jasna, razumljiva i prilagođena roditeljima i djeci;
- ojača edukativne i informativne aktivnosti usmjerene ka roditeljima, djeci i obrazovnim ustanovama, u cilju podizanja svijesti o zaštiti djece od neprimjerenih medijskih sadržaja i dostupnim mehanizmima zaštite;
- unaprijedi saradnju i razmjenu informacija sa drugim nadležnim institucijama i regulatornim tijelima, radi usklađenog i sistemskog pristupa zaštiti djece u digitalnom okruženju.

5. AGENCIJI ZA ZAŠTITU LIČNIH PODATAKA U BOSNI I HERCEGOVINI

Imajući u vidu nadležnosti i aktivnosti Agencija za zaštitu ličnih podataka u Bosni i Hercegovini, posebno u oblasti nadzora nad zakonitošću obrade ličnih podataka, davanja mišljenja i smjernica, te edukacije i podizanja svijesti o pravu na zaštitu ličnih podataka, Ombudsman za djecu Republike Srpske predlaže Agenciji za zaštitu ličnih podataka u Bosni i Hercegovini da, u okviru svojih nadležnosti:

- unaprijedi i dalje razvija smjernice i mišljenja koja se odnose na obradu ličnih podataka djece u digitalnom okruženju, sa posebnim fokusom na obrazovne ustanove, digitalne platforme i pružaoce online usluga;
- razmotri izradu „child-friendly“ edukativnih materijala o pravu na zaštitu ličnih podataka, prilagođenih djeci, roditeljima i starateljima, koji bi na jednostavan i razumljiv način objašnjavali prava djece u digitalnom okruženju;
- ojača edukativne aktivnosti i javne kampanje posvećene zaštiti ličnih podataka djece, naročito u kontekstu korišćenja društvenih mreža, aplikacija i digitalnih servisa;
- podstakne razmjenu informacija i iskustava sa drugim nadležnim institucijama i međunarodnim organizacijama u oblasti zaštite privatnosti djece, u cilju unapređenja prakse i usklađivanja sa međunarodnim standardima;
- nastavi sa praćenjem i analizom prakse obrade ličnih podataka djece, te da kroz svoja ovlašćenja doprinese jačanju zaštite prava djeteta na privatnost u digitalnom okruženju.

U skladu sa članom 9. Zakona o Ombudsmanu za djecu Republike Srpske, Institucija Ombudsmana za djecu Republike Srpske očekuje da svi organi i institucije kojima su upućene preporuke, u ostavljenom roku dostave odgovore o preduzetim ili planiranim aktivnostima, kao i o mogućnostima realizacije iznesenih preporuka. Ovi odgovori su od ključnog značaja za praćenje stanja i kontinuirano unapređenje zaštite prava i bezbjednosti djece u digitalnom okruženju.

PRILOG I

OMBUDSMAN ZA DJECU REPUBLIKE SRPSKE

PREDMET: Saglasnost roditelja/staratelja za učešće djeteta u istraživanju o sigurnosti djece na internetu “Siguran klik”.

Poštovani roditelji,

Ombudsman za djecu Republike Srpske u skladu na nadležnostima datim Zakonom o ombudsmanu za djecu („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj: 103/08 i 70/12) sprovodi istraživanje o sigurnosti djece na internetu s ciljem da se utvrdi koliko djeca poznaju rizike i načine zaštite u digitalnom okruženju. Istraživanje je anonimno, dobrovoljno i sastoji se od kratkog upitnika koji će djeca popuniti u školi.

Molimo Vas da, ukoliko se slažete da Vaše dijete učestvuje u istraživanju, potpišete saglasnost ispod. Potpisanu saglasnost ćete dati odjeljenjenskom starješini koji će potom djeci, koja imaju saglasnost, dati da anonimno ispune upitnik izrađen u svrhu ovog istraživanja.

Ombudsman za djecu pripremio je uputnik i za roditelje u vezi ove teme. U cilju dobijanja što relevantnijih odgovora u ovoj oblasti istraživanja, molimo Vas da isti popunite i date odjeljenjenskom starješini Vašeg djeteta.

Ombudsman za djecu Vam se zahvaljuje na učešću u istraživanju!

SAGLASNOST RODITELJA/STARATELJA

Ime i prezime djeteta: _____

Škola i razred: _____

Dajem saglasnost da moje dijete učestvuje u anonimnom istraživanju
o sigurnosti djece na internetu "Siguran klik" koje sprovodi Ombudsman za djecu.

Datum: _____ Potpis roditelja/staratelja: _____